

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

ปริญาพนธ์

ของ

รุ่งนภา รทสา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

พฤษภาคม 2547

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ
รุ่งนภา รทสา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2547

รุ่งนภา รหัส. (2547). ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร.
ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ ,
อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา.

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย
ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้ การสืบสานภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นและเพื่อรวบรวมรายนามผู้ทรงภูมิปัญญาในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่พร้อมถ่ายทอด
ความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive
Sampling) จากการสอบถาม ครู พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ พัฒนาการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประธานชุมชน จำนวน
ทั้งสิ้น 278 คน ได้กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นผู้ให้ข้อมูลจำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาได้ค่า 1.00 สถิติที่ใช้
ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุมี 8 ด้าน คือ 1.การเกษตร 2.หัตถกรรม 3.การแพทย์แผน
ไทย 4.การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5.ศิลปกรรม 6.ภาษาและวรรณกรรม 7.ศาสนา
8.โภชนาการ โดยสาระสำคัญของภูมิปัญญาเน้นถึงการนำสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งทางด้านดำรงชีวิตและ
ศาสนามาสืบสานต่อด้วยการสังเกต และปฏิบัติกับครอบครัว ส่วนวิธีสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก
ปฐมวัย ผู้ทรงภูมิปัญญาเห็นว่าควรเป็นการสังเกตและการสาธิตให้เด็กปฏิบัติตาม สำหรับผู้ทรงภูมิปัญญาที่
พร้อมถ่ายทอดความรู้แก่เด็กปฐมวัยมีจำนวน 11 คน

LOCAL WISDOM FOR EARLY CHILDHOOD LEARNING
IN TUNGKRU DISTRICT BANGKOK

AN ABSTRACT
BY
RUNGNAPHA RATASA

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University
May 2004

RUNGNAPHA RATASA. (2004). *LOCAL WISDOM FOR EARLY CHILDHOOD LEARNING IN TUNGKRU DISTRICT BANGKOK* Master's thesis , M.Ed. (Early Childhood Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Asst. Prof. Dr.Kulaya Tuntiphalacseewa , Mr.Rajaun Boonthima

The purposes of this study were to investigate the local wisdom of Tungkru District, Bangkok Metropolitan concerning 1) content , learning principles and descent of local wisdom and 2) the local wisdom expert who willing for preschoolers teaching. The use of snowball sampling , then 11 informants for the study were purposued by 278 people of teachers , monk , aged people , community developer , head of villagers and community leaders of Tungkru district. Instrument for collecting data included questionnaire and structured interview with IOC = 1.00. The data were analyzed with frequency and percentage

The major result of the study were as follows :

(1) There are 8 categories of local wisdom in Tungkru consisted of agriculture , handicraft , Thai medicine , natural resource and environment preservation , arts , religions and nutrition. The content emphasized applying the local living and religious and descends from parent to son practicing. Observing and demonstration were the most appropriated teaching method of local wisdom knowledge for young children.

(2) There are 11 local wisdom experts for early childhood teaching.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

ของ
นางรุ่งนภา รทสา

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพรณี หะวานนท์)
วันที่ 28 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ราชันย์ บุญธิมา)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร. สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

ผลงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัย
ประจำปีการศึกษา 2546

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ โดยการให้คำปรึกษาและความเมตตากรุณาอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษยา ตันติผลาชีวะ ประธานกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ทำให้งานวิจัยมี ประสิทธิภาพ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย พร้อมกันนี้ขอกราบ ขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา กรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้สละเวลาให้ความช่วยเหลือตรวจเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ ที่ให้ความห่วงใยและ ช่วยเหลือเป็นกำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์มาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์ศึกษาปฐมวัยทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ ประสาทวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และคำแนะนำต่างๆ จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จใน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณแม่ศรีถึงพระเดชพระคุณเจ้าพระเทพสิงหนุราชจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ จิตฺตมโ) เจ้า อวาสวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ท่านเป็นผู้จุดประกายให้ผู้วิจัยศึกษาระดับปริญญาโทและ ท่านยังกรุณาให้คำแนะนำ ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้เกิดปัญญาในการศึกษาเล่าเรียนและอบรม สั่งสอนผู้วิจัยให้มีความอดทนต่อความยากลำบากและอุปสรรคต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยพบแต่สิ่งที่ดีๆ เข้ามาในชีวิต ผู้วิจัยขอบูชาพระคุณอันไพศาลหาประมาณมิได้ของหลวงพ่อบุญเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการเขตทุ่งครุ ผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง 8 โรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิและ บุคลากรในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานครทุกท่าน ที่กรุณาให้ความสะดวกให้ความร่วมมือ ให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนความเข้าใจของผู้ทรงภูมิปัญญาทุกท่านที่มีต่อผู้วิจัย ในการให้สัมภาษณ์และการต้อนรับเป็นอย่างดี ขอขอบคุณกัลยาณมิตรคุณวรนุช เสนิงค์ ณ อยุธยา คุณจิตเกษม ทองนาค คุณชานน วิลามาต และ ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์ศึกษาปฐมวัย ภาคพิเศษรุ่นที่ 4 และภาคปกติรุ่นที่ 18 ที่ไม่ สามารถกล่าวนามได้หมดที่คอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณนางสาวบังอร ทองมอญ ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมด(ตันเป่าวิทยาลัย) ที่มีความเมตตากรุณาให้เวลาและโอกาสกับผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเต็มที่ ทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณนางสาวรุ่งฤดี พร้อมเพรียง ที่สนับสนุนมอบทุนการศึกษาในระดับปริญญา โทมาโดยตลอดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ คุณพ่อโสภณ พร้อมเพรียง และคุณแม่แสวงค์ บุรณสิงห์ ที่อบรมสั่งสอนในสิ่งที่ถูกที่ควรและนายประเสริฐ รทสา ที่เป็นกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนและ การทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

รุ่งนภา รทสา

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	5
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
	ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	5
	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	6
	ตัวแปรที่ศึกษา	6
	นิยามศัพท์เฉพาะ	6
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา	10
	ความหมายของภูมิปัญญา	10
	ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	10
	ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้าน.....	11
	ความหมายภูมิปัญญาไทย.....	11
	ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	12
	ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	13
	องค์ประกอบการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย.....	15
	ลักษณะของภูมิปัญญา.....	15
	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	16
	การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	19
	ความหมายของผู้ทรงภูมิปัญญา.....	21
	เอกสารที่เกี่ยวข้อง ภูมิปัญญากับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย.....	22
	การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย	22
	แนวคิดของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.....	23
	แนวการจัดประสบการณ์และกิจกรรมประจำวัน	24
	หลักการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย	28
	การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	29
	วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก.....	32
	ภูมิปัญญาในเขตทุ่งครุ.....	32
	ด้านการเกษตรกรรม	36
	ด้านหัตถกรรม.....	38
	ด้านการแพทย์แผนไทย.....	38

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	ด้านกาการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 39
	ด้านศิลปกรรม..... 40
	ด้านภาษาและวรรณกรรม..... 41
	ด้านปรัชญาศาสนา..... 41
	ด้านประเพณี..... 42
	ด้านโภชนาการ 43
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 43
	งานวิจัยในประเทศ..... 43
	งานวิจัยต่างประเทศ..... 44
3	วิธีดำเนินการวิจัย 46
	กาหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง..... 46
	การเก็บรวบรวมข้อมูล 47
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 47
	การสร้างเครื่องมือ 48
	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 50
	การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล 51
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 52
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 53
	การวิเคราะห์ข้อมูล 53
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 54
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ 75
	สังเขปความมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า..... 75
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า..... 76
	อภิปรายผล 77
	ข้อเสนอแนะ..... 88
	บรรณานุกรม..... 90
	ภาคผนวก 99

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
(ต่อ)	ภาคผนวก ก รายนามและประวัติผู้ทรงภูมิปัญญา.....	100
	ภาคผนวก ข รายนามกลุ่มทดลองใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง	120
	ภาคผนวก ค หนังสือราชการขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย.....	126
	ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	148
	ภาคผนวก จ ค่าสถิติแสดงดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์.....	171
	ภาคผนวก ฉ รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ	173
	ประวัติย่อผู้วิจัย	175

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	ขั้นตอน เป้าหมาย แนวคิดและวิธีในการสร้างความรู้และหลักการของภูมิปัญญา เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างสรรค์ความเข้มแข็งของชุมชน.....	18
2	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	47
3	เกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	53
4	สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้าน การเกษตร.....	54
5	สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้านหัตถกรรม.....	56
6	สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้านการแพทย์ แผนไทย	57
7	สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้านการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	58
8	สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้านศิลปกรรม.....	59
9	สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้านภาษาและ วรรณกรรม.....	60
10	สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้านปรัชญา ศาสนา	61
11	สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้าน โภชนาการ.....	63
12	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำด้าน การเกษตร.....	64
13	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำด้าน หัตถกรรม	65
14	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำด้าน การแพทย์แผนไทย.....	66
15	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำด้านการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	67
16	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำด้าน ศิลปกรรม.....	68
17	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำด้านภาษา และวรรณกรรม.....	69
18	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำด้านศาสนา.....	69
19	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำด้าน โภชนาการ	70
20	วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง	71

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง		หน้า
21	วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย.....	72
22	รายนามผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	73
23	ค่าสถิติแสดงดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์	171

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	8
2 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาของคนกับสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสิ่ง เหนือธรรมชาติ.....	13
3 ลักษณะการเกิดของภูมิปัญญาไทยและการสืบทอดภูมิปัญญาไทย.....	16
4 แผนที่เขตทุ่งครุ.....	33
5 สถานที่สำคัญของแขวงบางมด.....	35
6 ไม้ดอกไม้ประดับ.....	35
7 สถานที่สำคัญแขวงทุ่งครุ.....	35
8 การเกษตรทำสวนส้ม.....	36
9 การเกษตรทำสวนมะม่วงนวลจันทร์.....	37
10 การเกษตรทำสวนมะพร้าวน้ำหอม.....	37
11 หัตถกรรม.....	37
12 การแพทย์แผนไทย.....	39
13 การจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	40
14 ศิลปกรรม.....	40
15 ภาษาและวรรณกรรม.....	41
16 ปรัชญาทางศาสนา.....	41
17 ด้านประเพณี.....	42
18 ด้านโภชนาการ.....	43

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในสภาวะที่วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศส่งผลให้ชาวไทยบางกลุ่มต้องประสบกับภาวะล้มละลายเกิดปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งมีผลกระทบต่อโครงสร้างโดยรวมของสังคม แต่ยังมีคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตนี้ ในทางตรงกันข้ามเขาเหล่านั้นสามารถยืนหยัดและดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข เชื่อว่าบุคคลเหล่านี้ได้ใช้ภูมิปัญญาไทยที่คนไทยคิดค้นเรียนรู้ สังคม กลั่นกรอง และทดลองใช้จนตกผลึกสามารถนำความรู้ขึ้นมาแก้ไขปัญหของตนเองและสังคมได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2545 : 1) โดยความหมายแล้วภูมิปัญญานับเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่เป็นความรู้ที่สั่งสมกันมาซึ่งเรียกว่า ภูมิปัญญาเกิดจากกระบวนการต่างๆ เช่น การสังเกตธรรมชาติ การแก้ปัญหา การลองผิดลองถูก การปรับปรุง แก้ไข การทดลองซ้ำ การตรวจสอบ การประเมินผล จนกลายเป็นความรู้ที่เหมาะสมและแก้ไขปัญหาก็กับชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นได้จริง แล้วมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง ทั้งที่เป็นความรู้ที่อธิบายได้หรือเป็นความเชื่อ ความศรัทธา กลายเป็นภูมิปัญญา (วิระพงษ์ แสง-ชูโต . 2544 : บทนำ) ซึ่งสังคมไทยมีภูมิปัญญาอยู่เป็นจำนวนมากภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากจะแสดงความเป็นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอย่างหนึ่งแล้วยังเป็นเครื่องชี้ระดับความเจริญของสังคมไทยที่มีมาแต่ในอดีตอีกด้วย (สัญญาวิวัฒน์ . 2534 : 1 - 17)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่เป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งได้รับการสืบทอดหลักการวิธีการ และประสบการณ์มาจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง เป็นการถ่ายทอดเชื่อมโยงส่วนดีของอดีตมาปรับใช้ในปัจจุบันและอนาคต เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง (สามารถ จันทร์สุรีย์ . 2534 : 47-58) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งความรู้ในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับโรงเรียนมากที่สุด การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาจึงเป็นการสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในชุมชนนั้นๆ อย่างแท้จริง (วิสากุล กองทองนอก. 2543 : 2) ปัจจุบันบทบาทของภูมิปัญญาชาวบ้านมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น เฉพาะพื้นที่และเฉพาะด้าน ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและเป็นการส่งเสริมโดยมีงานรูปธรรมเฉพาะด้านของหน่วยงานเป็นแกนกลางของการทำงานการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นความจำเป็นเพื่อรวบรวมภูมิปัญญาจากระดับท้องถิ่นขึ้นสู่ระดับชาติ ทั้งในความหมายที่เป็นองค์ความรู้และความหมายของบุคคลในฐานะของผู้ทรงภูมิปัญญาให้ได้รับการยอมรับและมีบทบาทเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนมีสมดุลและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของสังคมไทย โดยมีงานด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทุกด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2541 : 2)

การศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนทั้งในทางปัญญาร่างกายและจิตใจได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยจึงได้จัดทำแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ด้วยการฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยขึ้นมาใช้ในการเรียนการสอน จนปัจจุบันได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 -2544) เน้นเรื่องการพัฒนาคน เปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน และผู้ที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิด และการจัดทำแผน ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับบทบาท และการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งในแง่ของการศึกษาเห็นว่า การพัฒนาศักยภาพของคนไทยต้องได้รับการสนับสนุนการจัดเครือข่ายการเรียนรู้

โดยพัฒนาความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างจริงจัง (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2540) อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 7 ได้ระบุไว้ว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” และมาตรา 23 ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 7 และมาตรา 23 ได้กล่าวถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรโดยให้มีการผสมผสานกับศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความเข้าใจ ซาบซึ้ง ภูมิใจ และตระหนักในความเป็นไทย ขณะเดียวกันก็สามารถนำไปผสมผสานให้สอดคล้องกับความรู้สมัยใหม่ได้ (วีระพงษ์ แสง-ชูโต.2544 : 12) บทบาทของภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาสังคมได้รับการยอมรับมากขึ้นจากหลายหน่วยงาน ทั้งองค์กรภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และองค์กรชุมชน การศึกษาค้นคว้า และนำไปสู่การปฏิบัติการในแผนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ มีมากขึ้น ภูมิปัญญาไทยมีความหลากหลายซึ่งเป็นความหลากหลายที่แวดล้อมวิถีชีวิตของคนในสังคม ภูมิปัญญาไทยจึงเกี่ยวข้องกับทุกมิติทางสังคม โดยมีคนเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์กับมิติทางสังคมนั้นๆ หรืออีกนัยหนึ่งเรียกได้ว่าเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาของสังคมเป็นผู้เรียนรู้ สืบทอด พัฒนา ถ่ายทอด และนำความรู้ทางภูมิปัญญามาพัฒนาชีวิตของคนในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2541 : บทนำ)

สำนักงานการศึกษาของกรุงเทพมหานครในฐานะหน่วยงานจัดการศึกษาให้แก่กรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงคุณค่า และให้การสนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร จัดการศึกษาให้กับนักเรียนได้เรียนรู้จากบุคคลในชุมชน จากสังคมและสภาพแวดล้อม โดยให้สถานศึกษาวางแผนจัดการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชนที่จะถ่ายทอดความรู้เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสนำมาเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตตลอดจนการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (กรุงเทพมหานคร.2545: 9 – 30) ในการนี้สำนักงานการศึกษาเขตทุ่งครุได้รับนโยบายของกรุงเทพมหานครให้รับผิดชอบโรงเรียนของเขต จำนวน 8 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนนาหลวง โรงเรียนราชบุรีบูรณะ โรงเรียนวัดทุ่งครุ โรงเรียนบางมด โรงเรียนสามัคคีบำรุง โรงเรียนชูสินทองประดิษฐ์อนุสรณ์ โรงเรียนคลองรางจาก โรงเรียนราชพฤกษ์ ด้วยการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ชุมชนเขตทุ่งครุนับเป็นชุมชนหนึ่งที่มีภูมิปัญญาสั่งสมอยู่มากและสามารถนำมาถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งด้วยการสร้างสรรค์บนพื้นฐานของภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมสืบมาได้จนถึงปัจจุบัน (สำนักงานเขตทุ่งครุ . 2542 : คำนำ)

การนำมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ภูมิปัญญาในเขตทุ่งครุ เป็นการปลูกฝังรากฐานให้ เด็กปฐมวัยมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมา

พัฒนาหลักสูตรได้มีหลายประเภทตามสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพสังคม และวัฒนธรรม ความสำคัญในการศึกษาเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้เด็กปฐมวัยมีประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับชีวิตจริงทำให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้และเข้าใจ เพื่อให้เด็กเกิดความรัก ความผูกพัน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะเน้นการเรียนรู้ให้ พัฒนาท้องถิ่นของตนเองสามารถแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นของตนเองต่อไปในอนาคต (กรมวิชาการ . 2539 : 1-10) การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กโดยการเป็นแบบอย่างที่ดี และสร้างสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมให้แก่เด็ก รวมทั้งความร่วมมือของรัฐและสถาบันสังคมอื่นๆ ที่จะร่วมกันพัฒนาเนื่องจากงานการพัฒนาเด็กเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของหลายฝ่ายการพัฒนาเด็กให้มีประสิทธิภาพจึงอาจทำได้หลาย รูปแบบโดยผ่านทางการจัดการศึกษา เพราะจะส่งผลต่อเด็กโดยตรง (ทีศนา แชมมณี และคณะ . 2536 : 149-151)

การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อมย่อมเกิดผลดีต่อเด็กปฐมวัย วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน ดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การเล่นปริศนาคำทาย การลองทำตามตัวอย่าง เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจสังคมสติปัญญาและบุคลิกภาพเป็นวัยที่เรียกว่าช่วงพลังแห่งการเจริญเติบโตของชีวิต (สิริมาภิญาญอนันตพงษ์ . 2545 : 23-28)โดยเฉพาะช่วง 3 ปีแรก สมอของเด็กรมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งปริมาณสมองและจุดเชื่อมต่อสารเคมีในสมอง รวมทั้งรอยหยักที่ผิวสมอง ซึ่งล้วนส่งผลต่อสติปัญญาและความฉลาดของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการพัฒนาได้รับการกระตุ้นด้วยวิธีที่ถูกต้องแล้วจะช่วยพัฒนาเซลล์สมองเจตคติต่อการเรียนรู้พื้นฐานของการเรียนและช่วยให้ทักษะการเรียนรู้สามารถพัฒนาไปได้ตลอดชีวิต อย่างมีประสิทธิภาพ (คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้.2543:16) ดังนั้นการที่จะพัฒนาเด็กให้มีศักยภาพจึงควรเริ่มพัฒนาด้วยการจัดการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสภาพแวดล้อมใกล้ตัวเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งเร้าที่ดีและเหมาะสมในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้สิ่งเร้าจากธรรมชาติผ่านการเล่น การได้สัมผัสสัมผัสจับต้อง สังเกต คิดค้นศึกษาด้วยความเพลิดเพลิน การที่เด็กได้วัด จำแนก เปรียบเทียบสิ่งเร้าที่เรียนจะทำให้เกิดการจำและการเข้าใจ สร้างมโนทัศน์ในเรื่องที่เรียนได้อย่างถูกต้อง (กุลยา ตันติผลาชีวะ . 2543 : 9) กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเด็กปฐมวัยในรูปแบบการเรียนรู้ที่เรียบง่ายเป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับแนวทางการดำรงชีวิตในชุมชนให้มีการผสมผสานกับศาสตร์ต่าง ๆ จะทำให้เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ตรงได้เร็วและกว้างโดยเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังทำให้เด็กปฐมวัยเกิดความเข้าใจซาบซึ้ง ภูมิใจ และตระหนักในความเป็นไทยขณะเดียวกันก็สามารถนำไปผสมผสานให้สอดคล้องกับความรู้สมัยใหม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541:75) ด้วยความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กปฐมวัยยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรมีข้อสังเกตว่า ยังไม่มีการรวบรวมจัดกลุ่มภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบและมีการศึกษาเนื้อหาความรู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาหรือวิทยากรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการสอนเด็กปฐมวัยอย่างแท้จริง จึงทำให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัยไม่เป็นลักษณะที่ทำให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีอีกประการหนึ่ง ผู้คนส่วนใหญ่ละเลย ละทิ้ง ไม่สนใจภูมิปัญญาไทย ขาดการสร้างสรรคความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องจากปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นที่กล่าวมา

นี้ทำให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน ต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งพบว่า ยังขาดข้อมูลแนวทางที่ชัดเจนและดำเนินงานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเท่าที่ควรและยังทำให้เด็กขาดโอกาสการเตรียมความพร้อมจากสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิด ซึ่งเป็นการปลูกฝังค่านิยมทางวัฒนธรรมไทยที่ดีทั้งยังเป็นการวางรากฐานการศึกษาที่จะเรียนต่อในชั้นเรียนต่อไป ด้วยปัญหาดังกล่าวในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูปฐมวัยในเขตทุ่งครุ เห็นว่าควรมีการพัฒนาการเรียนรู้อุบัติภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุให้เป็นไปโดยถูกต้องเหมาะสม ชุมชนเขตทุ่งครุมีลักษณะเฉพาะตัวเป็นแหล่งชุมชนดั้งเดิม มีการตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีพื้นที่ทำการเกษตร 2,728.5 ไร่ มีผลไม้ที่มีชื่อเสียงคือ ส้มบางมด และยังมีผลไม้ที่ขึ้นชื่อเป็นของดีของเขตทุ่งครุอีก อาทิ มะม่วงนวลจันทร์ มะพร้าว น้ำหอม กล้วยไม้ตัดดอก รวมทั้งพืชผักสวนครัวต่าง ๆ ถือได้ว่าเขตทุ่งครุเป็นแหล่งผลผลิตการเกษตรที่อยู่ใกล้ตัวคนกรุงเทพมหานครมากที่สุดตัวอย่าง เช่น การเกษตรสวนส้ม นอกจากนี้ทุ่งครุยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ การใช้ดินเพื่อการเกษตรอย่างมีคุณภาพ ในชุมชนทุ่งครุเป็นสังคมเกษตรที่มีผู้คนสามารถผลิตปัจจัยในการดำรงชีวิตได้เองเป็นส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ นั่นคือการจักสาน เป็นงานหัตถกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเขตทุ่งครุมาช้านาน เนื่องจากการจักสานทำได้ไม่ยากและมักใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นมาสานเป็นภาชนะ ทำเป็นของเล่น พื้นบ้านทำเป็นเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ สนองประโยชน์ ใช้งานได้เป็นอย่างดี เพื่อใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน มาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันงานสานก็ยังทำชื่อเสียงให้กับชุมชนมาโดยตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและได้รับเกียรติจากทางสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นตัวแทนของเขตทุ่งครุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการสานสู่สาธารณชนอยู่เสมอ) นอกจากนี้ยังมีการเกษตรในเรื่องการปลูกพืชสมุนไพร เพื่อสกัดทำเป็นยาอายุวัฒนะหรือยาลูกกลอน และนำเอาสมุนไพรจากพืชมาสกัดทำแชมพูสระผมอีกด้วยซึ่งทำรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี ภูมิปัญญาที่มีชื่อเสียงอีกอย่างหนึ่งคือ การทำขนมโบราณของชาวอิสลามในเขตทุ่งครุซึ่งมีผู้นับถือศาสนาอิสลามอยู่ร้อยละ 60 มีการทำขนมโบราณที่มีชื่อเสียงก็คือ ขนมบดินเพื่อใช้ในพิธีต่าง ๆ เป็นต้น

จากที่กล่าวมานี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนทุ่งครุ มีรากฐานของความรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์และการเรียนรู้มายาวนาน ความรู้ด้านต่างๆ ที่ใช้เป็นฐานการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการเกษตร หัตถกรรม การแพทย์แผนไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ภาษาและวรรณกรรม ปรัชญาและศาสนา ประเพณีและโภชนาการนั้นจะเชื่อมโยงกันไปหมด ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนทุ่งครุ จึงมีการบูรณาการสูงและมีวัฒนธรรมเป็นฐาน ทำให้มีความจำเพาะกับท้องถิ่น ซึ่งจะเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตรธรรม จึงมีลักษณะเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้ง สูงส่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนทุ่งครุจึงสะท้อนออกมาในลักษณะที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด คือมีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในชุมชนในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กปฐมวัย จะมีผลต่อการสร้างสรรค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืนต่อไป การให้ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น เป็นการให้คุณค่าแก่เด็กที่สำคัญ ที่สร้างความรู้และสร้างวัฒนธรรมที่ตนเองสัมผัสอยู่โดยธรรมชาติหรือบริบทในท้องถิ่น ผ่านความเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภาษาไปสร้างสุนทรีย์แห่งการรู้คุณค่า เกิดความรัก ความพอใจ เกิดเจตคติที่ดี ซึมซับไว้ได้เป็นองค์ความรู้ของตนในที่สุด (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2546 :15) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยว่าเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม รู้คุณค่า และความสามารถ

ของบรรพบุรุษที่สั่งสมความรู้เหล่านี้จนเกิดเป็นองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุกรุงเทพมหานครว่ามีภูมิปัญญาอะไรบ้างที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดให้กับเด็ก ปฐมวัยจัดเป็นกลุ่มชุดประเภทอย่างไรและใครจะเป็นผู้ทรงภูมิปัญญานี้สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่เด็ก ปฐมวัยได้ ซึ่งองค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับการจัดกลุ่มภูมิปัญญาที่ เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและท้องถิ่นและใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ครู ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย ใช้เป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการศึกษาปฐมวัยและ ดำเนินการในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้อ และการสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ฐานการศึกษา 9 ด้าน ดังนี้
 1. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร
 2. ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม
 3. ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย
 4. ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 5. ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม
 6. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม
 7. ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา
 8. ภูมิปัญญาด้านประเพณี
 9. ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ
2. รวบรวมรายนามผู้ทรงภูมิปัญญาในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็ก ปฐมวัย

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ ที่เกี่ยวกับลักษณะ หลักการการเรียนรู้อ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและรายนามผู้ทรงภูมิปัญญาขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการศึกษาของครู ผู้ปกครอง นักเรียน รวมทั้งผู้สนใจทั่วไปสามารถใช้ในการศึกษาเรื่องนี้โดยตรง หรือ เป็นแหล่งข้อมูลใช้ประกอบการศึกษาแต่ละเรื่องที่น่าสนใจได้ พร้อมกันนี้ยังได้ข้อมูลเกี่ยวกับรายนามผู้ทรง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุที่พร้อมเป็นวิทยากรหรือผู้สอนภูมิปัญญาแก่เด็กปฐมวัยเพื่อเป็นทำเนียบ สำหรับเป็นแหล่งศึกษาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลของโรงเรียนระดับ ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พระสงฆ์ที่จำพรรษาอย่างน้อย 10 ปี พัฒนาการ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน

ประชาชนชุมชนและผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งหมดอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร และผู้ทรง ภูมิปัญญาที่ได้รับการเสนอชื่อ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเสนอตัวอย่าง (snowball sampling) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เสนอชื่อผู้ทรงภูมิปัญญา ในเขตทุ่งครุ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1. ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมี คุณสมบัติเป็นครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลที่สามารถให้ข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาได้ ร้อยละ 50 จำนวน 42 คน
2. ผู้สูงอายุ โดยมีคุณสมบัติ เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 50 จำนวน 100 คน
3. พระสงฆ์ โดยมีคุณสมบัติ เป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร นาน 10 ปี ร้อยละ 50 จำนวน 90 รูป
4. กลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ประชากรทั้งหมด โดยลักษณะหน้าที่ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลบุคลากรในชุมชน และพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย พัฒนาการ จำนวน 17 คน กำนัน จำนวน 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 คน ประธานชุมชน จำนวน 20 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งได้มา โดยใช้การเสนอชื่อของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1

ตัวแปรที่ศึกษา

1. สารระของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. รายนามของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พร้อมให้การเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สาระความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่น เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิตให้ดำรงอยู่อย่างมีความสุขที่สะสม หลักการเรียนรู้ การสืบสานภูมิปัญญาถิ่นมาจนถึงปัจจุบันซึ่งในการวิจัยใช้ฐานการศึกษาภูมิปัญญาโดยจำแนกการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 3 ด้าน คือ

- สารระของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา
- การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

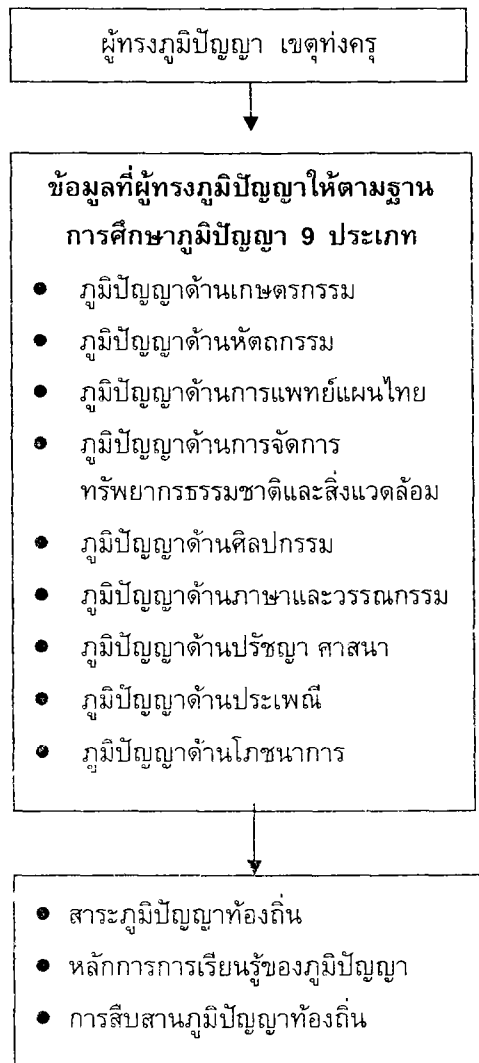
ตามประเภทของภูมิปัญญาเป็น 9 ด้าน ดังนี้

1. **ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม** ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ความเชื่อและการกระทำด้านการเกษตรบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้เช่น การใช้ดินเพื่อการเกษตร
2. **ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม** ได้แก่ ความรู้ความสามารถการประยุกต์ใช้ธรรมชาติสร้างสรรค์ผลผลิตด้านฝีมือ เพื่อให้เกิดคุณค่าของผลงานแห่งภูมิปัญญาถึงปัจจุบัน เช่น การสานด้วยทางมะพร้าว
3. **ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย** ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษา สุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ด้านยา การรักษาและการดูแลสุขภาพปกติและเมื่อเจ็บป่วย
4. **ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ได้แก่ ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ได้แก่ รักษน้ำ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
5. **ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม** ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น ดนตรี และนันทนาการ
6. **ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม** ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา ได้แก่ การร้อง การพูด
7. **ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา** ได้แก่ ความรู้ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ เช่น การถ่ายทอดคำสอน
8. **ภูมิปัญญาด้านประเพณี** ได้แก่ ความรู้ความสามารถที่เป็นพื้นฐานของการจรรโลงประเพณี และการสืบสานจนถึงปัจจุบัน
9. **ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ** ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารพื้นบ้านที่มีผลต่อสุขภาพ

ผู้ทรงภูมิปัญญา หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญา หรือผู้ผลิตภูมิปัญญา หรือเป็นผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แพร่หลายในการสอนหรือถ่ายทอดสู่อนุชนรุ่นหลังและระดับปฐมวัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี สามารถเรียนรู้ได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา
 - 1.1 ความหมายของภูมิปัญญา
 - 1.1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1.2 ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้าน
 - 1.1.3 ความหมายภูมิปัญญาไทย
 - 1.2 ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4 องค์ประกอบการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย
 - 1.4.1 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4.2 หลักการเรียนรู้ภูมิปัญญา
 - 1.4.3 การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.5 ความหมายของผู้ทรงภูมิปัญญา
2. เอกสารที่เกี่ยวข้อง ภูมิปัญญากับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย
 - 2.1 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.2 แนวคิดของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.3 แนวการจัดประสบการณ์และการสอนระดับปฐมวัย
 - 2.4 หลักการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.6 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก
3. ภูมิปัญญาในเขตทุ่งครุ
 - 3.1 ด้านการเกษตรกรรม
 - 3.2 ด้านหัตถกรรม
 - 3.3 ด้านการแพทย์แผนไทย
 - 3.4 ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 3.5 ด้านศิลปกรรม
 - 3.6 ด้านภาษาและวรรณกรรม
 - 3.7 ด้านปรัชญาศาสนา
 - 3.8 ด้านประเพณี
 - 3.9 ด้านโภชนาการ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ความหมายของภูมิปัญญา

ธวัช ปุณโณธก (2531 : 40-42) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีทำนา การไถนา การใช้ควายในการไถนา การรู้จักกวดข้าวโดยใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักเอาดินชื้อกระต๊ามมาแช่น้ำ ต้มให้เดือดแห้งเป็นเกลือสินเธาว์ ก็เรียกว่า ภูมิปัญญาทั้งสิ้น

ชลธิรา สัตยวิวัฒนา (2534:12) อธิบายว่า ภูมิปัญญาเป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสม สืบทอดกันกรองกันมายาวนาน มีที่มาหลากหลายไร้เอกภาพ แต่ก็ได้ประสมประสานกันจนเป็นเหลี่ยมมณี ที่จรัสแสง คงทนและท้าทายตลอดกาลเวลา ความรู้อาจจะไม่ได้เป็นเอกภาพ (Unity) แต่ภูมิปัญญาจัดเป็น เอกลักษณ์ (Identity)

สามารถ จันทร์สุรย์.(2534:47) “ภูมิปัญญา” เป็นคำที่ใช้กันในหมู่นักศึกษามานานแล้ว ส่วนคำว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หรือ “ภูมิปัญญาไทย” เป็นคำที่ใช้ทั้งองค์กรภาครัฐ (GO) และองค์กรภาคเอกชน (NGO) การเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เข้าใจวัฒนธรรม ชาวบ้าน และทำความเข้าใจภาพรวมวัฒนธรรมชาติได้ดังนั้นเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้นเสียก่อนว่าภูมิปัญญา ชาวบ้านคืออะไร สำคัญอย่างไร และมีแนวทางวิธีการศึกษาและ ส่งเสริมเผยแพร่อย่างไร

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อของมนุษย์ที่สั่งสมกันมานาน เป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แล้วนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติสืบต่อกันมาโดยผ่านทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชุมชนนั้นๆ ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

1.1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (Local Wisdom) เป็นคำที่มีผู้อธิบายไว้สอดคล้องกับคำอื่นๆ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาไทย

ธวัช ปุณโณธก (2531 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) อธิบายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรง คือประสบการณ์ด้วยตนเอง และทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้ที่สะสมสืบต่อกันมา

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2536 : 6) อธิบายเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าเป็นสิ่งที่มีขอบเขตกว้างขวางลึกซึ้ง หมายถึง คตินิยม ความรู้ ความสันทัด การรู้เท่าทันธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัวและการเลือกเฟ้นความคิด วิธีการใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล เป็นเรื่องของการสั่งสมประสบการณ์มาหลายชั่วคน

เสรี พงศ์พิศ (2536 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมอันมีเอกลักษณ์ องค์รวมนั้นแสดงออกถึงการเกื้อกูลระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2537 : 45) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถของบุคคลในอาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นตลอดจนสิ่งต่างๆที่มีในท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนเสริมสร้าง การเรียนรู้ของนักเรียนในชุมชน

ประคอง นิรมานเหมินทร์ (2538 : 47) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้หรือระบบความรู้ที่มนุษย์ค้นพบหรือคิดค้นขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงปลอดภัย มีความ

สะดวกสบาย สุขสงบ และบันเทิงใจ อาจเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนของบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาก่อน หรือเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนก็ได้

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2539 : 3) ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญา ท้องถิ่นหมายถึง ความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือการดำเนินชีวิตโดยได้รับการถ่ายทอด และกลั่นกรองเป็นระยะเวลายาวนาน

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์และการเรียนรู้มายาวนาน ทำให้บุคคลในท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้ และทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง ปลอดภัยมีความสุขในชุมชน

1.1.2 ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้าน

ศรีศักร วัลลิโภดม (2535 : 6) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ศักยภาพของมนุษย์ในการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน(2538:248)ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้าน(Popular Wisdom) ว่าเป็นความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน ซึ่งได้เรียนรู้จาก พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และผู้ที่มีความรู้ในชุมชน ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทางหลักเกณฑ์ มีวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งระหว่างการสืบทอดมีการปรับปรุง ประยุกต์ และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

อลันโด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 13 ; อ้างอิงจาก Orlando. 1988 : 23) อธิบายว่าภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นศาสตร์ของประชาชนเรื่องพื้นบ้าน เป็นความรู้ชาวบ้าน ที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชก เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของเขา ความรู้ดังกล่าวไม่ได้จัดเข้ารหัสเก็บไว้ แต่เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้มีพลังและสำคัญยิ่งช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดสร้างสรรค์การผลิตและช่วยในด้านการทำงานเป็นสิ่งที่สะสมมากกว่าศตวรรษแล้วเป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการมีเหตุและมีผลในตัวเอง

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน มีการเรียนรู้ และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง และมีการปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น

1.1.3 ความหมายภูมิปัญญาไทย

คำว่า ภูมิปัญญาไทย มีความหมายสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้าน นักการศึกษาไทยหลายท่านได้อธิบายความหมายดังต่อไปนี้

กุลวิตรา กังคานนท์ (2531 : 60 - 68) อธิบายว่าภูมิปัญญาไทย นั้นด้านหนึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องของภูมิธรรมแล้วยังหมายถึง ศักยภาพในการประสานความรู้ใหม่มาใช้ประโยชน์ด้วย ซึ่งเอื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากลและลักษณะเฉพาะของเราเอง

เสรี พงศ์พิศ และคณะ (2534 : 33) ได้อธิบายความหมายของ ภูมิปัญญาไทย ไว้ว่า เป็นองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับแนวคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆของตนเองจนเกิดหลอมตัวเป็นแนวความคิด

ในการแก้ไขปัญหาที่เป็นลักษณะของตนเองที่สามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยในการแก้ปัญหาของการดำรงชีวิต

เอกวิทย์ ณ ถลาง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 15 ; อ้างอิงจาก เอกวิทย์ ณ ถลาง 2537) ได้อธิบายคำว่า ภูมิปัญญาไทย ว่าเป็นผลของประสบการณ์สั่งสมของคนที่ยื่นรู้จากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกัน และระหว่างกลุ่มชนหลาย ๆ ชาติพันธุ์รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ไขให้ดำรงอยู่ และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราได้อย่างดลยภาพกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะในระดับพื้นฐานหรือระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในแผ่นดินนี้มีได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศแต่มีส่วนแลกเปลี่ยน เลือกรับ และปรับใช้ ภูมิปัญญาจากอารยธรรม

รุ่ง แก้วแดง (2541 : 204-205) อธิบายว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหา และพัฒนาชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ของภูมิปัญญาไทยที่เข้าใจถึงมูลเหตุแห่งการสร้างสรรค์อย่างชาญฉลาด ที่สามารถคิดค้นสิ่งที่เป็นระเบียบแบบแผนและมีรูปแบบที่ยอมรับกันภายในสังคม เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต อยู่ร่วมกันในสังคมนั้นๆ ทั้งยังมีคุณค่างดงาม เด่นชัด นำ หวังเห็น มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมแต่ละยุคสมัย

1.2 ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 147) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า มี 2 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นการศึกษาจากโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน
2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะที่เป็นนามธรรมและลักษณะที่เป็นรูปธรรมจะสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

1. ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ ธรรมชาติ

2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมในสังคม หรือในชุมชน

3. ความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ประเวศ วะสี (2534 : 81) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญบางประการของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามี 3 ประการ ดังนี้

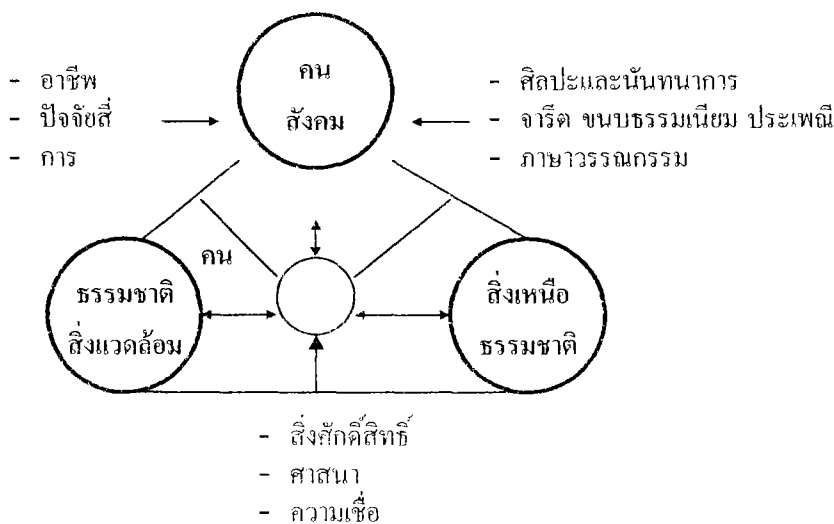
1. มีความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความสามารถของคน และสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่น มากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก

2. มีความเชื่อมโยง หรือบูรณาการสูง เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง จึงมีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ความเชื่อ

เรื่อง แม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ ฯลฯ ทำให้เกิดพิธีกรรมต่างๆขึ้น เช่นพิธีลอยกระทง พิธีแรกนาขวัญ ฯลฯ พิธีดังกล่าว เป็นตัวอย่างของภูมิปัญญาในการนำเอาธรรมชาติมาสร้างให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ให้คนเคารพธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ

3. มีความเคารพผู้อาวุโส เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ผู้มีประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส เพราะถือว่าผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสามลักษณะนี้คือสามมิติของเรื่องเดียวกันคือชีวิตของชาวบ้านสะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพเหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้โดยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2541 : 19) ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาของคนกับสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2541 : 19

จากแผนภาพ จะเห็นได้ว่าลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาในการดำเนินวิถีชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ การบริหารจัดการองค์การ ตลอดจนทั้งการประกอบอาชีพต่างๆ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2541 : 19)

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมิได้สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน มีความจำเพาะกับท้องถิ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับชีวิต สังคม และ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง จึงมีความจำเป็นในการบูรณาการอย่างสูง

1.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีขอบข่ายที่กว้างขวางครอบคลุมชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งอาจจำแนกประเภทไว้หลายแบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2541:24-26) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี

ลักษณะเป็น องค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาของ องค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถี ชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายด้าน ประกอบด้วย

1. **ด้านเกษตรกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้าน การเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนานบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ ต่างๆ ได้เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้าน การผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. **ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม** ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปร รูปผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถ พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของ กลุ่ม โรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. **ด้านการแพทย์แผนไทย** ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษา สุขภาพของคน ในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่ หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

4. **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนว ประการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

5. **ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน** ได้แก่ ความสามารถในการสะสมและบริหารกองทุนและ สวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิก ในกลุ่ม เช่นการจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัด สวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการ จัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชนและการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

6. **ด้านศิลปกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

7. **ด้านภาษาและวรรณกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้าน ภาษาคือภาษาถิ่น ภาษาไทยในภูมิภาคต่างๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดการทำสารานุกรม ภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนรู้การสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

8. **ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี** ได้แก่ ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีประเพณี

9. **ด้านโภชนาการ** ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรับปรุงแต่งอาหารและยา ได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

นอกจากนี้ยังได้จัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 กลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 24 ; อ้างอิงจาก อังกุล สมคะเนย์. 2535) ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการ ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสังสมถ่ายทอดกันมา ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยการพึ่งพาธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ เช่น เชื้อเรื่องผีป่า เทพารักษ์ ภูมิเจ้าที่ การสู่ขวัญ การเคารพแม่โพสพ แม่ย่านางเรือ เป็นต้น ความเชื่อความคิดเหล่านี้นำมาสู่การพัฒนาชีวิต และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น พิธีบวชต้นไม้ การสืบทอดแม่น้ำ สหกรณ์หมู่บ้าน กลุ่มทอผ้า ธนาคารข้าว ธนาคารโค กระบือ เป็นต้น

2. เป็นเรื่องของศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของชุมชนต่อการดำเนินชีวิต เช่น ประเพณีการบวชนาค เข้าพรรษา โขนจุก ชิ้นบ้านใหม่ แต่งงาน นอกจากนั้นยังมีศิลปกรรมพื้นบ้าน ที่แสดงปรากฏให้เห็นถึงความสำเร็จของภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุ เช่น งานถักสานและทอกระเป๋ายานลิเปา กระเป๋าใบตาล เสื้อจันทบูร เครื่องจักรสานสำหรับจับดักสัตว์ กล้องข้าว ขันโตก เปลเด็ก เครื่องปั้นดินเผา งานแกะสลัก งานปั้นหล่อด้วยโลหะ การก่อสร้างอาคาร การเขียนภาพบนผนัง การฟ้อนรำ และเพลงพื้นบ้าน เป็นต้น

3. เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ ในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่งเป็นการปรับการดำเนินชีวิตที่เคยถูกรอบงำจากสภาพสังคม พ่อค้าคนกลาง ระบบธุรกิจ ระบบโรงงาน กลับเข้าสู่การเกษตรที่ต้องอาศัยสมดุลทางธรรมชาติ สามารถยืนหยัดต่อสู้กับความล้มเหลว กับการล้มละลายทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้อย่างภาคภูมิใจด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และการสะสมประสบการณ์ เช่น การทำเกษตร การทำเกษตรแบบผสมผสาน การทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง การทำเกษตรแบบพอเพียง การทำสวนสมุนไพร และการแพทย์แผนโบราณ เป็นต้น

4. เป็นเรื่องของแนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนซึ่งมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น การเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ โดยการจัดระบบถ่ายเทน้ำ การคิดสูตรอาหารปลา การประดิษฐ์เครื่องนวดข้าว การประปาภูเขาเพื่อการเกษตร เป็นต้น

1.4 องค์ประกอบการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย

การศึกษาภูมิปัญญาไทยในแต่ละด้านล้วนแต่มีองค์ความรู้ที่ได้ซึมซับ หล่อหลอม บ่มเพาะ ค้นคว้า ทดลอง คัดสรร กลั่นกรอง สิ่งที่เป็นคุณแก่ชีวิตแก่แผ่นดิน สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้สืบสาน ซึ่งมีลักษณะของภูมิปัญญา 3 ประการเป็นพื้นฐาน ดังนี้

1.4.1 ลักษณะของภูมิปัญญา มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2541 : 17-18)

(1) ภูมิปัญญา เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior)

(2) ภูมิปัญญาไทย แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

(3) ภูมิปัญญาไทย เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต

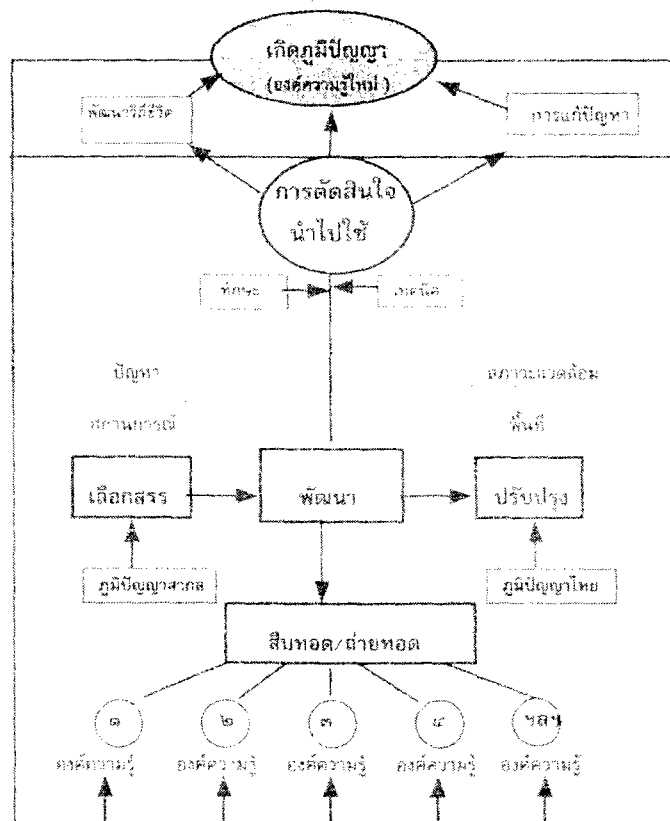
(4) ภูมิปัญญาไทย เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม

(5) ภูมิปัญญาไทย เป็นแกนหลัก หรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ

(6) ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

(7) ภูมิปัญญาไทย มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับสมดุลในการพัฒนาทางสังคมตลอดเวลา

ลักษณะการเกิดของภูมิปัญญาไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2541 : 16)
ภูมิปัญญาเกิดจากระบวนการที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนา เลือกรร ปรับองค์ความรู้ เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิดภูมิปัญญา (องค์ความรู้ใหม่) ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งแสดงได้โดยแผนภาพ ดังนี้

ภาพประกอบ 3 ลักษณะการเกิดของภูมิปัญญาไทยและการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 16

กล่าวโดยสรุปลักษณะของภูมิปัญญาไทย จะหมายถึง ความพยายามของมนุษย์ที่ต้องการแก้ปัญหาเพื่อจะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ จึงค้นคิดวิธีการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและธรรมชาติภายใต้กรอบความศรัทธาและความเชื่อตามบริบทของสังคม

1.4.2 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา

หัวใจสำคัญของหลักการการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมและให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความแข็งแกร่งยั่งยืนให้เกิดขึ้นได้นั้น จะต้องมีความเชื่อพื้นฐาน(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2546ข : 125 – 130) ดังนี้

1. มนุษย์เราแต่ละคนมีศักยภาพในความรู้ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถ้าเขาสามารถเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และเมื่อศึกษาเรียนรู้ไปถึงจุดหนึ่งแล้ว เขาจะสามารถนำองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

2. มนุษย์แต่ละคนมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้วถ้าให้โอกาสแต่ละคนได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้สิ่งที่แต่ละคนมีอยู่ จะเกิดการถ่ายโยงความรู้ซึ่งกันและกันขยายวงความรู้ให้กว้างขวางออกไปมากยิ่งขึ้นได้และจะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองว่าความรู้ส่วนใดยังขาดตกบกพร่องอยู่ ก็จะแสวงหาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้โดยไม่ต้องมีใครมาบังคับ

3. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การรวมกลุ่มความคิดและการกระทำ การให้โอกาส การให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการรับฟังด้วยเหตุผล จะนำไปสู่การคิด การตัดสินใจ การกระทำ การแก้ปัญหาที่ถูกต้องมากกว่าการแยกคิด แยกทำ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างโดดเดี่ยวเพียงคนเดียว

4. ในการแสดงความคิดเห็น และลงมติเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจขยายกลุ่มจะต้องเป็นอิสระ 1 คน 1 เสียง 1 ความคิด ซาดิกานีดี คุณวุฒิ ความอาวุโส ความมีศถาภรรยาศักดิ์ มีตำแหน่ง หน้าที่การงาน ความมั่นคงหรือยากจน ฯลฯ จะไม่ทำให้อิทธิพลต่อการคิดและการตัดสินใจของผู้อื่นในกลุ่ม

5. รูปแบบ วิธีการเรียนรู้ การคิด การตัดสินใจ ของแต่ละชุมชน จะแตกต่างกันไป เพราะความแตกต่างหลากหลายทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ฯลฯ รูปแบบวิธีการเรียนรู้ของแต่ละคนจึงแตกต่างกันออกไป เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มชน (เหมาะใครเหมาะมัน) จึงไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวว่าถ้ารูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่ใช้ได้ดีกับคนกลุ่มหนึ่งแล้ว จะต้องนำไปใช้และเหมาะสมกับอีกกลุ่มหนึ่งด้วยเสมอไป แต่จะต้องมีการปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแต่ละกลุ่มด้วย

6. องค์ความรู้ใหม่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเรียนรู้ลงมือปฏิบัติ ประเมินผล วิเคราะห์ สรุป เป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้นั้น จะเหมาะสมและสอดคล้องกับแต่ละคนแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ มากที่สุด และถ้าได้รับการพัฒนาให้ตรงทิศทางอย่างต่อเนื่องแล้วก็จะเป็นแหล่งผลิตและสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่นอย่างไม่จบสิ้น

เมื่อวิเคราะห์ขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่ทำในรูปของตารางเปรียบเทียบ จะสามารถมองเห็น ได้ชัดเจนดังนี้:- (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2546ข : 127 - 129)

ตาราง 1 ขั้นตอน เป้าหมาย แนวคิด และวิธีการในการสร้าง ความรู้ และหลักการของภูมิปัญญา เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสรรค์สร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน

ขั้นตอน	เป้าหมายเพื่อ	แนวคิด	วิธีการ/เทคนิค
ร่วมคน	พลังใจ พลังกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> • เสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน • ปรับฟื้นความคิด • แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย • การยอมรับเป็นหมู่พวกเดียวกัน รู้จักกันมากยิ่งขึ้น • พบปะ กำหนดนัดหมายอย่างต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> • มีกิจกรรมเพื่อรวมความคิด เช่น ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน • เชิญชวน/นัดหมาย • ปัญหาและความต้องการร่วมกันที่เกิดขึ้น • มีผู้นำ ผู้ริเริ่ม จุดประกายความคิดขึ้นก่อน • ฯลฯ
ร่วมคิด	พลังความคิด เรียนรู้ร่วมกัน	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน • เสริมเติมความรู้ สร้างปัญญา • เชื่อมต่อประสบการณ์ของกันและกัน • มองปัญหาและโอกาสตลอดจนทางเลือก • ร่วมระดมความคิดหาทางเลือกในการแก้ปัญหา • กำหนดวัตถุประสงค์ • กำหนดวิธีการแก้ปัญหา/พัฒนา • ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> • ระดมความคิด • แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน • ปรับกระบวนการทัศน์และวิธีคิด • สร้างวิสัยทัศน์และกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกัน • สร้างพันธมิตรเครือข่าย ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ร่วมทำ	พลังการเรียนรู้ จากการลงมือทำ	<ul style="list-style-type: none"> • เกิดระบบบริหารจัดการเชื่อมโยงกิจกรรมสถานการณ์ หลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการจัดการ 	<ul style="list-style-type: none"> • กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ • มีการประชุมนัดหมาย ติดตามประเมินผลงาน • ทดลองปฏิบัติเกิดความรู้และประสบการณ์

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอน	เป้าหมายเพื่อ	แนวคิด	วิธีการ/เทคนิค
ร่วมสรุปผล จากการทำ (ปฏิบัติ)	พลังภูมิปัญญา เกิดการเรียนรู้ และสามารถ สร้างองค์ความรู้ ขึ้นได้	<ul style="list-style-type: none"> • รู้จักการวิเคราะห์ สรุป • สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิด ขึ้น • นำองค์ความรู้ใหม่ไปใช้ได้ โดยอัตโนมัติ 	<ul style="list-style-type: none"> • ประเมินตนเอง • ประเมินงานที่ทำ งานรับ ผิดชอบ • ปรับประยุกต์ใช้เผยแพร่ ผลงาน
ร่วมรับผล (กรรม) จากการ ทำงาน	พลังปิติ พลังสุข	<ul style="list-style-type: none"> • เกิดความสุข มีความสุข จาก การทำงาน • มีเครือข่ายขยายจำนวน สมาชิก • เกิดความภาคภูมิใจในผล งาน 	<ul style="list-style-type: none"> • ได้รับการยอมรับยกย่อง ชื่นชมจากสังคมและหน่วย งาน • เกิดกำลังใจที่จะทำให้อีก ขั้นต่อไป

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546ช : 127 – 129

จากตารางสรุปจะเห็นได้ว่า ขั้นตอนความรู้ความและหลักการของภูมิปัญญาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นจะมีอยู่ด้วยกันอย่างน้อย 5 ขั้นตอน คือ 1) การรวมคน จุดประสงค์สำคัญก็เพื่อให้ได้ “ใจ” หรือ “ความเข้าใจ” และความ “ศรัทธา” ให้เกิดขึ้นโดยอาจต้องใช้กิจกรรมต่างจุดประกายความคิดขึ้นก่อน จากนั้นเมื่อได้ใจ ได้ศรัทธาจากคนแล้วจึง 2) รวมความคิด เพื่อจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน หาทางแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยการระดมพลังความคิด ปรับกระบวนการทัศนคติใหม่ กำหนดทิศทางและจัดสรรแบ่งปันหน้าที่ความรับผิดชอบกันทำงาน ตามความรู้ความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่ 3) ร่วมทำ ในการทำงานนั้น การเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการและเทคโนโลยี ฯลฯ ก็จะเข้ามาเกี่ยวข้อง 4) ร่วมสรุปผล จากการกระทำ เพื่อประเมินผลจากการกระทำว่าได้อะไรบ้าง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มีผลดีผลเสีย มีองค์ความรู้ใหม่อะไรเกิดขึ้นบ้าง ทั้งนี้เพื่อจะใช้ข้อมูลพื้นฐานนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นในการทำงานอื่นต่อไป และสุดท้ายคือ 5) เกิดพลังปิติ คือมีความสุข ความพึงพอใจกับสิ่งที่ร่วมมือร่วมใจกันทำจนกระทั่งประสบผลสำเร็จหรืองานบรรลุเป้าหมาย และผลดีติดอยู่กับชุมชนและสังคมซึ่งคนในชุมชนทุกคนก็มีส่วนร่วมกันอันส่งผลนั้น ๆ ด้วย

1.4.3 การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

การสืบสานตามความหมายของ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต . 2537 : 30-35) กล่าวว่า การสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยไว้ว่า สืบสานมีทั้งสืบและสาน สืบ หมายถึง สืบสานในด้านเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมไทย คืออะไร มาจากไหน สืบ อีกความหมายหนึ่ง คือ สืบทอด คือ สืบทอดต่อไปข้างหน้าจากปัจจุบันสู่นาคต สาน คือ การจัดสรรปรุงแต่งวัฒนธรรมที่รับมาจากเดิมให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับยุคสมัยใน

สภาพปัจจุบันให้เป็นประโยชน์แก่คนที่ดำเนินชีวิตอยู่และถ้าวัฒนธรรมของเราเป็นของดีก็ควรที่จะแผ่ขยายไปในสังคมโลกด้วยโดยมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2546 : 102-115) ดังนี้

1. การถ่ายทอดความรู้โดยจัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้รับถ่ายทอด กล่าวคือ ในการถ่ายทอดความรู้และทักษะแก่ผู้รับการถ่ายทอดบางเรื่องนั้น เพียงแต่พูดคุย อธิบาย บอกเล่า หรือแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กันระหว่างผู้ถ่ายทอดความรู้และผู้รับความรู้ เท่านั้นคงไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้รับการถ่ายทอด เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้ง จนถึงขั้นนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้นการถ่ายทอดวิชาความรู้บางเรื่อง จึงต้องใช้วิธีฝึกทักษะโดยตรงให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ เรื่องการฝึกอบรมหอยประจำบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน แล้วก็ให้ร่วมกันจัดทำตำราที่เป็นหลักสำหรับใช้ในการฝึกอบรมหอยให้ความรู้แก่ผู้อื่นไว้ใช้ต่อไปด้วย

2. การถ่ายทอดความรู้โดยการสร้างเครือข่าย ด้วยการจัดให้เครือข่ายที่มีอยู่กระจายกระจายได้มีโอกาสศึกษาพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากความรู้และประสบการณ์ ในงานที่ทำและร่วมกันกำหนดทิศทางการทำงานของเครือข่ายให้บรรลุเป้าหมายตามที่ร่วมกันกำหนดไว้ในทิศทางเดียวกัน

3. การถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กร/สถาบัน กลุ่ม ชมรม ฯลฯ โดยการสร้างองค์กร สถาบัน ชมรม กลุ่ม ฯลฯ ขึ้นมา เพื่อถ่ายทอดวิชาความรู้แต่ละสาขาที่แต่ละองค์กร สถาบัน กลุ่ม ชมรม มีความถนัดชัดเจนในเรื่องนั้นๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กรสถาบัน ชมรม ฯลฯ

4. เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดพบองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ค้นพบ และยังเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ จากการลงมือปฏิบัติจริงตามโอกาสอันควร

5. การถ่ายทอดความรู้ผ่านผลงานวิจัย งานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และเป็นสิ่งมีคุณค่าในตัวของมันเอง องค์ความรู้ที่รวบรวมวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุป ล้วนเป็นความรู้ในการถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังให้ผู้อื่นเข้าใจเกิดการเรียนรู้ต่อไปอีก อย่างมีน้ำหนักน่าศรัทธาเชื่อถือ เพราะมีข้อมูลวิจัยเป็นฐานสนับสนุนอีกด้วย

6. การถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อผลงานเขียนผ่านสื่อหรือเอกสารต่างๆ เหล่านี้ทำให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาแพร่กระจายออกไป ความรู้ แนวคิดต่างๆ ที่สอดแทรกไว้ในข้อเขียนและบทความต่างๆ เหล่านี้ก็ถูกถ่ายทอดออกไปอย่างแพร่หลาย สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คนในวงกว้าง นับเป็นวิธีการเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้ได้ดียิ่งขึ้นอีกวิธีหนึ่ง

7. การถ่ายทอดความรู้โดยการผลักดันเข้าสู่ระบบการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในชุมชน องค์กรในชุมชนจะต้องร่วมมือกันกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพของครอบครัว กับการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนทักษะชีวิตให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนนั้นได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุปการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ผู้อื่นจะถ่ายทอดในหลากหลายวิธีการขึ้นอยู่กับเวลา โอกาส และสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ได้ว่าจะถ่ายทอดอย่างเป็นทางการในระบบ ถ่ายทอดอย่างไม่เป็นทางการนอกระบบและตามอัธยาศัย ที่มองเห็นเด่นชัดมีดังนี้

1. การถ่ายทอดความรู้โดยจัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้รับการถ่ายทอด
2. การถ่ายทอดความรู้โดยการสร้างเครือข่าย
3. การถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กร/สถาบัน กลุ่ม ชมรม ฯลฯ

4. เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้
5. การถ่ายทอดความรู้ผ่านผลงานวิจัย
6. การถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อ
7. การถ่ายทอดความรู้ด้วยการผลักดันเข้าสู่ระบบการศึกษา

นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดความรู้ ในรูปแบบอื่น ๆ อีก เช่น การสนทนา พูดคุย การแลกเปลี่ยนทัศนะ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ การพาไปดู ไปศึกษาเรียนรู้เอาเอง ฯลฯ เป็นต้น

1.5 ความหมายของผู้ทรงภูมิปัญญา

ผู้ทรงภูมิปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 173) หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ผลิตครุภูมิปัญญาหรือผู้นำภูมิปัญญาต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์จนประสบความสำเร็จมีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับและยกย่องสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของภูมิปัญญานั้นให้แพร่หลายทั่วไปอย่างกว้างขวางในแต่ละสาขา

ผู้ทรงภูมิปัญญา (กุลยา ตันติผลลาชีวะ.2545:70) หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาหรือผู้ผลิตภูมิปัญญา หรือเป็นผู้นำภูมิปัญญาต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์จนประสบความสำเร็จ มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับยกย่อง สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของภูมิปัญญาให้แพร่หลายทั่วไป คุณสมบัติภูมิปัญญาเป็นการส่งเสริมผู้ทรงภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งในระบบ นอก ระบบ และตามอัธยาศัย ซึ่งสามารถผูกโยงไปสู่เรื่องอื่น ๆ ได้ เช่น

1. **เป็นคนดีมีคุณธรรม** มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพต่างๆ มีผลงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นของตน และได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง เป็นผู้ที่ใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาประจำของตนเป็นเครื่องหมายยึดเหนี่ยวในการดำรงวิถีชีวิตโดยตลอด

2. **เป็นผู้คงแก่เรียนและหมั่นศึกษาหาความรู้เสมอ** ผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง เป็นผู้คงแก่เรียน เรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบเป็นผู้ลงมือทำโดยทดลองทำตามที่เราเรียนมาอีกทั้งลองผิดลองถูก หรือสอบถามจากผู้รู้อื่น ๆ จนประสบความสำเร็จเป็นผู้เชี่ยวชาญโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละด้านอย่างชัดเจน เป็นที่ยอมรับรับการเปลี่ยนแปลงความรู้ใหม่ๆ ที่เหมาะสม นำมาปรับปรุงให้ชุมชนและสังคมอยู่เสมอ

3. **เป็นผู้นำของท้องถิ่น** ผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สังคมในแต่ละท้องถิ่นยอมรับให้เป็นผู้นำทั้งผู้นำการปกครองที่ได้รับแต่งตั้งจากราชการและผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นผู้สามารถนำของท้องถิ่นและช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. **เป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น** ผู้ทรงภูมิปัญญาล้วนเป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่นเอาใจใส่ศึกษาปัญหา หาทางแก้ไขและช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนของตน และชุมชนใกล้เคียงอย่างไม่ย่อท้อจนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและบุคคลทั่วไป

5. **เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร** ผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นผู้ขยันหมั่นเพียรลงมือทำงาน ผลิตผลงานอยู่เสมอโดยตลอด ปรับปรุงและพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพมากขึ้นอีกทั้งมุ่งทำงานของตนอย่างต่อเนื่อง

6. **เป็นนักปกครองและประสานประโยชน์ท้องถิ่น** ผู้ทรงภูมิปัญญานอกจากเป็นผู้ที่ครองตนเป็นคนดี จนเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปแล้ว ผลงานที่ท่านทำยังถือว่ามีคุณค่าจึงเป็นผู้ที่มีทั้ง “ครองตน ครองคน และครองงาน” เป็นผู้ประสานผลประโยชน์ให้บุคคลเกิดความรัก ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และมีความสามัคคีกัน ซึ่งทำให้ท้องถิ่นหรือสังคมมีความเจริญ มีคุณภาพชีวิตสูงขึ้นกว่าเดิม

7. **มีความสามารถถ่ายทอดความรู้** เมื่อผู้ทรงภูมิปัญญามีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น คนทั่วไป ทั้งชาวบ้าน นักวิชาการ นักเรียน นิสิตนักศึกษาจะเข้าไปศึกษาหาความรู้หรือเชิญท่านนั้นไปเป็นวิทยากร ผู้ทรงภูมิปัญญาจะมีความสามารถมีพรสวรรค์ในการถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นเป็นอย่างดี ทำให้ผู้รับการถ่ายทอดเข้าใจได้โดยง่าย

8. **เป็นผู้มีคู่ครองหรือบริวารดี** ผู้ทรงภูมิปัญญา หากเป็นคฤหัสถ์ จะพบว่าล้วนมีคู่ครองดีที่สนับสนุน ช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้ความร่วมมือในงานที่ท่านทำ ช่วยให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณค่า ถ้าเป็นนักบวช ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม ล้วนมีบริวารทั้งนั้น ท่านจึงสามารถผลิตผลงานที่มีคุณค่าทางศาสนา

รุ่ง แก้วแดง (2546:4) กล่าวว่า ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยแต่ละด้านล้วนแต่มีองค์ความรู้ที่ได้ซึมซับหล่อหลอม บ่มเพาะ ค้นคว้า ทดลองโดยใช้วิถีชีวิตของตนเองเป็นห้องทดลองขนาดใหญ่ เพื่อทดสอบความถูกต้อง แล้วคัดสรรแก่นกรองสิ่งที่เป็นคุณแก่ชีวิต แก่แผ่นดิน ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้สืบสานทั้งที่เป็นมรดก และทั้งที่เป็นสมบัติทางปัญญาของชาติมาจนถึงปัจจุบัน

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า ความหมายผู้ทรงภูมิปัญญา หมายถึง ผู้ที่มีคุณลักษณะของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือเป็นบุคคลในท้องถิ่นที่มีวิธีการคิดและการกระทำ และมีผลงานจากการคิด การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

2. เอกสารที่เกี่ยวข้อง กับการเรียนรู้อัตนระดับปฐมวัย

2.1 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการดูแล และสร้างเสริมเด็กให้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ด้วยการเรียนรู้ที่ถูกต้องแฉงชัด (กุลยา ตันติผลชีวะ.2545:1) ดั่งที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

ตามความหมายของ "การจัดการศึกษาปฐมวัย" ของคาร์เตอร์ วี กู๊ด (เยาวยา เดชะคุปต์.2542ก : 14 ; อ้างอิงจาก Carter V.Good.1945 : 200) หมายถึง โครงการหรือหลักสูตรที่จัดสำหรับเด็กในโรงเรียนเด็กเล็ก . โรงเรียนอนุบาลหรือชั้นประถมปีที่ 1 – ประถมปีที่ 3

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นกระบวนการของการพัฒนาและการสนองตอบความต้องการของเด็กและครอบครัว ที่เกี่ยวเนื่องกันซึ่งเรียกว่าการศึกษาแบบองค์รวมที่ส่งเสริมความต้องการพัฒนาการทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และการพัฒนาปัญญาไม่เพียงแต่เท่านั้น แต่จะต้องเข้าถึงครอบครัวและชุมชนที่ครอบครัวนั้นตั้งอยู่ด้วย (กุลยา ตันติผลชีวะ . 2545 : 5 ; อ้างอิงจาก Morrison. 2000 : 67)

ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยจึงเป็นการจัดการศึกษาที่พิเศษต่างไป จากระดับอื่น เพราะ เด็กวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาสมองที่ จะพัฒนาขึ้นเป็นผู้ใหญ่เป็นทรัพยากร ที่สำคัญของประเทศชาติ

มาสโซเกลีย (เยาวยา เดชะคุปต์.2542ข : 14 ; อ้างอิงจาก Massoglia.1977:3-4) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยควรมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการและการเรียนรู้อย่างเต็มที่ แนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ต้องมีความสำคัญดังนี้

1. เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน นับตั้งแต่แรกเกิดจนเริ่มเข้าเรียนในระบบโรงเรียน
2. วางพื้นฐานทางสุขภาพอนามัยให้กับเด็กตั้งแต่ต้น รวมทั้งเด็กที่ยังมีข้อบกพร่องต่าง ๆ
3. สิ่งแวดล้อมทางบ้านควรมีส่วนช่วยให้เด็กเจริญเติบโต และพัฒนาในทุก ๆ ด้าน
4. พ่อแม่ควรเป็นครูคนแรกที่มีความสำคัญต่อลูก

5. อิทธิพลจากทางบ้านควรมีผลต่อกระบวนการในการพัฒนาเด็ก ดร.นีย์ – จาร์นีฟ (เยาเวพา เตชะคุปต์ . 2542ก : 14 ; อ้างอิงจาก Dr.Nir – Jamir.2532 : กร) เป็นผู้สนับสนุนความสำคัญในการจัดการศึกษาว่า การศึกษาปฐมวัยควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. **ตัวเด็ก** ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของตัวเด็ก กล่าวคือ ควรเข้าใจถึงจิตวิทยาพัฒนาการ ธรรมชาติของเด็ก และเข้าใจถึงพัฒนาการในการคิดความต้องการของเด็ก

1.1 เด็กทุกคนมีความเหมือนกัน คือ มีการพัฒนาการไปตามขั้นตอนมีความต้องการ (Needs) และมีความกระตือรือร้น (Curiosity) เหมือน ๆ กัน

1.2 เด็กทุกคนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ทุกคนจะมีภูมิหลังและพื้นฐาน (Background) ไม่เหมือนกัน

1.3 เด็กทุกคนต้องการมีเพื่อน

ในการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยจึงควรจัดให้สอดคล้องกับตัวเด็กโดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และคำนึงถึงว่าเด็กจะมีความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. **พ่อแม่** (Viewing Parents) ในการจัดการศึกษา ควรคำนึงถึงว่าพ่อแม่เป็นครูคนแรกและเป็นแบบอย่างให้แก่ลูก พ่อแม่เป็นบุคคลคนแรกที่ลูกรู้จัก เป็นผู้ปลูกฝังความคิดและพัฒนาบุคลิกภาพ ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ ของสังคม จากการวิจัยพบว่า การนำพ่อแม่เข้ามามีส่วนในการให้การศึกษาแก่ลูก ทำให้การศึกษาสำหรับเด็กดีขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีการให้การศึกษาแก่พ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูลูกให้มากขึ้น จึงเป็นสิ่ง ที่น่าคิดว่าทำอย่างไรเราจึงจะสามารถช่วยให้พ่อแม่ซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งของลูกได้เข้าใจ และมีส่วนร่วมในการให้การอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่ลูก เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกอย่างแท้จริง ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงควรมีการรวมเอาพ่อแม่เข้าไว้ในในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้วย

3. **ตัวครู** (Felling Teacher) ความหมายของครูในที่นี้หมายรวมไปถึงผู้ดูแลเด็ก พี่เลี้ยงศึกษานิเทศก์และบุคลากรอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก (Paraprofessional) ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ครูและบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ด้วย

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการเตรียมความพร้อม เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โดยมีกระบวนการการจัดการศึกษาปฐมวัยขึ้นอย่างมีระบบ

2.2 แนวคิดของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการจัดการศึกษาปฐมวัย เริ่มต้นมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งมีนักปรัชญาต่าง ๆ ได้สังเกตเห็นความสำคัญของเด็กในช่วง 6 ปีแรกของชีวิต เด็กจะเจริญงอกงามในทุกๆ ด้าน แนวคิดของนักปรัชญา นักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยดังต่อไปนี้

สรุปแนวคิดของนักการศึกษาที่เป็นพื้นฐานในการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่

คอมมานิอุส Comenius เปสตาลอซซี่ Pestalozzi ฟร็อบเอล Froebel มอสเตสซอรี Montessori นิตยา ประพตติกิจ (2536 : 9) กล่าวว่า สถานศึกษาเป็นแหล่งในการพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมในด้าน

ร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดประสบการณ์ตรงให้กับเด็กปฐมวัยและได้ลงมือค้นคว้าด้วยตนเองย่อมมีคุณค่าต่อเด็กปฐมวัยเพื่อเป็นการวางรากฐานชีวิตได้อย่างมั่นคงต่อไปในอนาคต

อิริคสัน (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์.2545 : 46 ; อ้างอิงจาก Sprinthall.1998) กล่าวว่า แนวการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย ควรมุ่งเน้นที่การเล่น โดยให้เด็กเล่นทุก ๆ วัน สร้างความคุ้นเคยกับสิ่งของต่าง ๆ และสอนให้เด็กรู้จักคิดด้วยตัวเองทฤษฎีของอิริคสันจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์มุ่งเน้นที่ตัวเด็กเป็นสำคัญ

2.3 แนวการจัดประสบการณ์และการสอนระดับปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการได้นำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2503 มาแก้ไขปรับปรุงในปี พ.ศ. 2518 เรียกว่า “แนวการจัดประสบการณ์ พุทธศักราช 2520” (ทวีพร ณ นคร . 2542 : 90 – 92) มีเนื้อหา

แบ่งออกเป็น 7 ประสบการณ์ ดังนี้

1. ประสบการณ์ด้านคณิตศาสตร์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนเลข ฝึกการสังเกต คิดหาเหตุผล การเปรียบเทียบ การเข้าใจ ความหมายของตัวเลขและจำนวน เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ประสบการณ์ด้านภาษาไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนภาษา ฝึกทักษะและความเข้าใจเบื้องต้นในการใช้ภาษา ฝึกมารยาทในการพูดและการฟัง ปลูกฝังให้เด็กกล้าแสดงออก
3. ประสบการณ์ด้านสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังและอบรมสังคม นิสัยที่ดี อยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย เข้าใจถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว รู้จักหน้าที่ สิทธิของตน ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนมีความสนใจในสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในชุมชน
4. ประสบการณ์ด้านธรรมชาติศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กสนใจและมองเห็นความสวยงาม รู้จักชื่นชมธรรมชาติ อยากรู้อยากเห็น ช่างสังเกต มีเหตุผล ศึกษาความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติด้วยตนเอง และส่งเสริมให้เด็กเห็นคุณค่าไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งสวยงามตลอดจนการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์
5. ประสบการณ์ด้านสุขศึกษา มีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมให้ร่างกายแข็งแรงมีอิริยาบถที่ดี จิตใจร่าเริงแจ่มใส ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นให้ปลอดภัยได้ ป้องกันตัวเองจากโรคภัยไข้เจ็บมุ่งสร้างนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย พักผ่อนนอนหลับ การรักษาความสะอาด ตลอดจนการฝึกประสาทกล้ามเนื้อให้คล่องแคล่วว่องไว
6. ประสบการณ์ด้านศิลปะศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน ชื่นชมในสิ่งสวยงาม ฝึกกล้ามเนื้อมือและตา ฝึกความเป็นระเบียบวินัย ช่างสังเกต ปลูกฝังแนวความคิดสร้างสรรค์ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
7. ประสบการณ์ด้านขับร้องดนตรี มีจุดมุ่งหมายให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานในการฝึกฟังเสียงดนตรี การฟังเพลงสั้น ๆ ทำจังหวะประกอบเพลง การร้องเพลงง่าย ๆ แสดงท่าทางเคลื่อนไหวตามเพลงและดนตรี การใช้เครื่องเคาะจังหวะเกิดความซาบซึ้งและสุนทรีย์ทางดนตรีตลอดจนให้เด็กแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และการแสดงท่าทางประกอบเพลง

จุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับปฐมวัยไม่ใช่เพียงแต่เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเข้าเรียนต่อในระดับประถมศึกษาเท่านั้น แต่ควรเป็นการช่วยเด็กให้มีชีวิตสมบูรณ์แบบตามที่ได้ปฐมวัยพึงจะมี เพราะ

เด็กวัยนี้เป็วัยที่พร้อมที่จะเรียนรู้ ครูและผู้เกี่ยวข้องต้องมีวิธีสอนให้เหมาะสมเพื่อให้เด็กดำรงชีวิตในวัยเริ่มต้นด้วย ความสุข และมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ไปได้อย่างเต็มที่

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (เยาวยา เดเซคูปต์ . 2542ก : 13 ; อ้างอิงจาก Sigmund Freud. 1974) กล่าวว่า วัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ คือ ระยะ 5 ปีแรกของคนเรา ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับในตอนต้นๆ ของชีวิตจะมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนเราตลอดจนถึงวาระสุดท้ายเขาเชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูในระยะปฐมวัยนั้น จะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต

เบนจามิน เอส บลูม (เยาวยา เดเซคูปต์.2542ก : 13 ; อ้างอิงจาก Benjamin S.Bloom.1956) กล่าวว่า เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงขวบปีแรกจะพัฒนาร้อยละ 20 เมื่ออายุ 4 ปี จะพัฒนาด้านสติปัญญาถึงร้อยละ 50 และจากช่วงอายุ 4 – 8 ปี จะพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 รวมเป็นร้อยละ 80 และที่เหลืออีกร้อยละ 20 จะอยู่ในช่วง 8 – 17 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสติปัญญาของมนุษย์มากกว่า 3 ใน 4 จะได้รับการพัฒนาเมื่อเด็กซึ่งถ้าหากว่าไม่ได้รับการพัฒนาในด้านสติปัญญาอย่างถูกต้องความสามารถในการเรียนรู้ อาจจะถูกยับยั้ง บลูมยังพบอีกด้วยว่าสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญที่จะทำให้พัฒนาการของบุคคลชะงักงันหรือเพิ่มขึ้นได้ ซึ่งแสดงว่าสิ่งแวดล้อม มีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กในระยะ 6 ปีแรกของชีวิตมากกว่าในระยะอื่น ๆ จากความหมายดังกล่าว

จาง ฟือาเจต์ (กุลยา ตันติผลาชีวะ.2543:43 ; อ้างอิงจาก Longstreet and Shane.1993 : 135) กล่าวว่า มนุษย์มีความสามารถในการสร้างความรู้ผ่านการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมซึ่งปรากฏอยู่ในเด็กตั้งแต่แรกเกิดออกมา 2 รูปแบบคือการซึมซับ (Assimilation) และการปรับ (Accommodation) ความสามารถนี้เป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างทางสมอง นอกจากนี้ ฟือาเจต์ เน้นเรื่องการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้ใหญ่ในการเข้าสังคมนั้น ๆ อิทธิพลของทฤษฎีนี้ มีบทบาทในการจัดแนวประสบการณ์ในระดับปฐมวัยคือให้เด็กเรียนรู้โดยให้ออกาสเด็กในการเล่นสำรวจและทดลองให้เด็กมีโอกาสเลือกตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง

อาร์โนลด์ ก็เซลล์ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์.2545 : 20 ; อ้างอิงจาก Sprinthail .1998)กล่าวว่า พฤติกรรมที่ปรากฏในเด็กแต่ละระดับอายุเป็นเครื่องชี้ว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการเท่าไร ดังนั้น พ่อแม่ควรจัดบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่จะเอื้อให้เด็กพัฒนาดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า แนวการจัดประสบการณ์การศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยควรเป็นการพัฒนาความสนใจและกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ เน้นให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นขั้นตอน เด็กจะเรียนรู้ได้ดีจากการได้รับประสบการณ์ตรงและจากการสำรวจ สิ่งแวดล้อม เด็กที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ที่จะได้รับความสำเร็จจากการมีส่วนร่วมสัมพันธ์ทางสังคมอีกด้วย

หลักการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่จัดให้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมนั้นเนื่องจากเด็กมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันทุกคนจึงควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้างให้เด็กได้ทำตามความสามารถของตน เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีก ตัด ปะ ฯลฯ กิจกรรมควรมีหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การทดลอง การพาไปทัศนศึกษา การศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น กิจกรรมควรจัดให้มีความสมดุลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กที่จำเป็นจะต้องได้รับการส่งเสริมในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน กิจกรรมดังกล่าวอาจแบ่งออกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

2. กิจกรรมสร้างสรรค์
3. กิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมในวงกลม
4. การเล่นเกมกลางแจ้ง
5. การเล่นเกม
6. การเล่นเกมการศึกษา

สรุปจากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กเด็กปฐมวัย กิจกรรมต้องพัฒนาครอบคลุมทุกด้านเป็นสำคัญ ประสบการณ์เหล่านี้จะช่วยพัฒนาเด็กได้ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาด้วยหัวใจที่เป็นสุข พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ กล้าเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ และสามารถแก้ไขปัญหา ได้เป็นอย่างดี

แนวการจัดประสบการณ์และกิจกรรมประจำวัน

ในการจัดการเรียนสอนในระดับอนุบาล หรือการจัดตารางประจำวันต้องคำนึงถึง อายุ และพัฒนาการของเด็กด้วย ว่าวัยไหนมีพัฒนาการและความสามารถตามวัยอย่างไร เด็กเล็กจะมีความอดทนทำอะไรได้มากกว่าเด็กเล็กแต่ก็ยังมีแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยการจัดกิจกรรมตารางสอนจะต้องให้เด็กเป็นอิสระบ้างและ ต้องให้เด็กมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเพื่อน นอกจากนี้การจัดตารางประจำวันเป็นสิ่งที่ครูควรทำความเข้าใจและพยายามจัดให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ของแต่ละวันให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลักการในการวางแผนจัดตารางประจำวันนี้ จินตนา หมุ่มผึ้ง (2525 : 61) ได้จำแนกไว้เป็นดังนี้

1. การทำงานร่วมกันเป็นเวลานาน
2. การตัดสินใจเองในการเล่น ทำงานและพักผ่อน
3. การเรียนรู้ทักษะใหม่ทั้งเดี่ยวและหมู่
4. การเพิ่มความสนใจของนักเรียน
5. การให้นักเรียนมีโอกาสดูการแสดงออกต่าง ๆ เช่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
6. ฝึกให้นักเรียนทำงานคนเดียว เช่น อ่านหนังสือ
7. พานักเรียนไปสถานที่ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ
8. ฝึกให้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง
9. ฝึกความพร้อมของนักเรียนในการอ่าน พูด และเขียน
10. ฝึกให้นักเรียนกล้าแสดงออกในทางความคิดสร้างสรรค์ทุก ๆ ด้าน
11. ให้อารมณ์ดีสังเกตค้นคว้าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุปแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยควรเป็นแนวการจัดประสบการณ์ที่สนองต่อพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กอย่างเต็มที่

การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน

ในการสอนระดับอนุบาลหรือระดับปฐมวัย การจัดตารางกิจกรรมเป็นสิ่งที่ครูหรือผู้ดูแลเด็กควรทำความเข้าใจและพยายามจัดให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และคำนึงถึงลักษณะของเด็ก ระดับของอายุ ความต้องการ ภูมิหลังของเด็กแต่ละคนด้วย ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2533 : 46)

สุมนา พานิช (2511 : 32 – 34) ได้กำหนด กิจกรรมหลักที่ควรจัดให้แก่เด็กเป็นประจำทุกวัน มีดังนี้

1. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย อย่างอิสระตามจังหวะ โดยส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงหรือคำสั่ง ส่งเสริมด้านจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ จังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ เช่น เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะ ระฆังสมาเหลี่ยม รำมะนา กลอง ฯลฯ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ อาจนำคำคล้องจอง การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การเต้น การเล่นเกมดนตรีต่างๆ มาประกอบในการทำกิจกรรม และก่อนจบกิจกรรมควรมี ช่วงเวลาให้เด็ก ได้พักผ่อน

2. กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระ ตามมุมเล่น มุมประสบการณ์ และ ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมบทบาทสมมติ มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุม ธรรมชาติ มุมหนังสือ เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรี

3. กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะหรือวิธีการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ เช่น การวาดภาพ การระบายสี การ พิมพ์ภาพ การปั้น การฉีก การตัด การปะการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ครูอาจเลือกจัดต่างๆ กัน วันละ 2 - 3 กิจกรรมทุกวันให้เด็กได้มีโอกาสเลือกตามความสนใจโดยครูจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม ก่อนเด็กเล่นเสมอ

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่อยู่ในวงกลม หรือกิจกรรมที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่ม ใหญ่ ซึ่งจัดให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิด และปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่ เรียน โดยจัดในลักษณะต่าง ๆ เช่น สนทนา นิทาน สาธิต ทัศนศึกษา เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ฯลฯ

5. กิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมการเล่นเครื่องเล่นสนามเล่นของเล่นประเภทลาก เข็น จูง เล่น ทrolley เล่นน้ำ ตีบจักรยาน 3 ล้อ เคลื่อนไหวข้ามเครื่องกีดขวางอย่างง่าย ๆ เล่นเกมต่าง ๆ การละเล่น พื้นบ้าน กิจกรรมนี้จะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ และการทำงานของประสาทสัมผัสของอวัยวะต่าง ๆ ในการเล่นกลางแจ้งนั้นเป็นการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็กช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง อารมณ์จิตใจเบิกบาน สดชื่นแจ่มใส มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้รู้บทบาทของการเล่นและการอยู่ร่วมกัน

6. เกมการศึกษา เกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา การคิดของเด็ก ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา มีกฎกติกาง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียว หรือสามารถเล่นเป็นกลุ่ม ก็ได้ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี เช่น เกมจับคู่แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ ต่อภาพเหมือนหรือโดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ เกมต่อตามแบบ เกมร้อยลูกปัดตามแบบ ฯลฯ เกมการศึกษา ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ช่วยให้เด็กได้รู้จัก สังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และ ความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่และระยะ ดังตัวอย่าง ตารางกิจกรรมประจำวัน

ตารางกิจกรรมประจำวัน

08.00 น.	รับเด็ก
08.30 - 08.45 น.	เคารพธงชาติ สวดมนต์
08.45 - 09.00 น.	ตรวจสอบสุขภาพ ไปห้องน้ำ
09.00 - 09.20 น.	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.20 - 10.20 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรี
10.20 - 10.30 น.	พัก (ของว่างเช้า)

10.30 – 10.45 น.	กิจกรรมเสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม)
10.45 – 11.30 น.	กิจกรรมกลางแจ้ง
11.30 – 12.00 น.	พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
12.00 – 14.00 น.	นอนพักผ่อน
14.00 – 14.20 น.	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20 – 14.30 น.	พัก (ช่องว่างบ่าย)
14.30 – 14.45 น.	เกมการศึกษา
14.45 – 15.00 น.	เตรียมตัวกลับบ้าน

ตัวอย่างกิจกรรมที่นำเสนอนี้ สามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน โรงเรียน ตัวเด็กอาจสลับกิจกรรมก่อนหลัง เร็วหรือช้ากว่าตารางที่เสนอแต่ควรจัดให้ครบทุกประเภท

2.4 หลักการเรียนรู้สำหรับปฐมวัย

ในกระบวนการสอนจะต้องมีหลักการสอนที่จะให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้มากที่สุดและการเรียนรู้ต้องมีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสอนซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้ทางตรง กุลยา ดันติผลาชีวะ (2543 : 9) กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1. สิ่งเร้า 2. การรับรู้ 3. การถ่ายโยงความรู้ 4. การจำ ดังมีความหมายดังนี้ กุลยา ดันติผลาชีวะ (2543 : 9)

1. สิ่งเร้า ต้องสอดคล้องกับวัยเด็ก น่าสนใจ ได้ลงมือปฏิบัติและคิดมีความหลากหลาย
2. การรับรู้ สนองความแตกต่างของบุคคล สร้างเสริม การถ่ายโยงประสบการณ์ ให้โอกาสสร้างความเข้าใจปรับสาระความรู้และวิธีการให้เหมาะกับข้อจำกัดของเด็กในการรับความรู้
3. การถ่ายโยงความรู้ ให้นวัตกรรม ให้ตัวอย่างจากประสบการณ์จริงโยงความรู้ใหม่กับเก่าหรือที่มีอยู่ให้เห็นความสัมพันธ์ ติดตามสื่อที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน
4. การจำ จัดเนื้อหาการสอนจากง่ายไปยาก กระตุ้นให้ผู้เรียนชัดเจนในจุดประสงค์ ทบทวนซ้ำ ๆ และประเมินผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์

กุลยา ดันติผลาชีวะ (2543 : 43) กล่าวว่า ทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดหลักการสอนที่สำคัญด้านพุทธิปัญญา คือ ทฤษฎีของพียาเจท์ และบรูเนอร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอนแบบจิตปัญญา พียาเจท์ (Jean Piaget) ได้กล่าวถึงทฤษฎี พุทธิปัญญา (Cognitive theory) เกี่ยวกับกรอบความรู้ (Schemata) ว่าเกิดจากกระบวนการรับรู้ ความเข้าใจ และการคิดของเด็กเมื่อมีวุฒิภาวะ เป็นกระบวนการที่เกิดจากการกระทำ 2 ประการ คือ กระบวนการซึมซับสิ่งใหม่ (assimilation) ซึ่งเป็นกระบวนการของการนำประสบการณ์ใหม่ไปสู่การเปลี่ยนกรอบความรู้ที่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้วซึมซับเป็นความรู้ การจะซึมซับหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้และความเชื่อที่มีมาก่อนด้วยเหมือนกันถ้าหากความรู้ใหม่สัมพันธ์กับความรู้เก่าที่มีอยู่แล้วเกิดสมดุล กรอบความรู้เดิมจะรวมความรู้ใหม่ที่ได้รับเข้าไป (accommodation) ซึ่งในกระบวนการนี้จะพัฒนาไปตามวัย ของเด็ก (กุลยา ดันติผลาชีวะ. 2543 : 43 ; อ้างอิงจาก Longstreet and Shane. 993 : 135) ดังนี้

พียาเจท์ได้แบ่งขั้นการเรียนรู้ตามพัฒนาการเป็น 4 ขั้น คือ

1. ขั้นการเคลื่อนไหวและสัมผัส (Sensorimotor stage) เป็นการเรียนรู้ของเด็กแรกเกิดถึง 2 ปี เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยการเคลื่อนไหวและสัมผัส

2. ขั้นก่อนปฏิบัติการ (Pre – operational stage) เริ่มจากเด็กอายุ 2 – 7 ปี เป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้อย่างมีความคิดและจินตนาการสามารถถ่ายทอดเป็นคำพูดและการเล่น

3. ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (Concrete – operational stage) อายุ 7 – 11 ปี เป็นขั้นของการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ

4. ขั้นปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ (Formal operational stage) อายุ 11 – 16 ปี เป็นกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม มีเหตุผลและแก้ปัญหาได้

บรูเนอร์ (Jerome S. Bruner) ให้ความเห็นว่ากระบวนการคิดการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และความต้องการพัฒนาของตัวเอง โดยมียุคของกระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นสัมผัส (Enactive) เป็นขั้นของการเรียนรู้ได้จากการจับ การเห็น การถูกต้อง

ขั้นที่ 2 ขั้นคิดจากภาพที่ปรากฏ (Iconic)

ขั้นที่ 3 ขั้นสัญลักษณ์ (Symbolic) เป็นขั้นของการคิดที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาษา

จากหลักการทางทฤษฎีดังกล่าว จะเน้นถึงการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีโอกาสของการใช้ประสบการณ์เดิมมาสานเชื่อมกับประสบการณ์ใหม่ ด้วยการใช้กระบวนการคิดตามลำดับ ตามกิจกรรมการสอนที่ครูสร้างขึ้น หลักในการจัดการเรียนการสอนใดๆ ก็ตามถ้าต้องการประสิทธิภาพผู้เรียนต้องทำให้ผู้เรียนผ่านกิจกรรมสอนดังนี้

- พัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติตามจุดประสงค์การเรียนรู้
- พัฒนาการบวนการคิด
- มีส่วนร่วมในการเรียน
- มีความสุขในการเรียน
- สะสมนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.5 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนนั้น มีนักการศึกษาหลายท่านที่ได้เสนอแนวคิดในการดำเนินงานต่างๆ ไว้ คือ

รุ่ง แก้วแดง(2541:230-241)ได้อธิบายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นการถ่ายทอดความรู้ควบคู่กับขบวนการผลิตซ้ำด้านคุณค่าให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นรูปแบบต่างๆ ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการเรียนโดยได้เสนอแนะรูปแบบการสอนและการเรียนไว้ดังนี้

1. การสอนมีหลายวิธีดังนี้
 - 1.1 การเล่าเรื่องราว
 - 1.2 การต่อวิชา การต่อเพลง
 - 1.3 การพาดู พาทำ
 - 1.4 การบอก การเทศน์
 - 1.5 การให้เลียนแบบ
 - 1.6 การลองผิดลองถูก
 - 1.7 การอ่านจากตำรา ไบลาน คัมภีร์โบราณ

1.8 การทดลองทำ

1.9 การเข้าสู่วิถีชีวิต

1.10 การสังเกต

2. การเรียนมี 2 วิธี ดังนี้

1. การเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยบนฐานของชุมชน หมายถึงการเรียนที่นำเอาเนื้อหาภูมิปัญญาไทย และวิธีการสอนแบบภูมิปัญญาไทยมาสอนให้นักเรียนและใช้กิจกรรมของชุมชนเป็นสื่อการเรียนการสอน ในรูปแบบนี้จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้ ตั้งแต่การกำหนดนโยบายการศึกษาใน โรงเรียน การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนตลอดถึงการ ติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ กิจกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ ต้องอยู่บนฐานของชุมชน ซึ่งหมายถึง ชุมชนจะต้องมีสถาบันการเรียนรู้ของชุมชนเอง สถาบันการเรียนรู้อาจเป็นสถาบันที่กำหนดที่ถ่ายทอดความรู้ พัฒนาความรู้ สร้างความรู้ใหม่ให้กับชุมชน โดยมีการบริหารจัดการโดยชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการกำหนดกิจกรรมของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเรียนรู้อาจเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้ พัฒนาความรู้ สร้างความรู้ใหม่ให้กับชุมชน โดยมีการบริหารจัดการโดยชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการกำหนดกิจกรรมของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเรียนรู้อาจเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้ พัฒนาความรู้ สร้างความรู้ใหม่ให้กับชุมชน โดยมีการบริหารจัดการโดยชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการกำหนดกิจกรรมของชุมชน

2. การเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยบนฐานของโรงเรียน หมายถึง การเรียนที่นำเอาเนื้อหาภูมิปัญญาไทย และวิธีการสอนแบบภูมิปัญญาไทยมาสอนให้นักเรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดแทรกเข้าสู่เนื้อหาวิชาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับซึ่งทั้งเนื้อหา วิธีสอน จำนวนคาบ และเวลาเรียน ขึ้นอยู่กับการกำหนดร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน การเรียนรูปแบบนี้ โรงเรียนต้องสำรวจความต้องการและศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งด้านเนื้อหา ผู้สอน และผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม นำมาจัดทำเป็นเนื้อหาวิชาภูมิปัญญาไทยผลักดันให้กลายเป็นหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) เสนอวิธีนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนการสอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 28 – 29)

1. โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไปจัดการเรียนการสอน หรือพัฒนาหลักสูตรขึ้นในโรงเรียนให้เด็กได้เรียนรู้ โดยคัดเลือกเนื้อหาหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2. โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญา ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปัญญาชาวบ้าน ช่างเทคนิคชาวบ้านหรือช่างฝีมือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และร่วมจัดการเรียนการสอนและการพิจารณา ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนอยู่ในดุลพินิจของโรงเรียนในด้านความเหมาะสมทั้งกิจกรรมเนื้อหาสาระ และวัยของเด็กนักเรียน ควรเป็นคณะกรรมการร่วมกันพิจารณา

3. การนำสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนออกไปสำรวจแล้วนำมาจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรนำความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน และจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ หรืออุทยานการศึกษา

จากแนวคิดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดการเรียนการสอนดังกล่าว จะพบว่าเป็นการร่วมมือระหว่างบ้าน ชุมชน โรงเรียน ที่มุ่งเน้นคุณภาพนักเรียน ได้เรียนสิ่งที่ใกล้ตัวตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตให้รักและหวงแหนภูมิปัญญาในท้องถิ่น เห็นคุณค่าและสืบทอดภูมิปัญญาอย่างภูมิใจ ควบคู่กับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตด้านคุณธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 91 – 92) ได้ศึกษาการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยมีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งสามารถสรุปเครือข่ายวิธีการถ่ายทอดหลายรูปแบบ ดังนี้

1. เครือข่ายในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้เฉพาะญาติสนิทและบุคคลในครอบครัวเดียวกัน

2. เครือข่ายในระดับชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน เช่น ถ่ายทอดโดยผู้นำชุมชนให้กับชาวบ้าน หรือให้กับสมาชิกของกลุ่มที่ประกอบอาชีพเดียวกัน

3. เครือข่ายในระดับองค์กรเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน โดยการผ่านเข้ามาทางผู้นำชุมชน เช่น ครู พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ

นอกจากวิธีการถ่ายทอดที่ต้องอาศัยเครือข่ายของการเรียนรู้แล้ว(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 117 – 118) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้ทรงปัญญา ในอีกรูปแบบต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์ตรงในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับผู้ที่มารับการถ่ายทอดให้เกิดการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะวัยเด็ก ผู้ทรงภูมิปัญญาหลายท่านเห็นตรงกันว่า วัยเด็กเป็นวัยที่สำคัญต้องถ่ายทอดและปลูกฝังให้พวกเขาได้ปฏิบัติจริงเชิงวิทยาการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่สถาบันและองค์กรต่างๆ จัดขึ้น

2. เป็นวิทยาการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่สถาบันและองค์กรต่างๆ จัดขึ้น

3. ถ่ายทอดผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ตามเงื่อนไขและโอกาสที่มี เหล่านี้เป็นต้น

4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปของสื่อการบันเทิง โดยสอดแทรกในกระบวนการและเนื้อหา หรือคำร้องของบันเทิง เช่น ในคำร้องของลูกเกด ลำตัดของภาคกลาง โนรา ตะลุงของภาคใต้ กลอน คำผญา คำสอของภาคอีสาน คำขอมของภาคเหนือ เป็นต้น

คำร้องเหล่านี้จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น คติธรรมคำสอนของศาสนา การเมือง การปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้าน รวมทั้งการปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีต่าง ๆ

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2541 : 91 – 92) กรณีศึกษาชุมชนภาคกลาง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการดังนี้

1. การถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เป็นวิธีการถ่ายทอดโดยบอกกล่าวแก่ญาติสนิทกันเพื่อนสนิทหรือเป็นลูกหลานที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จะไม่ยอมถ่ายทอดให้กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติหรือเพื่อนสนิท ความรู้ต่าง ๆ ชาวบ้านถือว่าเป็นความลับที่คนอื่นจะรู้ไม่ได้ เช่นความรู้เรื่องการเกษตรการปลูกพืชพันธุ์ใหม่ เทคโนโลยีการดูแลรักษาให้ได้ผลผลิตดีราคาสูง เป็นต้น

2. การทดลองปฏิบัติโดยชักตามคนอื่นเป็นการถ่ายทอดความรู้และมีความเสี่ยงสูง เนื่องจากผู้ทดลองต้องลองผิดลองถูก และทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ

3. การทดลองปฏิบัติโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันคิดว่าจากเอกสารซึ่งพบว่าวิธีนี้ประสบผลสำเร็จดีกว่าการทดลอง ทำตามคนอื่นโดยขาดความรู้และประสบการณ์

4. การถ่ายทอดโดยวิธีการรวมกลุ่มกัน เป็นวิธีที่ขยายผลได้ดีและแพร่หลายทั่วไปเป็นวิธีการถ่ายทอดที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในชุมชนหนองบัวหลวง ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะมีผู้นำดี ชาวบ้านสามัคคีกัน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงประสบผลสำเร็จ

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญานั้นเป็นการถ่ายโยงความรู้เพื่อสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งมายังอีกรุ่นหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการและกลุ่มเป้าหมาย

2.6 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก

สามารถ จันทรสุรีย์(2536:150-152) กล่าวว่าเด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นๆ ในสิ่งที่ใกล้ตัวซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กต้องง่ายไม่ซับซ้อนสนุกสนานดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน และการลงมือ การเล่นปริศนาคำทายเกิดจากนิสัยการชอบ ชักถามของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยเด็กเป็นช่วงแห่งการเรียนรู้โลกรอบตัว เช่น การเรียนรู้ร่างกาย เรียนรู้ถ้อยคำ การผูกปริศนา จึงเลือกใช้คำที่ทำให้ภาพพจน์ คำเปรียบเทียบให้เข้าใจ คำคล้องจองให้เสียงและจังหวะเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจเพื่อให้เด็กจดจำได้ง่าย ส่วนการเล่านิทาน เป็นการถ่ายโยงความรู้โดยอาศัยความรู้ ความสนุกสนานจากตัวละครในเรื่อง และวิธีการเล่าที่น่าสนใจ นิทานเป็นเรื่องสั้น ๆ เนื้อหาเป็นเรื่องสร้างเสริมนิสัย และบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม คือ สิ่งที่ดีควรทำ และไม่ควรรทำ วิธีการเหล่านี้เป็นการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ดีควรทำและไม่ควรรทำ

จากแนวความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยได้สรุปสาระได้ว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กจะต้องสอดคล้อง และเหมาะสมกับวัยของเด็กมีการบูรณาการหลาย ๆ ด้านเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไปในอนาคต

3. ภูมิปัญญาในเขตทุ่งครุ

ชุมชนทุ่งครุเดิมอยู่รวมในเขตราชบุรีบูรณะ แล้วแยกมาตั้งเขตใหม่เป็นเขตทุ่งครุเขตทุ่งครุเป็นเขตจัดตั้งใหม่ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพพื้นที่เขตราชบุรีบูรณะได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง ประกอบกับโครงข่ายการคมนาคมได้มีการขยายตัวอย่างกว้างไกล เข้าสู่พื้นที่ว่าง ทำให้มีการกระจายตัวของประชากรและสาธารณูปโภคเข้าไปในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการปกครอง และจำนวนของประชากรในแต่ละเขต ให้มีความเหมาะสมใกล้เคียงกัน กระทรวงมหาดไทยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 เปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตการปกครองแขวงบางมดและแขวงทุ่งครุ เขตราชบุรีบูรณะให้เป็นเขตการปกครองตั้งใหม่ โดยไร้ชื่อตามพื้นที่ว่า "เขตทุ่งครุ" ทั้งนี้ให้มีผลตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม 2541 เป็นต้นไป ความหมายของคำว่า "ทุ่งครุ" ตามพจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 มิได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "ทุ่งครุ" ไว้เป็นการเฉพาะ แต่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "ทุ่ง" กับ "ครุ" ไว้ว่า

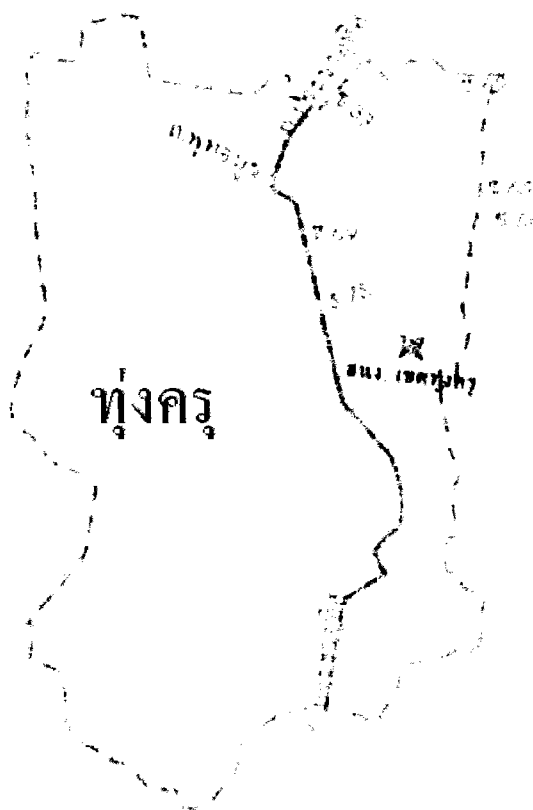
“ทุ่ง” หมายถึง ที่ราบโล่ง

“ครุ” หมายถึง ภาชนะสานชนิดหนึ่งใช้ตักน้ำรูปกลมๆ ยาวขึ้น

เมื่อนำความหมายของคำจำกัดความทั้งสองมารวมกัน น่าจะหมายถึง “พื้นที่ราบโล่ง ใช้สานภาชนะดักน้ำรูปกลมๆ ยาวขึ้น” จากความหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในอดีตท้องที่เขตทุ่งครุ เป็นที่ราบโล่ง ลุ่ม มีแหล่งน้ำหลายแห่งเหมาะแก่การเพาะปลูก ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนและมีฝีมือทางการจักสาน สำนักงานเขตทุ่งครุ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2540 กำหนดรายละเอียดเขตพื้นที่ไว้ดังนี้ (King Mongkut's of Technology Thonburi WWW.kmutt.ac.th/)

แนวเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เขตราษฎร์บูรณะ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตจอมทองและเขตบางขุนเทียน

(<http://www.Pantee Thai.com>)

ภาพประกอบ 4 แผนที่เขตทุ่งครุ

ที่ตั้ง

สำนักงานเขตทุ่งครุ (ชั่วคราว)

เลขที่ 122/673 – 682 ซอยประชาอุทิศ 91/2 หมู่ที่ 2 แขวงทุ่งครุ

เขตทุ่งครุ กทม. 10140

การปกครอง

เขตทุ่งครุ มีพื้นที่รวม 26.84 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของกรุงเทพมหานคร ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 แขวง 11 หมู่บ้าน คือ

1. แขวงบางมด จำนวน 5 หมู่บ้าน พื้นที่ 9.15 ตารางกิโลเมตร

2. แขวงทุ่งครุ จำนวน 6 หมู่บ้าน พื้นที่ 17.69 ตารางกิโลเมตร

ประชากร รวม 82,936 คน ชาย 39,807 คน หญิง 43,129 คน

จำนวนบ้าน 33,628 หลัง

ถนนสายหลัก จำนวน 2 สาย คือ ถนนพุทธบูชา และถนนประชาอุทิศ

สถานพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข 54 , ศูนย์บริการสาธารณสุข 59

ศาสนา ประชากรในท้องที่เขตทุ่งครุ นับถือศาสนาพุทธ ประมาณ 40% และนับถือศาสนา

อิสลามประมาณ 60% ของจำนวนประชากร

แขวงบางมด

แขวงบางมดเป็นแขวงที่มีขนาดเล็กประมาณ 9 ตารางกิโลเมตรเท่านั้นและมีเพียง 5 หมู่บ้านเท่านั้น สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจก็จะมีอยู่ที่เดียวคือ “สวนธนบุรีรมย์” (202.44.15.19/Projects/Project 2003/My-school TungKru.htm)

สวนธนบุรีรมย์

สวนธนบุรีรมย์ เป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยกรุงเทพมหานครเป็นผู้เช่า เสียค่าเช่าเป็นรายปี เดิมเป็นสวนผลไม้และทุ่งหญ้า ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร มีนโยบายที่จะใช้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่เพาะชำต้นไม้ เพื่อผลิตไม้ดอกไม้ประดับ และไม้ยืนต้นให้มีจำนวนมากพอที่จะนำไปปลูกตามถนน และจำหน่ายให้กับประชาชน ในปี พ.ศ. 2503 นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลนครกรุงเทพและนายกเทศมนตรีเทศบาลนครธนบุรี ได้ดำเนินการปรับปรุงสถานที่แห่งนี้ โดยรังวัดที่ดินวางแผนปรับพื้นที่ ขุดคูน้ำ ทำถนน ทำสะพานและก่อสร้างอาคารที่ทำการ และตั้งชื่อว่า “สถานที่เพาะชำต้นไม้บางมด”

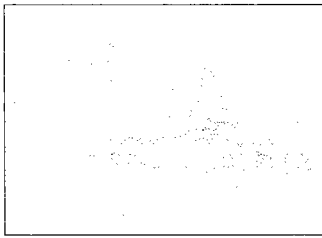
ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 พระยามโหสวรรค์ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครธนบุรี ได้ไปตรวจงานที่สถานเพาะชำบางมด เห็นว่าเป็นสถานที่ที่เหมาะสมจะปรับปรุงเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชน จึงให้ปรับปรุงสถานที่เพาะชำต้นไม้บางมด เป็นสวนสาธารณะและสถานที่จำหน่ายต้นไม้ด้วย และเปลี่ยนชื่อเป็น “สวนธนบุรีรมย์” จนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ 63 ไร่ 1 งาน 20 ตารางวา

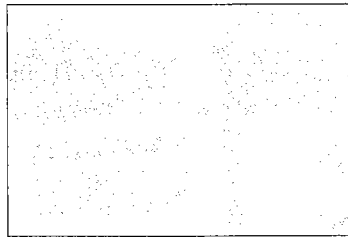
ที่ตั้ง ถนนประชาอุทิศ ใกล้กับโรงเรียนตรุณสิกษาลัยและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระ

จอมเกล้าธนบุรี แขวงบางมด สำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร

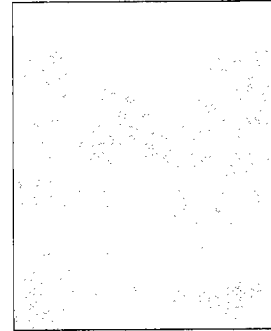
รถประจำทางผ่าน ถนนประชาอุทิศ สาย 75, 88, 21, ปอ.4

เทคโนโลยี บางมด ลีโอนาม

ศูนย์ฝึกกีฬามหาชน

สวयงาม สวนธนบุรีรมย์

ภาพประกอบ 5 สถานที่สำคัญของแขวงบางมด

กิจกรรมและสิ่งที่น่าสนใจ

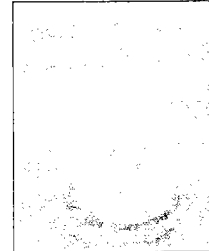
สวนธนบุรีรมย์ ด้านหน้ามีลานจอดรถคอนกรีต จัดสร้างสวนหย่อม สร้างน้ำตก น้ำพุและทำเนินดิน มีซุ้มไม้เลื้อยริมสระน้ำ และปลูกไม้ดอกไม้ประดับ เปิดบริการระหว่าง 05.00 – 20.00 น. ปัจจุบันสวนธนบุรีรมย์ มีประชากรเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจประมาณ 600 – 700 คน / วันธรรมดา และประมาณ 4,000 – 5,000 คน / วันหยุดราชการ

ไม้ประดับ

กล้วยไม้ส่ง

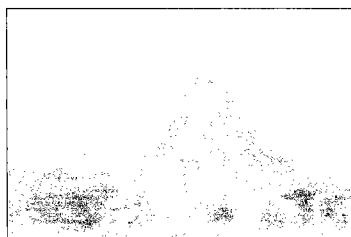

ไม้ตัด

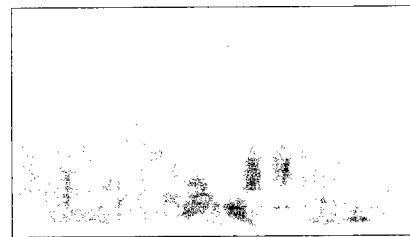
ภาพประกอบ 6 ไม้ดอกไม้ประดับ

แขวงทุ่งครุ

แขวงทุ่งครุเป็นแขวงที่มีพื้นที่ 17.69 ตารางกิโลเมตร มีจำนวน 6 หมู่บ้าน มีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย

หลากนิเวศน์

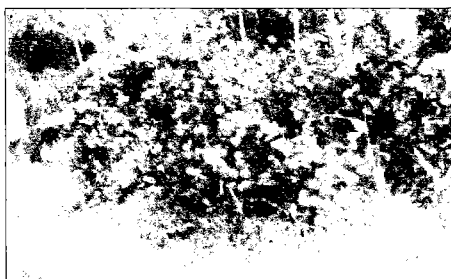
หลายธรรมสถาน

ภาพประกอบ 7 สถานที่สำคัญเขตทุ่งครุ

3.1 ด้านเกษตรกรรม

แขวงบางมด เป็นแขวงที่มีขนาดเล็กไม่ถึง 10 ตารางกิโลเมตร ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งผลิตส้มเขียวหวาน ซึ่งเป็นผลไม้ที่คนไทยทุกคนรู้จักดีและเป็นที่ยอมรับไปทั่วทุกมุมโลก ตลอดจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลไม้จำพวกส้มที่มีคนไทยบริโภคมากที่สุด ส้มเขียวหวานที่ผลิตในแต่ละปีใช้บริโภคกันทั้งภายในประเทศและส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง บรูไน เป็นต้น สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยปีละหลายสิบล้านบาท การปลูกส้มเขียวหวานในประเทศไทยโดยมากจะปลูกกันในเขตตำบลบางมด ส้มเขียวหวานที่ปลูกในแถบนี้มักจะเรียกว่า ส้มบางมด ซึ่งถือเป็นแหล่งผลิตส้มเขียวหวานที่มีชื่อเสียงในด้านคุณภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานเขตทุ่งครุ, 2542 : 11-34)

สภาพพื้นดินในตำบลบางมดเขตทุ่งครุเป็นดินจืดและเก็บความเป็นกรดต่างเหมาะสมกับการปลูกส้มเขียวหวานมาก จะทำให้ส้มบางมดมีรสจัด เปลือกบาง ชางนึ่ม เยื่อใยน้อย ผิวสีสวยออกดำแดงจะมีรสจัดมาก เหตุที่ออกดำแดงเพราะว่าสมัยก่อนมีการใช้ยาฆ่าแมลงและโรคปี พ.ศ. 2480 - 2481 ได้มีผู้นำส้มเขียวหวานบางมดไปปลูกในพื้นที่ต่างๆ บริเวณใกล้เคียง ชุมชนชาวบางมดเขตทุ่งครุจึงคิดเทคนิคที่จะทำให้ส้มมีคุณภาพดีมีรสจัดขยายคุณภาพอยู่ตลอดเวลาและบริเวณใกล้เคียงอย่างกว้างขวาง

ภาพประกอบ 8 การเกษตรทำสวนส้ม

ถ้าจะกล่าวถึงมะม่วงที่รับประทาน มะม่วงนวลจันทร์เป็นมะม่วงที่มีผิวพรรณที่สมกับชื่อเป็นอย่างยิ่ง เพราะตอนยังดิบอยู่มองไปที่ต้นจะสีขาวสวยงามสะดุดตา เมื่อสุกแล้วสีจะเหลืองนวลเหมือนพระจันทร์ มีรสชาติหวาน แหลมนและมีผิวพรรณสวย มะม่วงนวลจันทร์มีการปลูกมาช้านานแล้ว ดังปรากฏในกาพย์ยานี 11 ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เมื่อ พ.ศ. 2457 ดังนี้

กระสวยรสสนธิ อินทรชิต ทศกรณฐ์
แขนอ่อนนิกนวลจันทร์ น้ำตาลจินเทพรำจวน
ไช้เหี้ยไชนกกระสา กระลอนป้า กระลอนสวน
อีกสาวละห้อยหวาน สาวสกิดมารดาตุ

มะม่วงนวลจันทร์เป็นมะม่วงที่ได้เปรียบมะม่วงชนิดอื่นๆ เนื่องจากมะม่วงนวลจันทร์มักจะผลิดอกออกผลก่อนมะม่วงชนิดอื่นจึงออกสู่ตลาดได้เร็วจึงขายได้ราคาดีด้วย บริเวณที่ปลูกมะม่วงนวลจันทร์ได้ดีก็คือพื้นที่เขตทุ่งครุ และบริเวณใกล้เคียง หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นแหล่งเดียวกับที่ปลูกส้มบางมดนั่นเองเพราะชาวสวนนิยมปลูกไว้ตามคันดินป้องกันน้ำท่วมและในช่วงที่เกิดวิกฤตเกี่ยวกับน้ำท่วมน้ำเค็มเข้า ส้มจะทนสภาพ

เช่นนั้นไม่ได้ได้รับความเสียหายล้มตายไป ก็ได้มะม่วงนวลจันทร์ ช่วยทำรายได้ทดแทนให้กับชาวสวนบางมดได้

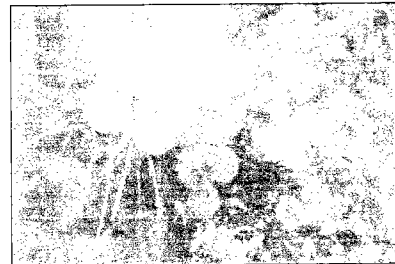
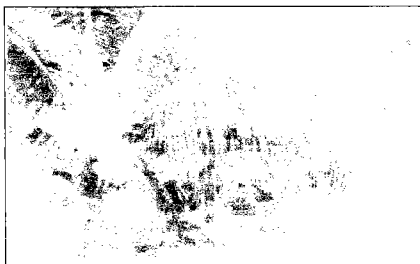

ภาพประกอบ 9 การเกษตรทำสวนมะม่วงนวลจันทร์

ของดีอีกอย่างหนึ่งของเขตทุ่งครุนอกจากส้มบางมด และมะม่วงนวลจันทร์แล้ว มะพร้าวน้ำหอมเป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง แต่ก่อนเมื่อก้าวถึงมะพร้าวน้ำหอมแล้วทุกคนจะนึกถึงสามพราน นครปฐม แต่ในปัจจุบันมะพร้าวน้ำหอมเป็นมะพร้าวที่ปลูกกันในเขตทุ่งครุด้วย

มะพร้าวน้ำหอมพันธุ์เดียว ใช้ระยะเวลาในการปลูกเพียง 3-4 ปี เท่านั้นก็สามารถผลิตดอกออกผล การปลูกกันปัจจุบันนี้นิยมทำกันเป็นนกอกร่อง โดยปลูกห่างกันประมาณต้นละ 6 เมตร

ในอดีตการดำเนินชีวิตของคนไทยส่วนมากอาศัยธรรมชาติในการทำการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้มีกินในครอบครัว วิถีชีวิตโดยรวมมีความสงบ มีความสุขตามอัตภาพ ปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเพิ่มของประชากร จากการพัฒนาประเทศ จากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การจัดระบบการผลิตจึงแตกต่างไปจากเดิม คือเป็นการผลิตเพื่อโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้ทุนและใช้วิทยาการสมัยใหม่มาช่วยการผลิตมากขึ้น เพื่อเพิ่มการผลิตให้มีจำนวนมากพอกับความต้องการของตลาด แต่ขายได้ในราคาต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรมีหนี้สินมากขึ้น ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลายจนเสียสมดุลการล้มละลายทางเศรษฐกิจและสังคม วิถีชีวิตของคนในชุมชนไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีความสุขเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ทำให้คนกลุ่มหนึ่งนำเอาความล้มเหลวนั้นมาเป็นบทเรียน และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่สูญเสียไปนั้นกลับให้มีสภาพความอุดมสมบูรณ์ใหม่ โดยผสมผสานแนวความคิดระหว่างการเกษตรแบบเดิมกับแบบใหม่ บุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สมควรได้รับการยกย่อง และนำแนวความคิด ความรู้และประสบการณ์ไปถ่ายทอดเผยแพร่ต่อไป การเกษตรในรูปแบบเหล่านี้ได้แก่ 1) วนเกษตร 2) เกษตรแบบผสมผสาน 3) เกษตรธรรมชาติ 4) เกษตรยั่งยืน 5) ไร่สวนผสม ซึ่งการทำเกษตรทั้ง 5 ประเภทที่กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้จะมีเทคนิคและชื่อเรียกแตกต่างกันไปก็ตาม แท้จริงแล้วล้วนแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ชาวบ้านต้องสร้างพื้นฐานการเกษตรเพื่อตนเองและครอบครัวให้มั่นคงเสียก่อน ซึ่งเริ่มจากความคิดในเรื่องของการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. 2537 : 33 – 34 ; อ้างอิงจาก เสรี พงษ์พิศ. 2534)

ภาพประกอบ 10 การเกษตรทำสวนมะพร้าว้ำหอม

3.2 ด้านหัตถกรรม

งานด้านหัตถกรรม เป็นสิ่งที่ชาวบ้านสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางอย่างต้องใช้เวลาในการพัฒนาสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ชุมชนในเขตทุ่งครุเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ผู้คนสามารถผลิตปัจจัยในการดำรงชีวิตได้เอง การทำงานสานในชุมชนในเขตทุ่งครุในอดีตนั้น ทำเพื่อใช้สอยในครัวเรือนก่อนต่อเมื่อเหลือใช้แล้วนำไปแลกเปลี่ยนกันเพื่อให้ได้ปัจจัยในการดำรงชีพชนิดอื่นที่ตนไม่สามารถผลิตได้ ยังมีงานจักสานอีกประเภทหนึ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องกับชนบทประเพณี ความเชื่อและศาสนา งานจักสานประเภทนี้มักมีความประณีตงดงาม เช่น “การจักสานกระจาดด้วยก้านมะพร้าว” สำหรับใส่อาหารไปทำบุญของชาวบ้านที่ทำด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา งานจักสานนอกเหนือจากการจักสานกระจาดด้วยก้านมะพร้าวแล้วยังมีงานจักสานด้วยทางมะพร้าวทำเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนเช่น สานตะกร้า สานชะลอม สานหมวก งานจักสานเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่แสดงถึงความพิถีพิถันในการจักสานของผู้สานได้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้ว งานจักสานยังสะท้อนวัฒนธรรมสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ภูมิปัญญาของชาวบ้านได้ดีอีกด้วย

หัตถกรรมพื้นบ้าน แสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมท้องถิ่น และการสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยอาศัยวัสดุหรือวัตถุดิบที่อยู่ใกล้ตัวมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง อาศัยความรู้และประสบการณ์ที่สืบทอดกันมาทั้งทางตรงคือ ประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้สะสมที่สืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากพ่อแม่ไปสู่ลูก จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งการถ่ายทอดเหล่านี้เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เป็นเวลาช้านานนับร้อยปี สิ่งเหล่านี้เราสามารถกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) (พยุ่งพร ไตรรัตน์สิงห์กุล. 2538 : 3)

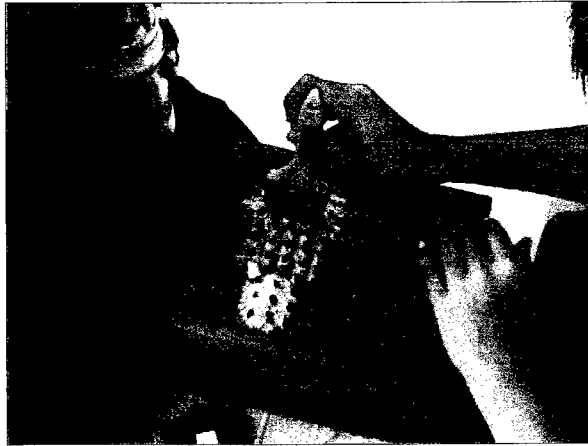

ภาพประกอบ 11 หัตถกรรม

3.3 ด้านการแพทย์แผนไทย

ความเจ็บไข้และโรคต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติของมนุษย์ ในอดีตการแพทย์ไม่เจริญ เช่นปัจจุบัน ดังนั้นคนจึงต้องช่วยเหลือตนเองด้วยการนำธรรมชาติรอบตัว เช่น พืชพรรณไม้ต่าง ๆ มารับประทานเป็นอาหารหรือทำเป็นยาสำหรับรักษาโรค ซึ่งการรักษาโรคของคนสมัยก่อนนั้นนอกจากสิ่งที่ได้จากธรรมชาติแล้ว ยังได้มีการสะสมประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับพืชพันธุ์ไม้ ได้ถ่ายทอดความรู้ การทดลองศึกษาผลเกี่ยวกับพืชพันธุ์ไม้เหล่านั้นนำมาใช้ประโยชน์ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์และการพัฒนาวิธีการรักษาโรค สืบต่อกันให้แก่ลูกหลาน ต่อมา ดังเช่น การใช้สมุนไพรรักษาโรคและการดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน

แม้ว่าในปัจจุบัน การแพทย์แผนใหม่จะมีความก้าวหน้าและทันสมัยมากขึ้น สามารถที่จะรักษาโรคได้เกือบทุกชนิด แต่โดยสภาพแท้จริงแล้ว สำหรับสภาพของสังคมของคนไทย ก็ให้ความสำคัญกับการรักษาแบบพื้นบ้านอยู่มาก เพราะยังมีความเชื่อ และความเชื่อที่แฝงอยู่นั้นมีคุณค่าทางด้านจิตใจ (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. 2543. 258)

ภาพประกอบ 12 การแพทย์แผนไทย

3.4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นับเนื่องแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้พิสูจน์ให้เห็นอย่างแจ่มชัด ว่ายังมี “ทางเลือก” หรือวิธีการอื่นๆ อีกมากมายในการจัดการน้ำ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมหาศาลหรือการโยกย้ายผู้คนเป็นจำนวนมาก หากแต่เราต้องเริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิ เคารพในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และนำมาประโยชน์ใช้เพื่อพัฒนาสติปัญญา ของเราในการที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

ในการจัดการทรัพยากรน้ำก็เช่นเดียว เราพบเห็นระบบการจัดการน้ำบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมาย ซึ่งสามารถจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการใช้ในการเกษตรภายในครัวเรือนและในการคมนาคม (ณัฐพงษ์ เจริญทรัพย์. 2541 : 311)

องค์ความรู้ในเรื่องการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้พัฒนามาจากความรู้เชิงเทคนิคในการจัดการระบบผลิต วิธีการคัดเลือกผืนป่าเพื่อตัดฟันโค่นเผา การพิจารณาคูณสมบัติของดิน การคัดเลือกและเก็บรักษาสายพันธุ์พืชสำคัญๆ การสร้างระบบการจัดการน้ำ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมและองค์กรเพื่อการจัดการการผลิตและทรัพยากรสินส่วนรวม องค์ความรู้เหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นคติความเชื่อที่ได้ประยุกต์ออกมาสู่การพัฒนาชีวิต (ยศ สันติสมบัติ. 2542 : 55)

ชุมชนเขตทุ่งครุส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมการคมนาคมจะใช้ทางน้ำ ซึ่งสะดวกในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร จึงมีการขุดคลองติดต่อแม่น้ำ ทำให้น้ำกระจายไปได้ทั่วถึงตามชุมชนต่าง ๆ และสามารถอาศัยน้ำจากคลองสายต่าง ๆ ใช้ในการเกษตรกรรมได้ บุคคลที่อยู่ในชุมชนยังคิดค้นการอนุรักษ์น้ำ เพื่อประโยชน์ในการใช้น้ำร่วมกัน ดังนั้นสรุปประเด็นของภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเลี้ยงปลาในร่องสวน เป็นภูมิปัญญาไทยที่ปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติได้มากกว่าที่จะเข้าไปควบคุมธรรมชาติ

ภาพประกอบ 13 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.5 ศิลปกรรม

ศิลปกรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างและจำเพาะเจาะจง ทั้งนี้แล้วแต่ทัศนะของนักปราชญ์แต่ละคน แต่ละสมัยที่กำหนด เช่น ในความหมายกว้าง ศิลปะ คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่มีได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งครอบคลุมทั้งผลงานที่เป็นจิตรกรรมและประติมากรรม ในความหมายเฉพาะศิลปะ หมายถึง วาทศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์และงานสร้างสรรค์อื่นๆ ที่ใช้การเห็นเป็นปัจจัยในการรับรู้ และศิลปะ หมายถึง ความมีคุณภาพ มีคุณค่าทางศิลปะของผลงาน นอกจากนี้ หากมองศิลปะตามทัศนะของนักปราชญ์ เช่น เพลโตได้ให้ความหมายว่า ศิลปะคือการเรียนแบบความงาม และการเป็นตัวแทน

ชะลูด นิมเสมอ (2542 : 2) ได้แบ่งประเภทของศิลปะของเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มความมุ่งหมายของการสร้าง ในกลุ่มนี้แบ่งย่อยออกเป็น 2 สาขา คือ วจิตรศิลป์และประยุกตศิลป์

2. กลุ่มสื่อในการแสดง กลุ่มนี้แบ่งย่อยออกเป็น 4 สาขา คือ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม และดนตรีนาฏศิลป์

3. กลุ่มจากลักษณะของการรับสัมผัส กลุ่มนี้แบ่งได้ 3 สาขา คือ ทศนศิลป์ เป็นสิ่งที่สัมผัสด้วยการเห็น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และสถาปัตยกรรม โสตศิลป์ ได้แก่ ดนตรี และวรรณกรรม ภาพยนตร์และโสตทัศนศิลป์

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ศิลปกรรม คือ ผลงานที่คนสร้างขึ้นมาและจะมีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างกันไป เพื่อสะท้อนความงาม ซึ่งเป็นคุณค่าของศิลปะในรูปแบบที่ต่างๆ กัน ไปของแต่ละท้องถิ่นและยุค

ภาพประกอบ 14 ศิลปกรรมดนตรีนาเสบของมุสลิม

3.6 ด้านภาษาและวรรณกรรม

ในการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน อาจใช้เสียงหรือกิริยาอาการ หรือเป็นหนังสือทั้งที่เป็นวรรณคดี และงานประพันธ์ทั่วไป ซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมของแต่ละท้องถิ่น และแบบแผนที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ ภาษาและวรรณกรรมจึงเป็นวัฒนธรรมที่มีการเคลื่อนไหวตามสังคมอยู่เสมอ สุเทพ ศรีระกิง (2546 : 22)

ภาพประกอบที่ 15 ภาษาและวรรณกรรม การร้องลำตัด

3.7 ด้านปรัชญาและศาสนา

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายของคำปรัชญาว่า วิชาที่ว่าด้วยหลักความรู้ ความจริง

รัตนา ตันบุญเต็ก (2530 : 4) กล่าวว่า ปรัชญาไม่ใช่องค์ความรู้ แต่เป็นกิจกรรมทางปัญญา ในการตรวจสอบตีความด้วยเหตุผล เพื่อให้กระจ่างในความเป็นจริงของความรู้ทุกชนิด ธรรมชาติของปรัชญาไม่อยู่ที่เนื้อหา แต่อยู่ที่จุดหมายและกระบวนการค้นหา ดังนั้น ปรัชญาจึงเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบ ตีความ ทำความกระจ่างและวิเคราะห์วิพากษ์ทุกสิ่งที่อยู่ในขอบเขตของสิ่งที่รู้และที่ประจักษ์ด้วยประสบการณ์ ซึ่งเป็นสิ่งให้มีการไตร่ตรองเพื่อการตัดสินใจ

ปกติแล้วปรัชญากับศาสนามีความเกี่ยวข้องกัน และมีวัตถุประสงค์คล้ายกัน แต่ต่างกันที่วิธีการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมาย ศาสนามุ่งสอนให้เข้าใจในธรรมชาติของสากลจักรวาล และในความสัมพันธ์ของมนุษย์กับจักรวาลโดยการปลูกฝังให้เกิดศรัทธา และให้ปฏิบัติตามศรัทธาจนถึงขั้นสูงสุด ผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกันย่อมดำเนินตามพิธีขนบธรรมเนียมอย่างเดียวกัน เรื่องของศาสนาจึงมีประเพณี และความเชื่อปะปนอยู่ด้วย (รัตนา ตันบุญเต็ก. 2530 : 93)

ตักบาตรเทโวโดยใช้เรือหงส์เป็นสัญลักษณ์
สร้างความศรัทธาของวัดทุ่งครุ

เทศน์มหาชาติประกอบการแสดง

ภาพประกอบ 16 ศาสนา

3.8 ด้านประเพณี

สมชัย ใจดี และ บรรยง ศรีวิริยาภรณ์.(2545 : 3 – 7) ประเพณี คือ ความประเพณีที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมีการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา คนไทยเรามีประเพณีและงานเทศกาลต่าง ๆ ตลอดทั้งปี ได้แก่

1. ประเพณีที่ทำกันทั่วไป ได้แก่ พระราชพิธีแรกนาขวัญ สงกรานต์ และงานลอยกระทง เป็นต้น
2. ประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนา ได้แก่ งานบวช เข้าพรรษา ออกพรรษา การสวดมนต์ให้พร งานทอดกฐิน งานวันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา พิธีฝังลูกนิมิต งานทอดผ้าป่า ประเพณีสลากภัต เป็นต้น
3. ประเพณีสำหรับตัวบุคคล ได้แก่ การทำบุญวันเกิด พิธีโกนผมไฟ พิธีโกนจุก พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ พิธีมงคลสมรส และพิธีทำบุญศพ เป็นต้น
4. พิธีเบ็ดเตล็ด เช่น การวางศิลาฤกษ์

ขนบธรรมเนียมประเพณี ไทยในสมัยอยุธยาได้คิดความเชื่อจากขอมที่ถือว่าษัตริย์เป็นสมมติเทพทำให้มีการใช้ราชาศัพท์และพิธีการต่าง ๆ ในราชสำนัก นอกจากนั้น ประเพณีไม่น้อยได้มาจากอินเดีย เช่น การแต่งงาน เมาศพ ปลูกบ้าน การตั้งศาลพระภูมิ แต่อารยธรรมตะวันตกก็ได้เข้ามาผสมผสานในหลายเรื่อง เช่น การแต่งงานแบบไทยแต่เลี้ยงแบบฝรั่ง หรือการจับมือกันแทนการไหว้ในบางโอกาส

ระยะหลัง สังคมไทยมีการติดต่อกับประเทศที่เจริญกว่ามากขึ้น โดยเฉพาะประเทศตะวันตก และยิ่งเราติดต่อกันมากขึ้นเท่าไรเราก็ยิ่งรับอารยธรรมจากเขามากขึ้นเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อ ลัทธิ อุดมการณ์ การปกครอง การศึกษา สังคม เป็นต้น วิถีชีวิตที่เคยเป็นอยู่จึงเปลี่ยนไปจากเดิมในหลายด้าน เช่น ในด้านการปกครอง ด้านความเป็นอยู่ (ชายหญิงก็เท่าเทียมกันมากกว่าแต่ก่อน หญิงสามารถทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับชายได้)

สรุปแล้ว วัฒนธรรมไทยในอดีตและปัจจุบันมีอิทธิพลของอารยธรรมต่างชาติ โดยเราได้เลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์ และเข้ากับสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยเป็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมของเราเองที่มีมาแต่ดั้งเดิม คือ เรายอมรับเอาวัฒนธรรมที่ดีของชาติอื่นที่เราติดต่อด้วยมาเป็นของเราบ้าง ตัดแปลงบ้าง ให้เข้ากับความเชื่อแบบไทย ๆ จนเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะแบบของเราเองที่แตกต่างกับชาติอื่น ๆ โดยในแต่ละยุคแต่ละสมัย ได้พยายามส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมที่ดั่งงามเหล่านี้ตลอดมา

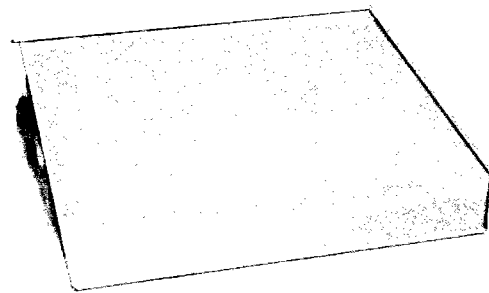
ภาพประกอบ 17 ด้านประเพณี

3.9 ด้านโภชนาการ

ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ เป็นพื้นฐานที่สุดขององค์ความรู้ เพราะอาการเป็นหนึ่งในปัจจุบันที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตที่บรรพบุรุษได้ทดลองรับประทานหรือนำมาปรุงแต่งเพื่อรับประทานทั้งอาหารจากจำพวกพืช และสัตว์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น วีระพงษ์ แสง-ชูโต.(2544:ภาคผนวก) ในชุมชนเขตทุ่งครุ ก็มีลักษณะ รสชาติ รูปแบบของอาหารที่แตกต่างไปจากที่อื่น วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการทำขนมโบราณ ได้แก่ นมและเนยที่มีมากเป็นที่มาของขนมบดิน ซึ่งเป็นขนมของอิสลามที่ใช้ในพิธีการต่างๆ เพราะเป็นขนมที่ฝึกความอดทน การช่วยเหลือร่วมแรงร่วมใจในการกวนขนมบดินของชุมชนในเขตทุ่งครุ

ขนมแป้งขลิบ

ขนมบดิน

ภาพประกอบ 18 ด้านโภชนาการ

จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาทั้ง 9 ด้านในเขตชุมชนทุ่งครุ ดังที่ยกตัวอย่างมามีรากฐานมาจากวัฒนธรรม แต่ก็มีหลักการวิทยาศาสตร์แทรกอยู่ เพียงแต่ในปัจจุบันยังขาดผู้ที่ศึกษารวบรวมให้เป็นหมวดหมู่ จึงเห็นว่าถ้าสามารถนำภูมิปัญญาในเขตชุมชนทุ่งครุมาจัดหมวดหมู่ ก็จะทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆที่มีประโยชน์ ทำให้เกิดความผาสุกและความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ทรงศิริ สาประเสริฐ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนโดยใช้วิธีการบอกทำ ให้ดูและปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ใช้เป็นประจำ คือ การบอก เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ถาม และมีความเห็นว่า วิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้ คือ การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การได้รับการยอมรับ และการยกย่องจากสังคม คือ สิ่งที่ภูมิปัญญาชาวบ้านภูมิใจมากที่สุดในชีวิต และเป็นเหตุจูงใจให้ภูมิปัญญาชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ แหล่งความรู้ในการถ่ายทอดซึ่งมาจากตัวของภูมิปัญญาชาวบ้าน เนื้อหาสาระ คือ ความรู้ในงาน ลักษณะของคนซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านอยากถ่ายทอดความรู้ คือ มีความสนใจอยากรู้ มีความขยัน อดทน เมื่อทำการ ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ภูมิปัญญาชาวบ้านไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ระยะเวลาในการ

ถ่ายทอดในแต่ละเรื่องไม่เท่ากันวิธีการประเมินผลการถ่ายทอดความรู้จะใช้การสังเกตและสื่อในการถ่ายทอดความรู้ คือ สื่อของจริง

วีระพงษ์ แสง – ชูโต (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีพื้นบ้านในทางวิทยาศาสตร์ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า

1. จัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบนได้ 7 กลุ่ม แยกเป็นกลุ่มตามปัจจัยสี่ 4 กลุ่ม (อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค) และกลุ่มสนับสนุนกลุ่มปัจจัยสี่อีก 3 กลุ่ม (คมนาคม อาชีพและนันทนาการ)
2. กลุ่มที่มีหลักการวิทยาศาสตร์ทุกสาขาแทรกอยู่มากที่สุดคือ กลุ่มอาชีพ รองลงมาคือ กลุ่มอาหารและน้อยที่สุดคือ กลุ่มยารักษาโรค และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์มีหลักการเพื่อใช้อธิบายได้มากที่สุดคือ ฟิสิกส์ รองลงมาคือเคมี และน้อยที่สุดคือชีววิทยา
3. สามารถจัดทำฐานข้อมูลแสดงแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีพื้นบ้านแต่ละกลุ่มไปสอดแทรกลงในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษาตอนปลายและระดับมัธยมศึกษาตอนต้นลงในซีดีรอมได้ทุกกลุ่ม

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอปคินส์ (Hopkins . 1985 : 1824 – 1825 – 4) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การจัดหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับ Valley View School ผลการวิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อการจัดหลักสูตรคือ ปัญหาการปรับใช้แผนปฏิบัติการของโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขาดหลักสูตรที่มีเฉพาะท้องถิ่นประชาชนในท้องถิ่นไม่เรียกร้องให้มีการจัดหลักสูตรระดับท้องถิ่นของตนไม่มีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อปรับปรุงหลักสูตร

ทาแวง (Tawang . 1995 : 2118 – 4) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นที่มีลักษณะเดียวกันยังให้ผลสัมฤทธิ์เหมือนเดิม การนำไปสอนพบว่าด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สรุปสำหรับรูปแบบการคิดด้านความรู้ความจำความเข้าใจโดยรวมไม่แตกต่างกันจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปว่า มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้ความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แนวการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนได้มีการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญามาร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ พื้นความรู้ความสามารถของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนเสริมสร้างการเรียนรู้ของนักเรียนในชุมชน (นิพนธ์ กินาวงศ์.2537:45) เช่น วัฒนธรรมและความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยคุณธรรมและจริยธรรมจำเป็นที่ต้องสืบสานถ่ายทอดไปยังชนรุ่นหลังซึ่งรวมถึงเด็กปฐมวัยด้วยทั้งนี้เพราะเด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้จากสภาพจริงด้วยการค้นหาลงมือและเห็นจริงจากสิ่งที่คุ้นเคยซึ่งพียาเจท์ (Piaget) กล่าวว่า “เราเรียนรู้จากสิ่งที่เราทำ” โดยเฉพาะการได้รับประสบการณ์ตรงเป็นการสร้างแรงจูงใจให้แก่ง กระหายต่อการเรียนรู้ ได้ติดตามได้ประเมินและเห็นด้วยตนเอง (กุลยา ตันติผลาชีวะ.2546:17) ดังนั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยจึงมีความหมายมากเด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้ได้จาก การเล่าเรื่องราว การต่อเพลง การพาดู พาทำ การบอก การให้เลียนแบบ การลอง

ผิดพลาดถูก การทดลองทำ การสังเกต (รุ่ง แก้วแดง.2541ข : 230-241) แต่อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบภายนอกที่สร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กเป็นอย่างมาก คือ ประสบการณ์จริงที่หลากหลาย และเหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย (กุลยา ตันติผลลาชีวะ.2546 : 17; อ้างอิงจาก NEC. 2000 : 66) แต่ทั้งนี้ครูต้องมีข้อมูลเลือกสรรภูมิปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย เขตทุ่งครุเป็นเขตที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ตัวอย่างเช่น การสานด้วยทางมะพร้าว การทำขนมโบราณ คือ ขนมบดินของชาวอิสลามผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเพณีต่าง ๆ และวรรณกรรมที่แฝงไว้ด้วยความรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เป็นต้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นความรู้และหลักการของภูมิปัญญา การสืบสานภูมิปัญญา ตลอดจนรายนามและความสามารถของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ครู ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย ได้มีการวางแผนที่จะพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้อย่างแพร่หลาย และดำเนินการในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง แบบบันทึกประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย
5. วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลของโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พระสงฆ์ที่จำพรรษาอย่างน้อย 10 ปี พัฒนาการ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชนและผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งหมดอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร และผู้ทรงภูมิปัญญาที่ได้รับการเสนอชื่อ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้วิธีเสนอกกลุ่มตัวอย่าง (snowball sampling) ดังนี้
กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เสนอชื่อผู้ทรงภูมิปัญญา ในเขตทุ่งครุ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1. ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีคุณสมบัติเป็นครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลที่สามารถให้ข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาได้ ร้อยละ 50 จำนวน 42 คน
2. ผู้สูงอายุ โดยมีคุณสมบัติ เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 50 จำนวน 100 คน
3. พระสงฆ์ โดยมีคุณสมบัติ เป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร นาน 10 ปี ร้อยละ 50 จำนวน 90 รูป
4. กลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ประชากรทั้งหมด โดยลักษณะหน้าที่ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลบุคลากรในชุมชน และพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย พัฒนาการ จำนวน 17 คน กำหนด จำนวน 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 คน ประธานชุมชน จำนวน 20 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งได้มาโดยใช้การเสนอชื่อของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1

ตาราง 2 จำนวนประชากรและวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเสนอตัวอย่าง (Snowball Sampling)

ตัวแปร	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1. ครู	85	42
2. พระที่จำพรรษาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	180	90
3. ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป	200	100
รวม	465	232

ที่มา : จำนวนประชากรได้จากสำนักงานเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2544

กลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ประชากรทั้งหมด โดยลักษณะหน้าที่ที่ดูแลบุคลากรในชุมชนและการพัฒนาชุมชนทั้งหมด ได้แก่ พัฒนาการ จำนวน 17 คน กำนัน จำนวน 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 คน ประธานชุมชน จำนวน 20 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเสนอตัวอย่าง Snowball Sampling ทั้งหมด 278 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง (Structure Interviews) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล จดบันทึกพร้อมบันทึกภาพขณะสัมภาษณ์และแบบบันทึกประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง
2. แบบบันทึกประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง เกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาและการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ที่ถูกเสนอชื่อให้เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ประกอบด้วย ชื่อ - สกุล และความสามารถ

ตอนที่ 2 สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ลักษณะ หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมเสนอชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยได้

ชุดที่ 2 แบบบันทึกรายนามผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย ประกอบด้วย ชื่อ - สกุล ที่อยู่ อาชีพ องค์กรความรู้ ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้ กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้ ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนหลัง

การสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ให้ครอบคลุมสาระภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ด้าน คือ

- สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา
 - การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ศึกษาการสร้างแบบสัมภาษณ์ชนิดต่าง ๆ ดำเนินการสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ฐานการศึกษาภูมิปัญญา จำแนกประเภท เป็น 9 กลุ่ม ดังนี้ ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา ภูมิปัญญาด้านประเพณี ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ
3. กำหนดกรอบโครงสร้างแบบสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล มีทั้งหมด 9 ข้อ ดังรายการ ดังนี้

1. สาระของภูมิปัญญา 3 ข้อ
 - 1) ให้ท่านถึงประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ท่านได้กระทำอยู่ี่มีความเป็นมาอย่างไร มีการกระทำเช่นไร
 - 2) ท่านมีความเชื่ออะไรในการจัดกระทำเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3) ท่านมีเทคนิคอะไรในการจัดกระทำเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา 3 ข้อ
 - 1) ท่านมีวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ท่านกระทำอย่างไร
 - 2) ท่านเรียนรู้จากใคร
 - 3) ท่านได้กระทำอย่างไรและประสบผลสำเร็จอย่างไร
3. การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ข้อ
 - 1) ท่านคิดว่าถ้าจะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ให้แก่ชนรุ่นหลังควรใช้วิธีอะไรบ้าง
 - 2) ท่านคิดว่าถ้าจะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ให้แก่เด็กปฐมวัยควรใช้วิธีอะไรบ้าง
 - 3) เหตุผลในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กปฐมวัย
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม

เนื่องจากในการทำวิจัยครั้งนี้ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร มาจัดกลุ่มและวิเคราะห์ว่าจะมีภูมิปัญญาใดบ้างที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ผู้วิจัยจึงมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ผู้วิจัยได้แบ่งผู้เชี่ยวชาญเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย 2 ท่าน
ดังนี้

- รองศาสตราจารย์วราภรณ์ รักวิจัย ผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

- นางสาวบังอร ทองมอญ ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมด (ตันเปาว์วิทยาการ)
อาจารย์ ระดับ 8

2. ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ท่านดังนี้
- อาจารย์อริภิทร สายนาค นักวิชาการศึกษา 6 ว. กองงานวิชาการ
สำนักการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

3. ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ 2 ท่านดังนี้
- นางแพ้ว ปานน้อย ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย
- อาจารย์เพียว แสงแสน ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม

5. หาดัชนีความสอดคล้องตามเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence หรือ IOC) ดังมีขั้นตอนดังนี้ (ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์, 2543 : 234-235) พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาในแต่ละเรื่องที่คุณวิจัยทำการวิเคราะห์ว่าสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ลงในแบบประเมิน จากนั้นผู้วิจัยนำผลที่ได้ในแบบประเมินมาวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ให้คะแนน + 1	เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้อง
ให้คะแนน 0	เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง
ให้คะแนน - 1	เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้อง

นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าเฉลี่ยโดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{n}$$

เมื่อ IOC แทนดัชนีความสอดคล้อง
 $\sum R$ แทนผลรวมจากคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ
 n แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

หากผลการคำนวณที่ได้ในแต่ละหัวข้อมีค่า 0.5 ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน แต่ในที่นี้จะแยกเป็นระดับ ดังนี้

0.50 – 0.69 อยู่ในระดับปานกลาง

0.70 – 0.89 อยู่ในระดับมาก

0.90 – 1.00 อยู่ในระดับมากที่สุด

6. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้างจากผู้เชี่ยวชาญได้ค่า IOC = 1.00 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมีความเห็นสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุดของข้อคำถามทุกข้อ

7. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ที่มีความสามารถคล้ายกลุ่มที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 10 คน โดยสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล แล้วนำมาปรับปรุงการใช้ภาษาให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มที่ใช้ในการศึกษา

การสร้างเครื่องมือแบบบันทึกประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ตัวอย่างแบบบันทึกประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาจาก องค์กรชุมชนวัฒนธรรมบ้านดอยช้าง (ต.วา วี อ.แม่สรวย) และบ้านแม่มอญ (ต.ห้วยชมภู อ.เมือง) จ.เชียงราย, โครงการสร้างฐานเด็กเล็กก่อนวัยเรียน บนพื้นที่สูง สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท.) ทำเนียบผู้มี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเด็กเล็กและเยาวชนเผ่าลีซู สืบสวนและจัดเก็บข้อมูลโดย นางสาวสุดารัตน์ แซ่ย่าง เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้ คือ ชื่อ – นามสกุล ที่อยู่ อาชีพ องค์กรความรู้ ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้ กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้ ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอด องค์กรความรู้สู่ชนรุ่นหลัง

วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยมีขั้นตอนในการ ดำเนินการ ดังนี้

1. วิธีการเสนอรายชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง (Snowball Sampling)

- นำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังผู้อำนวยการเขตต่างๆ ผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง 8 โรงเรียนในเขตต่างๆ และเจ้าอาวาสวัดทั้ง 4 วัดใน เขตต่างๆ สังกัดกรุงเทพมหานคร

- ติดต่อประสานงานกับหัวหน้าพัฒนาการของเขตต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยไป ยังพัฒนาการ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน และผู้สูงอายุ โดยผ่านการประชาสัมพันธ์จากผู้วิจัยกับ หัวหน้าพัฒนาการของเขตต่างๆ เพื่อให้ติดตามเก็บข้อมูลให้ผู้วิจัย

- ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามปลายเปิดที่ให้เสนอชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ฐาน การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 9 ประเภท กับกลุ่มตัวอย่าง (Snowball Sampling) และไปปรับคืนด้วยตนเอง ทั้งหมด ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิด ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2546 ถึง วันที่ 10 ตุลาคม 2546 ได้ผู้ทรงภูมิปัญญาที่จะให้สัมภาษณ์ 11 คน

2. วิธีการดำเนินการสัมภาษณ์

- ผู้วิจัยโทรศัพท์นัดหมาย วัน เวลา และสถานที่กับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกท่านก่อนการ ไปสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ทรงภูมิปัญญาพร้อมที่จะให้การสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ 20 ตุลาคม 2546 ถึงวันที่ 4 ธันวาคม 2546 ใช้เวลาสัมภาษณ์ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ โดยผู้วิจัยจะทำตาราง บันทึกส่วนตัว เพื่อการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

- สัมภาษณ์ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ ผู้วิจัยจะจดวัน เดือน ปี เวลาที่จะไปสัมภาษณ์ ใช้เวลา 2 ชั่วโมง คือ เข้า 09.30 – 11.30 บ่าย 14.00 – 16.00 น.ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

- กิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อไปพบผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ สร้าง ความคุ้นเคย

- การสัมภาษณ์เริ่มต้นจากเรื่องทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับชุมชน ชีวิตประจำวัน อื่น ๆ เพื่อเป็น ความสร้างความคุ้นเคย ความสัมพันธ์เบื้องต้น

- เริ่มดำเนินการสัมภาษณ์เรื่องครอบครัวในชีวิตประจำวันก่อนแล้วจึงสัมภาษณ์เรื่องอื่น ๆ ต่อ ให้ได้คำตอบที่ต้องการครบแล้ว จึงเปลี่ยนหัวข้อใหม่

- การสัมภาษณ์ใช้คำถามสั้น ๆ กระชับรัด ง่ายต่อการเข้าใจ ใช้คำถามเชิงยั่วให้เกิดการพูดคุย ไม่เร่งรัดคำตอบ (สังเกตพฤติกรรมคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบ)
 - ผู้วิจัยจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาเมื่อจบการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาแล้ว ผู้วิจัยอ่านทบทวนข้อมูลที่ได้จากบันทึกการสัมภาษณ์ของผู้ทรงภูมิปัญญา เพื่อให้ผู้ทรงภูมิปัญญาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลว่าตรงหรือไม่และมีข้อเสนอแนะจะเพิ่มเติมข้อมูลอีกหรือไม่
 - ควบคุมการสนทนา ให้อยู่ในประเด็นที่ศึกษา โดยใช้เทคนิคที่นุ่มนวล ไม่ทำให้การสัมภาษณ์ขัดเคือง หรือมีความรู้สึกอึดอัด
 - เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ผู้ทำการสัมภาษณ์ กล่าวอำลาและขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์
3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาบันทึกให้เป็นระเบียบทุกวันหลังการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตรวจสอบข้อมูล ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของข้อมูล โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้บันทึกอย่างเป็นระเบียบมาจัดหมวดสาระของภูมิปัญญา หลักการการเรียนรู้และการสืบสานภูมิปัญญา หลังจากเสร็จสิ้นการให้สัมภาษณ์ วันที่ 4 ธันวาคม 2546 เพื่อตรวจสอบความถูกต้องที่สรุปได้
5. ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดกลับไปให้ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สัมภาษณ์ไปแล้ว เพื่อทบทวนข้อมูล (Reconfirm) และความถูกต้องอีก 1 ครั้งและขอข้อเสนอแนะข้อมูลที่ถูกสัมภาษณ์ไปแล้วอีกครั้งในเดือนธันวาคม 2546 ถึงมกราคม 2547 เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์เนื้อหา Content analysis เกี่ยวกับ
 - สาระภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา
 - การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละเกี่ยวกับ
 - วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง
 - วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปมัย (Analysis induction) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ผู้วิจัยสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่าง
- ผู้วิจัยกำหนดสมมุติฐานชั่วคราว
- ผู้วิจัยหาข้อมูลสนับสนุนยืนยันจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ Reconfirm โดยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ไปให้ผู้ทรงภูมิปัญญายืนยัน
- สร้างข้อสรุป

สถิติใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

1. หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) (ณัฐรพงษ์ เจริญทิพย์. 2543 : 234-235)

$$IOC = \frac{\sum R}{n}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง
 $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 n แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2. หาสถิติพื้นฐานของข้อมูล

2.1 ค่าความถี่

2.2 ค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณโดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์.2540:118)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ
 f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
 N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้ และการสืบสานภูมิปัญญาทั้งสิ้น โดยใช้ฐานการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญา 9 ด้าน คือ 1. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร 2. ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม 3. ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย 4. ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5. ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม 6. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม 7. ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา 8. ภูมิปัญญาด้านประเพณี 9. ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ ด้วยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง โดยมีจุดประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อรวบรวมรายชื่อบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงภูมิปัญญาที่ปรากฏในเขตทุ่งครุ โดยส่งแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร โดยส่งแบบสอบถามไป 278 คน ได้รับกลับคืน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 85.61 ดังตารางที่ 3

ตาราง 3 เกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม เรื่องผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

ผู้ให้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ได้รับคืน	ร้อยละ
1. ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล	42	42	100
2. พระสงฆ์ที่จำพรรษานาน 10 ปีขึ้นไป	90	68	75.55
3. พัฒนาการ	17	17	100
4. กำนัน	2	2	100
5. ผู้ใหญ่บ้าน	7	7	100
6. ประธานชุมชน	20	17	85
7. ผู้สูงอายุผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป	100	85	85
รวม	278	238	85.61

ได้ชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับไปสัมภาษณ์ จำนวน 11 คน ดังนี้

ด้านการเกษตร 4 คน

นายไพศาล จันทร์คำ

นายวิทยา เมื่อประแก้ว

นายประยุทธ์ เมืองประแก้ว

นายเกรียงศักดิ์ ปานเจริญ

ที่ได้ชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการเกษตรจำนวน 4 คน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่เขตทุ่งครุมีการประกอบอาชีพทางด้านการเกษตรเป็นส่วนใหญ่

ด้านหัตถกรรม 1 คน

นางพเยาว์ แสงแสน

ด้านการแพทย์แผนไทย 1 คน

นายแผ้ว ปานน้อย

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1 คน

นายณรงค์ เมืองประแก้ว

ด้านศิลปกรรม 1 คน

นายสมศักดิ์ ธนะชัยวิวัฒน์

ด้านภาษาและวรรณกรรม 1 คน

นายสุธรรม หวังโซ๊ะ

ด้านศาสนา 1 รูป

พระครูสุนทรจาวรวัฒน

ด้านโภชนาการ 1 คน

นางระพีพร อีสมาแอล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเสนอเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำ

ตอนที่ 2 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา ที่แสดงให้เห็นถึง วิธีการเรียนรู้ และการกระทำ

ตอนที่ 3 การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 4 รายนามผู้ทรงภูมิปัญญาที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการดำเนินการ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์สารของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีสารภูมิปัญญา 3 ด้าน คือ องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำ ได้ผลวิเคราะห์ดังตารางที่ 4 – 11 ดังนี้

ตาราง 4 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตาม องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำด้านการเกษตร

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวนผู้ให้ข้อมูล / คน	สารภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านการเกษตร - การปลูกส้ม - การปลูกสวนมะพร้าว - การปลูกมะม่วง - การปลูกกล้วยไม้	4	<ul style="list-style-type: none"> ● การปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพการเกษตรที่เป็น ที่ลุ่ม ด้วยการยกร่องสวน 	<ul style="list-style-type: none"> ● การทำคันดินให้สูง หรือการยกร่องสวน เพื่อป้องกันน้ำท่วมถึง อีกทั้งยังได้ใช้น้ำตามร่องสวนเพื่อการเกษตรได้ในตัว 	1. ยกร่องสวน 2. ปลูกมะพร้าวตามร่องเพื่อป้องกันดินพังทลายได้ง่าย โดยค้ำน้ำถึงการป้องกันการเซาะกร่อนหรือการพังทลายของดินเป็นสิ่งสำคัญ

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	สาระภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านการเกษตร	4	<ul style="list-style-type: none"> นำลักษณะของธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ เกื้อหนุนและหมุนเวียน เพื่อสนับสนุนในการปลูกพืช และการเกษตรในการใช้ดินอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ขณะเดียวกันสามารถรักษาความสมบูรณ์ของดินให้คงมีธาตุอาหารที่จำเป็นแก่พืชอย่างสม่ำเสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> สิ่งเน่าเปื่อยจะช่วยให้ดินอุดมสมบูรณ์ดี 	<ol style="list-style-type: none"> ใช้มูลวัว มูลควายเป็นปุ๋ย ตัดมะพร้าวที่ตายหรือมะพร้าวที่กลายพันธุ์ทิ้งลงไปในร่องสวน ปล่อยให้เน่าเปื่อยในร่องสวนเป็นเวลา 3 ปี จึงมีการลอกเลนขึ้นมาไว้บนหน้าดิน ลอกร่องสวน (มูลดิน) ทุก 3 ปี เพื่อให้พืชที่ตัดทิ้งไปในร่องเกิดการเน่าเปื่อยเลนดินที่ลอกขึ้นมาจะเป็นปุ๋ยธรรมชาติบำรุงดินได้ดี
		<ul style="list-style-type: none"> การนำคุณสมบัติของสัตว์น้ำมาเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมในการอนุรักษ์น้ำ ทำให้น้ำสะอาด และการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่จะนำปลาไว้บริโภคภายในครัวเรือน 	<ul style="list-style-type: none"> การเลี้ยงปลาไว้ในร่องสวนทำให้น้ำสะอาดเพราะอาหารของปลา คือ ตะไคร่น้ำ 	<ol style="list-style-type: none"> เลี้ยงปลาในร่องสวน เช่น ปลาตะเพียน ปลายี่สก ปลานวลจันทร์ เนื่องจากปลาทั้ง 3 ชนิดนี้เป็นปลาที่กิน ตะไคร่น้ำ

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตร ทั้ง 4 คน พบว่า สารระภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตรที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ ความเชื่อ เทคนิคการกระทำของภูมิปัญญานั้นเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อม ที่มีความสัมพันธ์กันและสะท้อนออกเป็นกระบวนการทัศน์ ถึงวิธีการแก้ปัญหาเพื่อการดำรงชีวิตทางการเกษตรอย่างมีระบบ มีหลักการเหตุผล ไม่ว่าจะป็นวิถีคิดในลักษณะของชาวบ้าน ทำให้เห็นความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ในเรื่องของการยกย่องสวน การใช้บุญธรรมชาติเป็นหลัก และการเลี้ยงปลาในร่องสวน ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ของคนในอดีต ซึ่งเกิดขึ้นจากกความผูกพันกับธรรมชาติ

ตาราง 5 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตาม องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำด้านหัตถกรรม

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวนผู้ให้ข้อมูล / คน	สารระภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านหัตถกรรม - การจักสานไม้ไผ่และทางมะพร้าว	1	<ul style="list-style-type: none"> ● การนำคุณสมบัติของวัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์ผลิตเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน ● การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุธรรมชาติเหลือใช้มาสานเป็นภาชนะรูปทรงต่างๆ ออกวางขายตามตลาด ● ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หลังจากทำการเกษตร โดยสอนวิธีจักสานให้กับบุตรหลาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● คนต้องทำงานและรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ● การสานทำให้ผู้สานเกิดความเพียร โดยการใช้กลยุทธ์จูงใจให้คนทำงานที่ต้องใช้ความเพียรและความพยายาม โดยให้เหตุผลว่าถ้ามีความเพียรในการจักสานเพื่อนำของใส่ไปถวายพระจะได้บุญมาก ● การสานนอกจากสร้างความเพียรแล้วยังเชื่อว่าสามารถขจัดเกลากิเลสทำให้คนรู้จักอดทน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. นำไม้ไผ่มาสานเป็นอุปกรณ์การเกษตร เช่น ที่รดน้ำ และเครื่องมือใช้ในครัวเรือน เช่น กระจาด 2. นำทางมะพร้าวมาสานเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น หมวก ชะลอม 3. การสานชะลอมไว้ใส่ผลไม้เพื่อเป็นของฝากที่ทำได้ให้ชุมชนและท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 5 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านหัตถกรรม 1 คน พบว่า สารระภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านหัตถกรรมที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ ความเชื่อ การกระทำของภูมิปัญญานั้นเกี่ยวกับการนำธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต มีลักษณะที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก แต่ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ที่ได้รับการ ขัดเกลา ปรับปรุง เพื่อให้มีความประสานสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ใช้ที่เรียบง่ายสืบต่อกันมา ทำให้รู้สึกได้ถึงควมมีชีวิตจิตใจและภูมิปัญญาของการจักสานด้วยไม้ไผ่และสานด้วยทางมะพร้าว ทั้งยังแสดงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือลักษณะเฉพาะถิ่นของชุมชนให้ปรากฏด้วย

ตาราง 6 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตาม องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำด้านการแพทย์แผนไทย

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวนผู้ให้ข้อมูล / คน	สารระภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านการแพทย์แผนไทย - ยาแก้อาไมยราบ - ขมิ้นชัน	1	<ul style="list-style-type: none"> พืชพื้นบ้านสามารถใช้ในการรักษาโรคได้ เช่น รากไมยราบเป็นยาแก้อาไมยราบ พืชสมุนไพร เป็นสิ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่น ถ้ารู้จักการนำมาใช้ในการรักษาที่ถูกต้องก็จะเป็นการพึ่งตนเองได้ 	<ul style="list-style-type: none"> สมุนไพรที่มีสรรพคุณที่ใช้ในการรักษาได้ดีเท่ากับยาแผนปัจจุบันและราคาถูกหาง่าย ถ้าทุกคนในชุมชนรู้จักวิธีการใช้สมุนไพรก็สามารถใช้ได้โดยไม่ต้องเป็นอันตราย 	<ul style="list-style-type: none"> นำรากไมยราบมาทดลองรักษาแก้อาไมยราบ อักเสบกับตนเองก่อน เมื่อได้ผลดีสามารถรักษาอาการหลอดลมอักเสบได้จึงแนะนำคนในชุมชนและคิดทำสมุนไพรจากรากไมยราบให้กับคนในชุมชนนำไปรักษาบ้าง

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 6 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการแพทย์แผนไทย 1 คน พบว่า สารระภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการแพทย์แผนไทยที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ ความเชื่อ การกระทำของภูมิปัญญานั้นเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพร่างกายของตนเองโดยใช้พืชสมุนไพร ที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคตามอาการต่าง ๆ เพื่อรักษาตนเองตามสมุฏฐานของโรค

ตาราง 7 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตาม องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำ
ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	สารภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม - การรักษาดิน - การรักษน้ำ	1	<ul style="list-style-type: none"> การรักษาความชุ่มชื้นของหน้าดิน ด้วยพืชใบเขียว การเก็บซากพืชที่ร่วงหล่นในลำคลองทุกๆ เดือน และมีการลอกคลองรับน้ำ เพื่อไม่ให้คลองตื้นเขินทุก 3 – 4 ปี 	<ul style="list-style-type: none"> พืชใบเขียวที่ขึ้นตามหน้าดินในฤดูแล้งจะช่วยดูดซับความชุ่มชื้นไว้ทำให้ดินไม่แห้งและยังคืนความชุ่มชื้นให้กับต้นไม้ การกำจัดซากพืชที่ร่วงหล่นลงในลำคลองหรือการกำจัดขยะมูลฝอยในแม่น้ำลำคลอง ทุกๆ เดือนเป็นการอนุรักษ์คลองให้สะอาดและไม่มีสิ่งกีดขวาง การสัญจรทางน้ำ เพื่อเป็นการรักษาระบบนิเวศวิทยาเป็นอย่างดี 	<ul style="list-style-type: none"> การปลูกพืชคลุมดิน เช่น วัชพืชทุกชนิด การกำจัดซากพืชที่ตายที่ร่วงหล่นลงในแม่น้ำลำคลองโดยลากขึ้นไปไว้บนคันดินให้เน่าเปื่อยอยู่บนคันดินซึ่งจะกลายเป็นปุ๋ยธรรมชาติ ช่วยบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ โดยมี การกำจัดซากพืชที่ตายแล้วร่วงหล่นในแม่น้ำลำคลองทุกเดือน

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 7 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ ความเชื่อ การกระทำของภูมิปัญญานั้นเกี่ยวข้องกับมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ดิน ไม้ น้ำ ดิน เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นการช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติซึ่งมีความเชื่อว่า ถ้ารู้จักการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติให้สมดุลกับวิถีมนุษย์ก็จะนำไปสู่ความสุขให้กับชุมชน

ตาราง 8 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตาม องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำด้านศิลปกรรม

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	สารภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านศิลปกรรม - ดนตรีนาเสบ	1	<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้เครื่องดนตรีเป็นสื่อในการดึงดูดความสนใจให้คนเข้าร่วมในกิจกรรมศาสนาการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน ● นำหนังวัวที่เหลือจากการใช้เป็นอาหารแล้วมาสร้างสรรค์โดยทำเครื่องดนตรีคือกลองจากหนังวัว 	<ul style="list-style-type: none"> ● เสียงของดนตรีท่วงทำนองในการเล่นการร้องเพลงจะส่งเสริมทางด้านอารมณ์ให้เกิดสุนทรีย์ทางด้านเสียงเพลง ● เสียงของเครื่องดนตรีและเนื้อร้อง สามารถนำมาใช้เพื่อการสั่งสอนได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การสืบสานการเล่นดนตรีนาเสบ ● การแต่งบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและมีคำร้องที่สอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ ทำให้เยาวชนเกิดความรักในพระเจ้าประกอบการเล่นดนตรีตามโอกาสหรือเทศกาลต่าง ๆ ในเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 8 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปกรรม 1 คน พบว่า สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปกรรม เป็นดนตรีนาเสบ ที่เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชนชาวอิสลามเป็นการร้องเพลง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการสอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยให้กับเยาวชน การสร้างบทร้องตามเทศกาลต่าง ๆ ทำนองใช้ทำนองที่สืบทอดต่อกันมา โดยมีเครื่องดนตรีเป็นการให้จังหวะ ทำให้ผู้ฟังสามารถจดจำเนื้อร้องได้เร็ว

ตาราง 9 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตาม องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำ
ด้านภาษาและวรรณกรรม

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	สารภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านภาษาและ วรรณกรรม - ลำตัด (เด่นหลาน หวังเต๊ะ)	1	<ul style="list-style-type: none"> การใช้ภาษาเป็น สื่อโดยมี ท่วงทำนองเร้าใจ กลั่นกรองออกมา เป็นเสียงร้องที่มี เสียงสูงเสียงต่ำ ตามท่วงทำนอง ของดนตรีทำให้ คนอยากฟัง เรื่องราวนั้นตั้งแต่ ต้นจนจบ ภาษาผ่าน เสียงดนตรีจะ ประมวลจากวิถี ชีวิตประจำวัน ของคนไทยที่ สอดแทรก วัฒนธรรมไทย ที่ตีงามได้ การแสดงการร้อง ลำตัด 	<ul style="list-style-type: none"> พื้นฐานทาง ธรรมชาติของ คนไทยชอบ ความสนุกสนาน รื่นเริง ครื้นเครง พื้นฐานของคน สมัยเก่าการรู้ หนังสือยังไม่ดี พอโดยเฉพาะ เรื่องการอ่านยัง มีน้อยการสื่อ ภาษาโดยใช้ ท่วงทำนองเพลง จะทำให้เข้าใจ ภาษาได้ดีขึ้น คำที่ปรากฏให้ เห็นในกลอนลำ ตัดแฝงในเรื่อง ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อใน เรื่องโชคชะตา ชีวิตเป็นไปตาม พรหมลิขิต ชาติ นี้ชาติหน้า ทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 	<ul style="list-style-type: none"> ใช้ความ พากเพียร ความ อดทนในการแต่ง กลอนเพื่อการ ร้องลำตัดและคิด บทพูดคั่นระหว่าง การแสดงเพื่อให้ แง่ความรู้ ความคิด ทั้งคติ ชาวบ้านที่เป็น กุญแจไขเข้าไปสู่ วิถีชีวิตของบรรพ บุรุษ ทำให้ทราบ ถึงความคิดและ ความเชื่อตามคำ สอนแบบโบราณ เช่น “เป็นสามีเขา นอนขวา หนูเป็น ภรรยาต้องนอน ซ้าย” การแต่งกายที่มี เอกลักษณ์ของ ความเป็นไทย

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 9 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านภาษาและวรรณกรรม
1 คน พบว่า สารภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านภาษาและวรรณกรรมที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ ความเชื่อ
การกระทำของภูมิปัญญานั้นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยมี
ท่วงทำนองที่สอดแทรกขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมไทย และวิถีชีวิตของคนไทย

ตาราง 10 สารของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตาม องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำด้านศาสนา

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	สารภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านศาสนา - เทศน์มหาชาติมี การแสดงประกอบ - ตักบาตรเทโว โดยใช้เรือหงส์เป็น สัญลักษณ์ต่อ ความศรัทธาทาง พระพุทธศาสนา	1	<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้ความ บันเทิงเข้ามา ประกอบคำสั่ง สอนทางพระ พุทธ ศาสนา ด้วย การเทศน์ เพื่อดึงดูดความ สนใจของคนใน ชุมชนให้มี ความเข้าใจ ธรรมะได้อย่าง ลึกซึ้งในเรื่อง ของบุญ – บาป ● การใช้สื่อ เพื่อให้คนเข้า มาที่วัดมากขึ้น ก็เกิดการ ทะนุบำรุงวัด และพระพุทธ ศาสนาให้คงสืบ ต่อไป ● การสร้าง ศรัทธาด้วยการ ใช้สัญลักษณ์ที่ เกี่ยวข้องกับ ศาสนา เพื่อจูง ใจให้คนมา มีส่วนร่วม 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความบันเทิงจาก การได้ยินได้ฟัง ได้สัมผัส จะทำให้ ผู้ฟังคล้อยตาม เกิดจินตนาการ และไม่่วงหรือ หลับขณะฟัง เทศน์ ผู้ฟังเทศน์ จึงฟังด้วยความ เข้าใจและตั้งใจ ฟังแม้แต่เด็กและ ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะฟัง ด้วยความบันเทิง เกิดความเข้าใจ ในคำสั่งสอนของ พระพุทธศาสนา ได้เป็นอย่างดี ● เรือหงส์ซึ่งเป็น ยานพาหนะที่สูง ถ้าได้ทำบุญใน ประเพณีตัก บาตรเทโวแล้ว ถือว่าได้ฝากชีวิต และวิญญาณไว้ กับเรือหงส์ เมื่อถึงเวลาหมด อายุขัย เรือหงส์ ซึ่งเป็น ยานพาหนะก็จะ พาไปสู่สวรรค์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเทศน์ มหาชาติ ประกอบการ แสดง ● การทำบุญ ตัก บาตรเทโวกับ ขบวนรถ 3 คันที่ แสดงถึง ความหมายไว้ว่า <ol style="list-style-type: none"> 1. รถพระพุทธเจ้า ปางอุ้มบาตร นำหน้า หมายถึง พระพุทธเจ้า เสด็จลงมาจาก ชั้นดาวดึงส์ 2. รถเรือหงส์ หมายถึง การ ฝากคุณงาม ความดีขณะที่ ตนยังมีชีวิตอยู่ เมื่อหมดอายุขัย แล้วเรือหงส์ซึ่ง เป็น ยานพาหนะที่ สูงส่งจะนำ วิญญาณของ ตนไปสู่สวรรค์

ตาราง 10 (ต่อ)

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	สาระภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
			<ul style="list-style-type: none"> • ความศรัทธาใน พระพุทธศาสนา เรื่องบาป – บุญ 	3. รดเจ้าอาวาส ประพรม น้ำมนต์ หมายถึง ความ อยู่เย็นเป็นสุข ของตนและ ครอบครัว

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 10 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศาสนา 1 รูป พบว่า สาระภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศาสนา เป็นการเทศน์มหาชาติโดยนำการแสดงมาประกอบการเทศน์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีจินตนาการจากสิ่งที่ได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัสสามารถเข้าใจถึงหลักธรรมและคำสั่งสอนได้เร็ว ในการฟังเทศน์ประกอบการแสดงยังสามารถถ่ายทอดให้เด็กจนถึงผู้เฒ่าผู้แก่เกิดความเข้าใจด้วย และพิธีตักบาตรเทโวโดยใช้หงส์เป็นสัญลักษณ์

ตาราง 11 สารระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตาม องค์ความรู้ ความเชื่อ และการกระทำด้านโภชนาการ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	สารระภูมิปัญญาท้องถิ่น		
		องค์ความรู้	ความเชื่อ	การกระทำ
ด้านโภชนาการ - ชนมบดิน	1	<ul style="list-style-type: none"> ● การถนอมอาหารด้วยวิธีการแปรรูปจากผลผลิตที่ได้มากคือนมวัวนมแพะมาเป็นเนยแล้วนำทั้งเนยและนมมาทำขนมโบราณคือขนม บดินและสร้างเตาอบขนมเพื่อเก็บขนมไว้ทานได้นาน ● การสร้างมูลค่าเพิ่มจากอาหารโดยการขายขนม 	<ul style="list-style-type: none"> ● ในฤดูร้อนนมวัวนมแพะ ที่รีดมาจะมีมากและเหลือเพื่อ ถ้าปล่อยทิ้งไว้ไม่รู้จักการถนอม นำนมไว้นานๆ ก็จะทำให้นมบูดเสีย จึงมีการแปรรูปจากนมเป็นเนย เพื่อเก็บไว้ได้นานเมื่อมีนมและเนยมากจึงนำมารวมกันคิดทำขนมเพื่อเก็บไว้ทานได้นาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● นำนมวัว นมแพะ ที่รีดได้มากในฤดูร้อน มาแปรรูปเป็นเนย ● นำเนยที่ได้จากการแปรรูปมาจัดทำขนมโบราณ คือขนมบดิน ● การทำเตาอบสมัยโบราณใช้เตาอบก่อขึ้นเองจากอิฐและใส่ฟืนรองข้างล่างเพื่อใช้ความร้อนในการเก็บขนมไว้รับประทานได้นาน

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 11 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านโภชนาการ 1 คน พบว่า สารระภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านโภชนาการที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ ความเชื่อ การกระทำของภูมิปัญญานั้นเป็นการรู้จักวิธีการถนอมอาหารจากนมวัว นมแพะ มาแปรรูปเป็นเนยและการสร้างเตาอบขนมบดิน เพื่อเป็นการเก็บอาหารไว้ได้นาน

ตอนที่ 2 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการเรียนรู้
และการกระทำ

ตาราง 12 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการเกษตร จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
ด้านการเกษตร - การปลูกส้ม - การปลูกสวน มะพร้าว - การปลูกมะม่วง - การปลูกกล้วยไม้	4	<ul style="list-style-type: none"> ใช้ประสบการณ์ตรง 	<ul style="list-style-type: none"> ด้วยการช่วยปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ทำงานในสวน
		<ul style="list-style-type: none"> แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของคนในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> พบปะสังสรรค์เวลาว่างงานบุญตามบ้านในชุมชน เข้าไปพบเพื่อนหรือคนรู้จัก ที่สวนสนทนาพูดคุยถึงเทคนิควิธีในการแก้ปัญหา
		<ul style="list-style-type: none"> จากการทดลองโดยขอคำปรึกษาจากผู้รู้ ถามเพื่อนบ้านหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จ ถามผู้ใหญ่คนเฒ่าคนแก่ 	<ul style="list-style-type: none"> สังเกตการเจริญงอกงามของผลผลิตจากพืชผลทางการเกษตร สังเกตผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากการปลูกพืชในสวนของตนเองว่ามีความก้าวหน้าและพัฒนาที่ทำให้พืชผลออกมาสู่ตลาดได้มากและมีคุณภาพของผลผลิตนั้นๆ สังเกตการยอมรับของตลาดว่าเป็นที่พอใจในผลผลิตโดยการซื้อผลผลิตของเกษตรกร สังเกตจากการประกวดในงานเกษตรทุ่งครุว่าผู้ชนะเลิศผลผลิตจากการเกษตรนั้นได้มีเทคนิควิธีอะไรที่ทำให้ผลผลิตดีและมีคุณภาพและได้สอบถามขอคำแนะนำจากผู้รู้

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 12 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาทางด้านการเกษตรทั้ง 4 คน พบว่า หลักการการของภูมิปัญญาทางด้านการเกษตรที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การแลกเปลี่ยนความรู้ การทดลอง และการประเมินผลงานที่ทำการไปช่วยบรรพบุรุษทำงานในสวนและการพบปะสังสรรค์คนในชุมชน

ตาราง 13 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
ด้านหัตถกรรม - การจักสานไม้ไผ่ และทางมะพร้าว	1	<ul style="list-style-type: none"> จากประสบการณ์ตรง 	<ul style="list-style-type: none"> ด้วยการช่วยปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ สานไม้ไผ่เป็นถาดหรือกระจาดใส่ผลไม้ นำไปถวายพระที่วัด เมื่อเวลาว่างบุญผู้ใหญ่ที่อยู่ในครอบครัวจะเรียกลูกหลานมาดูวิธีการสานจากนั้นก็ให้ลงมือปฏิบัติตามเมื่อมีเวลาว่างผู้ใหญ่ในครอบครัวจะสอนวิธีการจักสานแบบต่างๆ และการคิดลวดลายแบบต่างๆ ด้วย
		<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของคนในชุมชนในเรื่องของลวดลายและรูปทรงต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในชุมชนทุ่งครุใช้การสังเกตภาษาของการจักสานไม้ไผ่ และการสานทางมะพร้าวจากการที่นำของไปถวายพระที่วัด สนทนาพูดคุยเมื่อเกิดความเป็นกันเองก็ไปแลกเปลี่ยนความรู้กันที่บ้านซึ่งกันและกัน
		<ul style="list-style-type: none"> ศึกษาความต้องการของคนในชุมชนด้วยการสานเป็นรูปทรงต่างๆ แปลกๆ ใหม่ ๆ ใช้งานเพื่อประโยชน์ในการใช้งาน โดยดูจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นั้นๆ และการสั่งผลิตภัณฑ์จากลูกค้า 	<ul style="list-style-type: none"> นำภาษาที่จักสานไปขายว่าตรงกับความพอใจของคนในชุมชนและต่างถิ่นหรือไม่ โดยการจักสานรูปทรงต่างๆ และดูว่ารูปทรงใดคนซื้อไปมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 13 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านหัตถกรรม 1 คน พบว่า หลักการการเรียนรู้ของภูมิปัญญาทางด้านหัตถกรรมที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการศึกษาความต้องการของคนในชุมชนด้วยการไปช่วยบรรพบุรุษจากสานภาชนะต่างๆ

ตาราง 14 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
ด้านการแพทย์ แผนไทย - ยาแก้อาไมยราบ - ขมิ้นชัน	1	<ul style="list-style-type: none"> ● จากการฟังและสังเกตจากคนรุ่นก่อน เช่น ผู้รู้ ผู้ใหญ่ ในชุมชนที่ได้ลองใช้พืชสมุนไพรอย่างได้ผล ● จากการศึกษาค้นคว้าพืชสมุนไพรที่ขึ้นอยู่ในชุมชน เขตทุ่งครุว่ามีสรรพคุณอย่างไร ● ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากที่เคยมีอยู่กับอาจารย์ใหญ่ สิตะวาทีน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างอาจารย์ กับศิษย์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไปดูผู้ใหญ่ สังเกตผู้ใหญ่ทำ และสังเกตผลกับตัวเอง ● ใช้พืชสมุนไพรกับตนเอง ก่อนเมื่อขณะเจ็บป่วย เช่น เคยหลอดลมอักเสบเรื้อรัง รับประทานยาแผนปัจจุบันไม่หาย จึงลองนำรากไมยราบมาต้มน้ำ รับประทานอาการดีขึ้น ● ทดลองทำ ● ทดลองสรรพคุณยากับตัวเอง ● เมื่อได้ผลก็ให้คำแนะนำกับคนในชุมชน ● ผลิตยาจากสมุนไพรขาย

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 14 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการแพทย์แผนไทย 1 คน พบว่า หลักการการเรียนรู้ของภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการเรียนรู้ด้วยการฟังและสังเกตจากคนรุ่นก่อนและทดลองสรรพคุณพืชสมุนไพรกับตนเอง เมื่อเห็นว่าได้ผลจึงไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากอาจารย์ที่มีความรู้ทางด้านพืชสมุนไพร

ตาราง 15 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - การรักษาดิน - การรักษน้ำ	1	<ul style="list-style-type: none"> ● จากประสบการณ์ตรงด้วยการเข้าไปช่วยพ่อแม่ ทำงานในสวน ● เสาะหาความรู้ด้วยการสอบถามจากผู้รู้ เพื่อนบ้าน พัฒนาการในเรื่องการอนุรักษ์น้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไปช่วยพ่อแม่ทำสวน ● เข้าไปพูดคุยกับเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณคลองให้ช่วยกันดูแลคลองบริเวณหน้าบ้าน ● ขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานราชการในชุมชนให้ร่วมกันพัฒนาคนรักคลอง

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 15 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1 คน พบว่า หลักการการเรียนรู้ของภูมิปัญญาทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แสดงให้เห็นถึง วิธีการเรียนรู้เกิดการประสบการณ์ตรง ด้วยการไปช่วยพ่อแม่ทำงานในสวนและเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการดูแลสิ่งแวดล้อมและเสาะแสวงหาความรู้ด้วยการสอบถามจากผู้รู้

ตาราง 16 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
ด้านศิลปกรรม - ดนตรีนาเสบ	1	<ul style="list-style-type: none"> จากประสบการณ์ตรงที่พ่อ สอนการร้องเพลง และสอนการตีกลอง เพื่อให้ลูกเข้าใจเนื้อร้องที่แฝงคุณธรรมในเรื่องของศาสนาอิสลามในเรื่องความรักที่มีต่อพระเจ้า เรียนรู้ด้วยการไปฝึกปฏิบัติกับผู้ชำนาญ เช่น ครูดนตรีนาเสบในการร้องและเล่นเครื่องดนตรี 	<ul style="list-style-type: none"> ฝึกการร้องเพลงนาเสบ ฝึกการตีกลองทุกๆ วันกับ บิดา สมัครเข้าไปเป็นนักร้องและเล่นดนตรี มีกรับ ฉิ่ง กลอง ได้รับการฝึกฝนเพลงนาเสบจากวงฉัตรฟ้าโดยไปเป็นนักร้อง จัดตั้งวงดนตรีนาเสบเป็นของตนเองในชุมชนทุ่งครุ โดยรับสมัครเยาวชนเพื่อมาฝึกร้องเพลงและเล่นเครื่องดนตรี กรับ ฉิ่ง กลอง ต่อมาประยุกต์โดยใช้เครื่องดนตรีไฟฟ้า ประกอบในการเล่นดนตรีเพื่อให้เยาวชนเกิดความสนุกสนานมีความทันสมัยเพิ่มขึ้น และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 16 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปกรรม 1 คน พบว่า หลักการการเรียนรู้ของภูมิปัญญาทางด้านศิลปกรรมเกิดจากวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยการฝึกร้องเพลงจากบรรพบุรุษและการฝึกฝนกับผู้ชำนาญ

ตาราง 17 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
ด้านภาษาและ วรรณกรรม - ลำตัด (เด่นหลาน หวังเต๊ะ)	1	ได้รับการฝึกฝนจาก ประสบการณ์ตรงจากคุณลุง คือ นายหวังดี นิมา หรือ หวังเต๊ะ โดยฝึกการร้อง เรียนรู้การแต่งเนื้อร้องให้มี ความสัมพันธ์กันเพื่อให้ผู้ฟังเกิด ความสนุกสนานและเข้าใจเนื้อ เรื่อง	<ul style="list-style-type: none"> • ครั้งแรกเป็นผู้ตีกลองให้ ลุงร้อง ต่อมาลุงให้ฝึกร้อง ฝึกรำ และเล่นลำตัดเลย • ตั้งวงลำตัดชุดเล็ก

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 17 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านภาษาและ
วรรณกรรม 1 คน พบว่า วิธีการเรียนรู้ จากการฝึกฝนจากประสบการณ์ตรงจนเกิดความชำนาญพัฒนาสื่อ
ทางภาษาเพื่อทำให้คนทั่วไปเกิดความเข้าใจและเกิดความสนุกสนานโดยการเข้าไปเล่นลำตัด

ตาราง 18 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านศาสนา จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
ด้านปรัชญา ศาสนา - เทศน์มหาชาติ มีการแสดง ประกอบ - ตักบาตรเทโว โดยมีเรือหงส์ เป็นสัญลักษณ์	1	<ul style="list-style-type: none"> • จำวิธีการจัดพิธี ตามลำดับขั้นตอนต่างๆ ทางศาสนาของอดีต เจ้า อawasวัตทุ่งครุขณะที่ ท่านเจ้าพระยาอยู่ที่วัดทุ่ง ครุ • ได้รับการถ่ายทอดจาก ประสบการณ์ตรงจาก อดีตเจ้าอawasวัตทุ่งครุ ในเรื่องของเทคนิคการ เทศน์มหาชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> • จัดจำขั้นตอนต่างๆ ของการจัด พิธีทางพุทธศาสนา เช่น การ เทศน์มหาชาติต้องมีการแสดง ประกอบ • ร่วมปฏิบัติในฐานะลูกวัด • ดำเนินการเทศน์มหาชาติโดย มีการแสดงประกอบการเทศน์ สีบมาและประเเมนผล • จำวิธีการจัดพิธีตามลำดับ ขั้นตอนต่างๆ เช่น พิธี บุญออกพรรษา จากอดีตเจ้า อawasวัตทุ่งครุ ขณะที่ท่านเจ้า พระยาอยู่ที่วัดทุ่งครุ

ตาราง 18 (ต่อ)

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
			<ul style="list-style-type: none"> จัดขบวนรถในประเพณีบุญออกพรรษา 3 คัน คือ รถคันที่ 1 เป็นรถพระพุทธรูปปางอุ้มบาตร รถคันที่ 2 เป็นรถเรือหงส์ รถคันที่ 3 เป็นรถเจ้าอาวาส ประพรมน้ำพระพุทธมนต์

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 18 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศาสนา 1 รูป พบว่า วิธีการเรียนรู้เป็นการจำพิธีการต่างๆ จากอดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุและได้ดำเนินพิธีกรรมต่างๆ สืบต่อมา

ตาราง 19 หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ จำแนกตามวิธีการเรียนรู้และการกระทำ

ประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล / คน	หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา	
		วิธีการเรียนรู้	การกระทำ
ด้านโภชนาการ - ชนมบดีน	1	<ul style="list-style-type: none"> จากประสบการณ์ตรงจากแม่ ฝึกทำด้วยตนเองหลังจากได้รับประสบการณ์จากแม่แล้วก็มาทำขนมขาย 	<ul style="list-style-type: none"> โดยเข้าไปช่วยแม่ ทำขนมเพื่อนำขนมออกขาย ช่วยผสมเครื่องปรุงให้ได้สัดส่วนและวิธีการทำให้ขนมมีความนุ่มนวลต้อง ร่อนแป้ง สาเลี่ยนานๆ และหลายๆ ครั้ง นำขนมบดีนมาใช้ในพิธีการทางศาสนาอิสลาม

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 19 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ 1 คน พบว่า วิธีการเรียนรู้จากบรรพบุรุษและการลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดประสบการณ์

ตอนที่ 3 การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตาราง 20 วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น	N จำนวนคน	สังเกต แบบมีส่วนร่วม	พ่อ แม่ ผู้รู้สอน	การลงมือปฏิบัติ	สังเกต แบบแอบจำ	การบอกเล่าโดย ผ่านประเพณี
1. ด้านการเกษตร	4	✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓		
2. ด้านหัตถกรรม	1	✓	✓	✓	✓	
3. ด้านการแพทย์แผนไทย	1	✓	✓	✓		
4. ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1	✓	✓	✓	✓	
5. ด้านศิลปกรรม	1	✓	✓	✓	✓	
6. ด้านภาษาและวรรณกรรม	1	✓	✓	✓	✓	
7. ด้านศาสนา	1				✓	✓
8. ด้านโภชนาการ	1	✓	✓	✓	✓	
รวม	11	10	10	10	7	2
คิดเป็นร้อยละ	100	90.91	90.91	90.91	63.64	18.18

จากตารางที่ 20 พบว่า วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่งใช้วิธีการสืบสานโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พ่อ แม่ ผู้รู้สอน และการลงมือปฏิบัติ มากที่สุด ร้อยละ 90.91 ส่วนรองลงมือน้อยคือ สังเกตแบบแอบจำ ร้อยละ 63.64 การบอกเล่าโดยผ่านประเพณีน้อยที่สุด ร้อยละ 18.18

ตาราง 21 วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น	N จำนวน คน	การสังเกต	การสาธิตให้เด็ก ทำตาม	การลงมือปฏิบัติ	การละเล่น พาร้อง พารำ	การบอกเล่าโดย ผ่านประเพณี	การเล่านิทาน	การเล่นปริศนา คำทาย
1. ด้านการเกษตร	3	✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓	✓ ✓				
2. ด้านหัตถกรรม	1	✓	✓	✓				
3. ด้านการแพทย์ แผนไทย	1	✓	✓					
4. ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	1	✓	✓				✓	
5. ด้านศิลปกรรม	1	✓			✓			
6. ด้านภาษาและ วรรณกรรม	1	✓			✓			✓
7. ด้านศาสนา	1	✓	✓			✓		
8. ด้านโภชนาการ	1	✓	✓	✓				
รวม	11	11	9	4	2	2	1	1
คิดเป็นร้อยละ	100	100	81.82	36.36	18.1 8	18.18	9.09	9.09

จากตารางที่ 21 พบว่า วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัยใช้วิธีการสังเกต มากที่สุดร้อยละ 100 การสาธิตให้เด็กทำตาม ร้อยละ 81.82 การลงมือปฏิบัติ ร้อยละ 36.36 การละเล่น พาร้อง พารำ และการบอกเล่าโดยผ่านประเพณี ร้อยละ 18.18 การเล่านิทานและการเล่นปริศนาคำทาย น้อยที่สุด ร้อยละ 9.09

ตอนที่ 4 รายนามผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานครที่พร้อมถ่ายทอด
ความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย

ตาราง 22 รายนามผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	ความชำนาญ	ผลงาน
ด้านการเกษตร	1. นายไพศาล จันทรคำ	- ปลูกมะพร้าวน้ำหอม - ปลูกส้มเขียวหวาน	- รางวัลจากการประกวด พันธุ์ส้มและมะพร้าวน้ำหอมของเขตทุ่งครุ
	2. นายวิทยา เมืองประแก้ว	- ปลูกส้มเขียวหวาน - ปลูกมะพร้าวน้ำหอม - ปลูกฝรั่ง - ปลูกดอกกรัก	- ประกาศการเข้าร่วมประกวดการแข่งขันในงานเกษตรแฟร์เขตทุ่งครุ มะพร้าวน้ำหอมความหวานของมะพร้าว
	3. นายประยุทธ์ เมืองประแก้ว	- ปลูกกล้วยไม้ - การประดิษฐ์เศษวัสดุจากธรรมชาติ	- เป็นวิทยากรสอนเกี่ยวกับการปลูกกล้วยไม้ในชุมชน
	4. นายเกรียงศักดิ์ ปานเจริญ	- ปลูกมะม่วง	- ประกาศการเข้าร่วมประกวดการแข่งขันในงานเกษตรแฟร์เขต ทุ่งครุ
ด้านหัตถกรรม	5. นางเพียวี่ แสงแสน	- การจักสานไม้ไผ่และการสานด้วยทางมะพร้าว	- เป็นวิทยากรรับเชิญจากสถาบันทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นผู้ถ่ายทอดเกี่ยวกับการจักสาน
ด้านการแพทย์แผนไทย	6. นายแก้ว ปานน้อย	- การทำยาจากสมุนไพรด้วยการนารากไมยราบรักษาแก้หลอดลมอักเสบ	- ประกาศเกียรติคุณรับรองการเป็นครูทางด้าน การแพทย์ แผนไทยจากกระทรวง สาธารณสุข
ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	7. นายณรงค์ เมืองประแก้ว	- การรักษน้ำ - การรักษดิน - การรักษสิ่งแวดล้อม	- การเข้าร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกับสำนักงานเขตบางขุนเทียน

ตาราง 22 (ต่อ)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	ความชำนาญ	ผลงาน
ด้านศิลปกรรม	8. นายสมศักดิ์ ณะชัยวิวัฒน์	- การเล่นดนตรีนาเสบ	- โฉมเกียรติกุณคนดีงามศรีท้องถิ่นจากข่าวสภาคกรุงเทพ - รางวัลการแข่งขันดนตรี นาเสบงานรวมน้ำใจสู่ชุมชน - จัดตั้งโครงการชมรมสังเคราะห์วิชาชีพแห่งประเทศไทย (เพื่อฝึกฝนดนตรีให้เยาวชนในชุมชนต่างๆ)
ด้านภาษาและวรรณกรรม	9. นายสุธรรม หวังไช้	- ลำตัด	- ประกาศเกียรติคุณการบรรยายการเล่นลำตัดให้กับโรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย - ประกาศเกียรติคุณการบรรยายการเล่นลำตัดให้ชุมชนต่างๆ
ด้านศาสนา	10. พระครูสุนทรจารุวรรณ	- เทศน์มหาชาติ - ประกอบการแสดง - การพัฒนารูปแบบบุญออกพรรษา	- งานสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีคนในชุมชนให้ความสนใจและเข้าร่วมพิธีกรรมสำคัญๆ เป็นจำนวนมาก
ด้านโภชนาการ	11. นางระพีพร อีสมาแอล	- ขนมบดิน	- เป็นวิทยากรให้กับบุคคล ในชุมชนต่างๆ ในเรื่องการทำขนมบดิน

จากตารางที่ 22 พบว่า มีรายนามผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย มีจำนวน 10 คน และเป็นพระสงฆ์ 1 รูป รวมทั้งหมด 11 คน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ซึ่งสรุปสาระสำคัญของการวิจัย ได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ฐานการศึกษาภูมิปัญญา 9 ประเภท คือ 1. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร 2. ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม 3. ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย 4. ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5. ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม 6. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม 7. ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา 8. ภูมิปัญญาด้านประเพณี 9. ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ
2. เพื่อรวบรวมรายชื่อบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลของโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พระสงฆ์ที่จำพรรษาอย่างน้อย 10 ปี พัฒนาการ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชนและผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งหมดอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร และผู้ทรงภูมิปัญญาที่ได้รับการเสนอชื่อ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเสนอตัวอย่าง (snowball sampling) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เสนอชื่อผู้ทรงภูมิปัญญา ในเขตทุ่งครุ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1. ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีคุณสมบัติเป็นครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลที่สามารถให้ข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาได้ ร้อยละ 50 จำนวน 42 คน
2. ผู้สูงอายุ โดยมีคุณสมบัติ เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 50 จำนวน 100 คน
3. พระสงฆ์ โดยมีคุณสมบัติ เป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร นาน 10 ปี ร้อยละ 50 จำนวน 90 รูป
4. กลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ประชากรทั้งหมด โดยลักษณะหน้าที่ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลบุคลากรในชุมชน และพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย พัฒนาการ จำนวน 17 คน กำหนด จำนวน 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 คน ประธานชุมชน จำนวน 20 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งได้มาโดยใช้การเสนอชื่อของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ด้าน เกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความเที่ยงตรงเท่ากับ 1.00 ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ชื่อ – สกุลผู้ให้สัมภาษณ์ และความเชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ด้าน เกี่ยวกับลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา การสืบสานภูมิปัญญา

2. แบบบันทึกประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ผู้วิจัยสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล จดบันทึกพร้อมบันทึกภาพ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 11 คน จากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ Snowball sampling
2. วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปมัย (Analysis induction) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้
 - ผู้วิจัยสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่าง
 - ผู้วิจัยกำหนดสมมุติฐานชั่วคราว
 - ผู้วิจัยหาข้อมูลสนับสนุนยืนยันจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ Reconfirm โดยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ไปให้ผู้ทรงภูมิปัญญายืนยัน
 - สร้างข้อสรุป

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ข้อมูลจากแบบสอบถาม กลุ่มผู้เสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ ปรากฏว่า พบภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ เพียง 8 ด้าน อันได้แก่ 1.การเกษตร 2.หัตถกรรม 3.การแพทย์แผนไทย 4.การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5.ศิลปกรรม 6.ภาษาและวรรณกรรม 7.ศาสนา 8.โภชนาการ จาก การสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญา จำนวน 11 คน เห็นว่ามีสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือการนำสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นและธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่มีการถ่ายทอดโดยใช้ประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ จากครอบครัวและผู้รู้ วิธีการสืบสานที่ใช้มากที่สุดคือ ใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม พ่อ แม่ ผู้รู้สอน และการลงมือปฏิบัติ ร้อยละ 90.91 วิธีการสืบสานที่ใช้น้อยที่สุด คือวิธีการบอกเล่าโดยผ่านประเพณี ร้อยละ 18.18 ส่วนวิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า วิธีการสืบสานที่ใช้มากที่สุดคือ ใช้วิธีการสังเกต ร้อยละ 100 การสาธิตให้เด็กทำตาม ร้อยละ 81.82 วิธีการสืบสานที่ใช้น้อยที่สุด คือใช้วิธีการเล่านิทานและการเล่าปริศนาคำทาย ร้อยละ 9.09

2. พบผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พร้อมถ่ายทอดให้เด็กปฐมวัย พบว่า มีจำนวน 11 คน มีรายนามผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ด้านการเกษตร 4 คน	นายไพศาล จันทรคำ
นายวิทยา เมื่อประแก้ว
นายประยูทธ์ เมืองประแก้ว
นายเกรียงศักดิ์ ปานเจริญ |
|----------------------|---|

ที่ได้ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านเกษตรจำนวน 4 คน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่เขตทุ่งครุมีการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรเป็นส่วนใหญ่

2. ด้านหัตถกรรม 1 คน	นางพเยาว์ แสงแสน
3. ด้านการแพทย์แผนไทย 1 คน	นายแผ้ว ปานน้อย
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1 คน	นายณรงค์ เมืองประแก้ว
5. ด้านศิลปกรรม 1 คน	นายสมศักดิ์ ธนะชัยวิวัฒน์
6. ด้านภาษาและวรรณกรรม 1 คน	นายสุธรรม หวังโษะ
7. ด้านศาสนา 1 รูป	พระครูสุนทรจรรุวรรณ
8. ด้านโภชนาการ 1 คน	นางระพีพร อีสมาแอล

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ผู้วิจัยจำแนกการอภิปรายผลการวิจัยเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ 1) สาระภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) หลักการเรียนรู้ภูมิปัญญา 3) วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. สาระภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 9 ประเภท

1.1 สาระภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการเกษตรของเกษตรกรจำนวน 4 คน ผลการศึกษาเกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านเกษตรพบว่า มีการขุดยกร่องสวนเพื่อการเกษตรไม้ผลไม้ดอก เนื่องจากสภาพพื้นที่ของชุมชนทุ่งครุเป็นที่ลุ่ม น้ำท่วมถึงจึงต้องมีการขุดยกร่องสวนหรือทำคันดินให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันน้ำท่วมถึงและมีการปลูกต้นมะพร้าวตามรายร่องสวนเพื่อป้องกันการกัดเซาะและกันดินพังทลายได้ง่ายตามที่ ประกาศิต หงษ์วิเศษ. (2545 : 10-11) กล่าวว่า การใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเป็นรากฐานที่สำคัญของการเกษตรที่ดี เพราะว่าการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเป็นก้าวแรกที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จและยังเป็นการควบคุมการพังทลายของดินได้เป็นอย่างดี เป็นการจัดการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างถูกต้องเหมาะสมจึงเป็นการใช้ที่ดินตามสมรรถนะและความเหมาะสมของที่ดิน การใช้ที่ดินยังเป็นการสะท้อนถึงพฤติกรรมของคนในท้องถิ่นที่มีการจัดการได้อย่างสมดุลในวิถีชีวิตของเกษตรกรตามทีเกษตรกรในชุมชนทุ่งครุได้ให้ความคิดเห็นว่าการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพการเกษตรที่เป็นที่ลุ่ม ด้วยการขุดยกร่องสวนนั้นเป็นภูมิปัญญาทางการเกษตรในที่ลุ่มของชุมชนทุ่งครุมาช้านานที่ใช้เพื่อการลดการท่วมของน้ำ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ เดชา ศิริภัทร.(2530 : 29). กล่าวว่า วิธีการดำเนินการป้องกันน้ำท่วมถึงชาวสวนมักใช้การสร้างคันดินเพื่อให้มีการตกตะกอนประเภททรายและทรายแป้ง ตามคำกล่าวของ เกอร์ราด (Gerrard. 1981 : 108 – 111) ที่กล่าวว่า ตะกอนที่หยาบที่สุดจะทับถมอยู่ใกล้แม่น้ำ ซึ่งส่วนมากเป็นพวกทรายหรือทรายแป้ง ขณะที่ดินเหนียวมีขนาดเล็กกว่าน้ำจะพัดพาไปตกทับถมในที่ราบหรือพื้นที่ต่ำที่เรียกว่า ที่ลุ่มหลังคันดินและการ

เพิ่มระดับการทับถมของตะกอนริมฝั่งนี้ จะทำให้เกิดการตื้นเขินอาจทำให้น้ำท่วมได้ สอดคล้องกับคำกล่าวของ ชาญ ตันติสุกต.(2529 : 22) กล่าวว่า การเพิ่มระดับของคันดินจะมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มระดับของท้องน้ำ โดยหากความสูงของคันดินเพิ่มขึ้น ความหนาของตะกอนท้องน้ำจะเพิ่มขึ้นด้วย เมื่อระดับท้องน้ำถูกยกสูงขึ้นจนอยู่สูงกว่าพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงโดยรอบ แม่น้ำอาจจะไหลตัดผ่านคันดินธรรมชาติไปยังบริเวณที่มีระดับต่ำที่สุดของที่ราบน้ำท่วมถึงหรือที่ลุ่มหลังคันดิน อีกทั้งความคิดเห็นของ เรนเน็คและไซน์ (Reineck and Singh. 1973 : 245) ที่กล่าวว่า การตกตะกอนทับถมในอัตราที่แตกต่างกันจะมีผลต่อลักษณะของคันดินธรรมชาติ เช่น ความสูง ความลาดเท ความกว้าง และความยาวของคันดินจะทำให้พื้นที่นั้นปลอดภัยจากน้ำท่วมถึงได้ ทั้งนี้เป็นความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรต้องอาศัยที่ดินเพื่อการเกษตรดังกล่าว เกษตรกรในชุมชนทุ่งครุยังกล่าวอีกว่า การยกร่องสวนเพื่อกั้นน้ำท่วมถึงแล้วยังใช้น้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้งได้อีก ดังที่ เอิบ เขียวรีนรมย์. (2526 : 226) ได้สรุปไว้ว่า การทำสวนจึงนิยมขุดท้องร่องสวนลึกมาก เพราะเชื่อว่าจะสามารถระบายน้ำจากแม่น้ำและลำคลองเข้าสวนเนื่องจากมีพื้นที่สูงในฤดูแล้งอาจจะประสบปัญหาขาดน้ำได้ จึงสามารถนำน้ำในร่องสวนที่เก็บกักไว้มาใช้ยามขาดแคลนได้

เกษตรกรในชุมชนทุ่งครุ ยังให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการลอกท้องร่องและการใช้ปุ๋ยคอก เพื่อเป็นการบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดี ส่งผลถึงผลผลิตได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จินตนา รุกขชาติ.(2546 : 12) ที่ว่า อินทรีย์วัตถุคือส่วนที่เกิดจากการเน่าเปื่อยผุพังของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ อินทรีย์วัตถุเป็นแหล่งกำเนิดธาตุอาหารพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัสและกำมะถัน อินทรีย์วัตถุในดินจะช่วยในการหมุนเวียนของธาตุอาหารต่างๆ ในดิน และยังควบคุมคุณสมบัติทางกายภาพด้วย เช่น โครงสร้างดิน ความร่วนซุย การระบายน้ำและการแลกเปลี่ยนอากาศของดิน นอกจากนี้ประมาณ เทพสงเคราะห์ (2524 : 54) ยังได้อธิบายไว้ว่า อินทรีย์วัตถุที่อยู่ในดินจะทำให้ดินเป็นแหล่งธาตุอาหารของพืช ดินจะเป็นตัวกลางในการเจริญเติบโต ของพืช นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการเกษตรในเขตทุ่งครุ ยังพบว่ามี การเลี้ยงปลาตะเพียน ปลายี่สก ปลานวลจันทร์ในร่องสวน เพื่อทำให้น้ำในร่องสวนเกิดความสะอาด เนื่องจากปลาทั้ง 3 ชนิดนี้เป็นปลาที่กินตะไคร่น้ำเป็นอาหารและเพื่อประโยชน์ในการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและยังเลี้ยงปลาเป็นอาหารเพื่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนได้อีก ตามที่วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ.(2530:4) ได้กล่าวว่า ระบบการเกษตรที่มีเป้าหมายเพื่อการยังชีพ มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลาย ๆ อย่างรวมอยู่ในพื้นที่เดียวกันสำหรับบริโภคในครอบครัว พืชและสัตว์เหล่านั้นมีการอาศัยเกื้อกูลกันโดยธรรมชาติ โดยอาศัยหลักการของการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์และสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรม การผลิต ระบบการเกษตรแบบผสมผสานอย่างเป็นระบบวงจร โดยพิจารณาจากการหมุนเวียนการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับอาหาร อากาศและพลังงาน จึงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมตามระดับสังคมของถิ่นนั้น ๆ ดังที่ วิริจิตรา.(2530 : 56) ได้อธิบายไว้ว่า ระบบเกษตรแบบผสมผสานจะได้รับผลสำเร็จต้องมีการวางรูปแบบและดำเนินการโดยให้ความสำคัญของกิจกรรมแต่ละชนิดอย่างเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีการใช้แรงงาน ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตหนึ่งมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์ภายในสวนแบบครบวงจร ตัวอย่างกิจกรรมได้แก่ การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงหมูนบ่อปลา การเลี้ยงผึ้งในสวนผลไม้ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธวิรา พูลลาภ.(2541:28) พบว่า การพัฒนาการเกษตรแบบผสมผสานเป็นการเกษตรที่สอดคล้องกับธรรมชาติประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเป็นระบบที่สมบูรณ์เป็นระบบที่ส่งผลต่อชีวิตและจิตใจ ธรรมชาติรักษาสิ่งแวดล้อมชีวิตรวมทั้งมนุษย์ มนุษย์จึงต้องดูแลธรรมชาติ

จึงเกิดระบบเกษตรกรรมที่พึ่งตนเองได้และการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ได้อยู่เสมอซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นดั้งเดิมที่สามารถแก้วิกฤตการณ์สภาวะสิ่งแวดล้อมได้อย่างดีเยี่ยม

1.2 สาระภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาทางด้านหัตถกรรม จำนวน 1 คน ผลการศึกษาเกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านหัตถกรรมพบว่า ชุมชนทุ่งครุมีหัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญที่มีการจักสานมาเป็นเวลาร้อย ๆ ปีมาแล้ว และยังคงมีการถ่ายทอดความรู้ในด้านหัตถกรรมการจักสานต่อเนื่องกันมาจนทุกวันนี้ การจักสานของชุมชนทุ่งครุกระทำเมื่อว่างจากการทำการเกษตรคนในหมู่บ้านต้องผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นเอง ดังนั้นจึงนำวัสดุที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น การนำไม้ไผ่และทางมะพร้าวมาทำการจักสาน ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มภายในครัวเรือน การจักสานจำนวนไม่น้อยเกิดขึ้นจากความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศาสนาของชาวทุ่งครุ ซึ่งจะเห็นได้จากการจักสานภาชนะนำผลไม้ไปถวายพระที่วัดซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับการจักสานเรื่องของความเพียร ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอดหัตถกรรมการจักสานโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านทุ่งครุ จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ นำมาสร้างสรรคภูมิปัญญาในการจักสานจนกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านทุ่งครุตามที่ จีรวัดน์ พิระสันต์. (2535 : 32) ได้กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมคือสภาพรอบ ๆ ตัวของมนุษย์ โดยอาจเป็นธรรมชาติหรือผลิตผลอันเกิดจากการสร้างของมนุษย์ สอดคล้องกับ ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. (2537 : 271 – 275) ที่เป็นชุมชนปัญหาที่ใหญ่โตมโหฬารของมนุษย์สามารถนำวัสดุธรรมชาติ ออกมาในลักษณะที่ช่วยให้ชาวบ้านนำไปพัฒนาเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทการจักสานไม้ไผ่และทางมะพร้าว ยังพบว่ามีคติความเชื่อ ซึ่งเป็นความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับการสรุปผลการศึกษาของ สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2523 : 97) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยของคนไทยไว้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชีวิตในชุมชน นอกจากนั้นวัดยังเป็นจุดรวมความจงรักภักดีของหมู่บ้านอีกด้วย จึงทำให้งานที่ผลิตขึ้นจากการจักสานนำมาใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก นักเทคนิคพื้นบ้านเหล่านี้จึงได้สะสมความรู้ ประสบการณ์ในการปฏิบัติไว้พร้อมที่จะถ่ายทอดให้ลูกหลาน ผู้ทรงภูมิปัญญากล่าวอีกว่าถึงแม้ว่าในสภาพปัจจุบันนี้ เครื่องมือเครื่องใช้ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันนั้นจะเปลี่ยนรูปแบบเป็นการนำพลาสติกมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ แต่หัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำขึ้นด้วยไม้ไผ่และทางมะพร้าวยังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอยู่และยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์อีกด้วย สอดคล้องกับ อาคม วงศ์พงษ์คำ. (2546 : 106) ที่กล่าวว่า ผลงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทรงด้วยคุณค่า เพราะเป็นผลงานของคนในท้องถิ่นที่ทำด้วยมือเพื่อสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยอาศัยแรงงานและวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติของท้องถิ่นนั้น มีทั้งคุณภาพและได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป จึงได้นำมาปฏิบัติในชุมชนค่อนข้างสูงเพื่อจะได้ส่งเสริมสนับสนุนอาชีพของคนในท้องถิ่น การเรียนรู้และการได้เห็นคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ระนิต ฌ พัทลุง. (2539 : 94) พบว่า ประโยชน์จากการทำการเกษตรแบบพื้นบ้านในชุมชนของชาวบ้านจะทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ เช่นเดียวกับ อมิชาติ ทองอยู่. (2528 : 5) กล่าวว่า โครงสร้างของภูมิปัญญาประการแรกและสำคัญที่สุด คือ อยู่ในสภาพของสังคมเกษตรกรรมซึ่งเป็นกระบวนการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศนีย์ ทองไชย. (2542 : 82) พบว่า ชาวบ้านอยู่กับธรรมชาติในการดำรงชีวิต ตลอดจนคิดถึงแก้ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและสามารถ

ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ทำให้มีความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ไม่เดือดร้อนไม่ต้องเดินทางไปหางานทำที่อื่น

1.3 สาระภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนไทย

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการแพทย์แผนไทย จำนวน 1 คน ผลการศึกษาเกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการแพทย์แผนไทย พบว่า การแพทย์แผนไทยในชุมชนทุ่งครุ เป็นการดูแลรักษาโรคในส่วนเฉพาะกลุ่มมุ่งเน้นในเรื่องความเชื่อหรือประสบการณ์เฉพาะท้องถิ่นตนเป็นการดูแลรักษาสุขภาพและระบบการแพทย์ท้องถิ่น (Local Medical System) หรือการแพทย์พื้นบ้าน (Folk Medicine) ซึ่งผลจากความเชื่อนี้เกิดจากการทดลองใช้สมุนไพรรักษาตนเอง เมื่อได้ผลจากประสบการณ์จึงมีการถ่ายทอดความรู้ในกลุ่มชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ และคณะ. (2540 : 92 – 110) กล่าวไว้ว่า การแพทย์แผนไทยในฐานะแนบแน่นอยู่กับประชาชน (ชาวบ้าน) มากที่สุดทุกขั้นตอนในกระบวนการรักษาตั้งแต่การรับรู้การเจ็บป่วย การวินิจฉัยโรค และการรักษาโรค ล้วนเกิดขึ้นท่ามกลางความเป็นจริงในการดำรงชีวิตของชาวบ้านการแพทย์แบบประสบการณ์ จึงเป็นผลผลิตของชาวบ้านที่สามารถเข้าถึงได้มากที่สุด การแพทย์แบบประสบการณ์ เป็นการแพทย์ที่มีกระบวนการทางสังคมมารองรับ เพราะคำแนะนำ การรักษา และผลการรักษาโรคได้ ผ่านการยืนยัน และความเชื่อมั่นของผู้ที่ได้รับประสบการณ์ตรงจากการบำบัดรักษา การแพทย์แบบประสบการณ์การถ่ายทอดความรู้เป็นไปโดยวิถีธรรมชาติ ไม่มีลักษณะการครอบครองวิชา วิทยาการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ การแพทย์แบบประสบการณ์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ตลอดเวลาตราบเท่าที่คนในชุมชนมีปัญหาสุขภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา สุขแก้ว. (2543 : 42) พบว่า โดยฐานความคิดและวิธีการในการบำบัดรักษาของแพทย์แบบประสบการณ์ การแพทย์แผนไทยก็ยังคงดำรงอยู่และเป็นการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและมีความหมายในการรับใช้สังคมไทยอยู่พอสมควร ซึ่งได้ปรากฏเป็นหลักฐานยืนยันจากงานวิจัยกิตติวรรณ จันทรฤทธิ์. (2542 : 86 – 90) พบว่า ผู้ใช้บริการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่ตัดสินใจมารับบริการด้วยตนเอง มีความพึงพอใจคุณภาพการบริการและมีการเชื่อมั่นในผลการรักษาสอดคล้องกับ อาคม วงศ์พงษ์คำ. (2546 : 111) ที่กล่าวว่า มนุษย์ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นอย่างมาก โดยให้ความสำคัญกับธรรมชาติ หรือธรรมชาติบำบัดที่ทำให้การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายขึ้นแต่มีความสุขมากยิ่งขึ้น ปราชญ์ชาวบ้านพร้อมที่จะศึกษาค้นคว้า ทดลองถึงวิธีการดึงเอาสิ่งที่เป็นศาสตร์เข้าไปผสมผสานกับความรู้เรื่องสมุนไพร ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งการรักษาสุขภาพและการรักษาโรคเป็นการคิดค้นแสวงหาและลองผิดลองถูกของปราชญ์ชาวบ้าน จนเกิดเป็นภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพ ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในชุมชน เริ่มตั้งแต่นำสมุนไพรมาใช้เป็นทั้งอาหารและยาโดยเริ่มจากการใช้เป็นอาหารก่อน จากนั้นจึงมีการเรียนรู้พัฒนาวิธีคิด และวิธีใช้จนกลายเป็นยารักษาโรคให้กับคนในชุมชน ตามที่ นภดล ทองนพเนื้อและคณะ. (2544 : บทนำ) กล่าวว่า การถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านการบอกเล่าจากผู้รู้ และได้มีการพิสูจน์ทดลองใช้จริงจากปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้คนในท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจภายในครัวเรือน และเป็นการลดการพึ่งพาจากสังคมภายนอกได้อีกทางหนึ่ง

1.4 สารະภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน ผลการศึกษาเกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า เป็นการแก้ปัญหาในเรื่องดินถูกทำลาย ทำให้ดินเสื่อมในฤดูแล้ง ส่งผลให้พืชสวนเสียหาย คนในชุมชนทุ่งครุตั้งเดิมจึงต้องหาสาเหตุและรู้สาเหตุก่อน จากนั้นจึงแก้ปัญหาตามสาเหตุนั้นๆ เช่น การบำรุงรักษาหน้าดินในฤดูแล้ง ไม่ให้ดินเสื่อมจะต้องปลูกพืชใบเขียวคลุมดิน หรือการปลูกวัชพืชทุกชนิด เพื่อให้ดินชุ่มชื้นดินไม่แห้ง เพราะพืชใบเขียวจะเก็บความชุ่มชื้นไว้หน้าดินตามที่ เสรี พงศ์พิศ. (2536 : 177) ได้กล่าวว่า การปลูกพืชคลุมดิน ซึ่งมีลักษณะที่เกื้อกูลกัน พืชสีเขียวที่ปลูกผิวดินก็จะช่วยคลุมดินรักษาความชุ่มชื้นให้แกดินและจะนำธาตุอาหารระดับลึกขึ้นมา แล้วถ่ายเทลงมาทางใบ แต่ถ้าไม่มีพืชชั้นล่างหน้าดินเตียนโล่งจะทำให้หน้าดินเสียเร็ว ดินไม่โตก็ตั้งอยู่ไม่ได้ดี เพราะขาดธาตุอาหารที่จะนำไปสู่ต้นไม้โตได้ การหมุนเวียนตามวัฏจักรของพืชก็จะเสียไปด้วย สอดคล้องกับ จินตนา รุกขชาติ. (2546 : 30) ได้อธิบายว่า การปลูกพืชคลุมดิน เช่น หญ้าแฝก ยึดหน้าดินไว้เพื่อป้องกันการชะล้างและช่วยรักษาความชื้น ซากพืชยังทำให้ดินร่วนนุ้ยและอุ้มน้ำได้ดีขึ้นอีกด้วย

การรักษาคล่อง นอกจากนี้ยังได้มีการอนุรักษ์น้ำในลำคลองเพื่อประโยชน์ในการเกษตรและการคมนาคมในชุมชนทุ่งครุ ด้วยการเก็บซากพืชที่แห้งตายร่วงหล่นในแม่น้ำลำคลองขึ้นมาไว้บนคันดิน และการขุดลอกคลองไม่ให้แม่น้ำลำคลองตื้นเขิน ซากพืชและชีเลนดินที่เก็บขึ้นมาไว้บนคันดินจะเน่าเปื่อยผุพังกลายเป็นปุ๋ยธรรมชาติรักษาหน้าดินให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอและยังประโยชน์ให้น้ำในแม่น้ำลำคลองสะอาด เพื่อการเกษตรและการใช้น้ำในครัวเรือน ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์การคมนาคมทางแม่น้ำลำคลอง การสร้างระบบนิเวศวิทยาที่เกื้อกูลกันระหว่าง คน พืช และธรรมชาติแวดล้อมรอบตัวมนุษย์นั้น แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนรู้คุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานของความรู้เดิมในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรณ์ ดงบางพระ. (2542 : 44 – 48) พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติหลายประเภทอยู่ในสภาวะร่อยหรอและเสื่อมโทรม ดังนั้น การควบคุมการใช้ประโยชน์ รวมทั้งการพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทุกคนในปัจจุบัน โดยที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโอกาสและความสามารถของคนรุ่นต่อ ๆ ไป ที่จะมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในภายภาคหน้า ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักถึงขีดจำกัดของระบบนิเวศที่จะสามารถรองรับได้ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อมสำหรับมวลมนุษยชาติ และชุมชนในอนาคต ตามที่ พงษ์พร ชยาตุลชาติ. (2545 : 24) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นระบบใดหรือท้องที่ใด ซึ่งมีความต้องการที่จะใช้ธรรมชาติและมีการกำจัดของเสีย เพื่อเพิ่มศักยภาพ ของธรรมชาติในผลผลิตต่าง ๆ และก็ยังต้องการให้มีการจัดองค์ประกอบภายในระบบสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศ ให้มีชนิด (diversity) ปริมาณของแต่ละชนิด (quantity) และสัดส่วน (proportion) ของสิ่งแวดล้อมในระบบให้ได้เกณฑ์มาตรฐานธรรมชาติ ที่ทุก ๆ สิ่งทุกชีวิตในระบบสามารถอยู่ได้อย่างเป็นสุข ทำให้ระบบนั้น ๆ อยู่ในภาวะสมดุลตามธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อจะได้มีศักยภาพในการผลิตและป้องกันมลพิษที่จะเกิดขึ้น

1.5 สาระภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปกรรม จำนวน 1 คน ผลการศึกษาเกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปกรรม พบว่า มีการละเล่นพื้นบ้าน คือ ดนตรีนาเสบที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ถึงความรักในพระเจ้า ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน และสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบที่ผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างภูมิปัญญากับความเชื่อทางศาสนาของวิถีชีวิตชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในชุมชนทุ่งครุ ตลอดจนจริยธรรมของชาวบ้านอย่างแนบแน่น ดนตรีนาเสบและการละเล่นพื้นบ้านเป็นการสื่อความหมายทางสังคมและเป็นแหล่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมเรื่องราวของสังคมและวัฒนธรรมเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม โลกทรรศน์ คตินิยม ความเชื่อ ภาษา ความสัมพันธ์ทางสังคมในแง่ต่าง ๆ ดนตรีนาเสบและการละเล่นพื้นบ้าน นอกจากปรากฏภูมิปัญญาชาวบ้านที่สอดแทรกอยู่ในบริบทการเล่น ทั้งในแง่ความรู้ ความคิด จินตนาการ ตลอดจนจริยธรรมแล้วยังเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและคงไว้ซึ่งความภาคภูมิใจของบรรพชน นอกจากนี้ในอดีตที่ผ่านมาการเล่นดนตรีนาเสบจะใช้เครื่องดนตรีอยู่ 2 ชนิด คือ กลองที่ทำจากหนังวัว เมื่อชาวบ้านล้มวัว เพื่อนำเนื้อวัวไปเป็นอาหารแล้วยังได้นำหนังไปใช้ประโยชน์อื่นๆ อีก เช่น การทำกลองจากหนังวัว และเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งคือ กรับ ที่ทำจากไม้เนื้อแข็งล้วน แล้วจากการสรรสร้างโดยการใช้ธรรมชาติเป็นหลัก ต่อมาได้มีการประยุกต์เครื่องดนตรีเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน และต่อมาจึงมีการเรียกว่า ดนตรีนาเสบประยุกต์ โอกาสในการเล่นดนตรีนาเสบและการละเล่นพื้นบ้านใช้เล่นในโอกาสต่าง ๆ กัน เนื้อร้องก็จะเปลี่ยนไปตามงานประเพณีต่างๆ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น ประเพณีเข้าสู่นัด ประเพณีแต่งงาน (นิกะ) เป็นต้น ถึงแม้ว่าดนตรีนาเสบจะประยุกต์ในเรื่องของเครื่องดนตรีแต่ที่ยังไม่เปลี่ยนและยังคงมีจุดมุ่งหมายเดิมคือ การสร้างเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและห่างไกลจากสิ่งเสพติดทั้งหลาย โดยการใช้เสียงเพลงเป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจ สอดคล้องกับ อุดม หนูทอง. (2531 : 13) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านกับศาสนา ซึ่งศาสนามีบทบาทต่อการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของดนตรี การละเล่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปกรรม การปลูกฝังเสริมย้ำหลักธรรม ความเชื่อความศรัทธา ที่มีต่อศาสนาและปลูกฝังคุณธรรมความดี ขนบธรรมเนียม ประเพณี เพื่อเป็นการหลอมรวมระหว่างคนกับศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541 : 63-64) ที่กล่าวว่า ศิลปะพื้นบ้านเกิดจากความผูกพันระหว่างคนกับท้องถิ่นที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างแท้จริง ดนตรีมีลักษณะที่ช่วยให้ชาวบ้านนำความเชื่อไปพัฒนาเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นและสอดคล้องกับแนวคิดของตามที่ กษมา วรวรรณ.(2533 : 201 – 248) ให้แนวคิดว่าดนตรีและการละเล่นจะประกอบด้วยเนื้อหาที่ครอบคลุมสาระต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต รวมทั้งสามารถที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต และพัฒนาชีวิตในสังคมให้ดีขึ้นทันสมัยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้ทรงภูมิปัญญายังกล่าวอีกว่า การร้องดนตรีนาเสบ จะต้องเริ่มเรียน เริ่มร้องตั้งแต่พญูชนะ การประสมคำ ภาษาอาหรับก่อนฝึกการออกเสียงพญูชนะทีละตัว พร้อมฝึกการปรบมือให้เข้าจังหวะจนกว่าจะร้องเป็นเพลงได้ โดยมีการประยุกต์นำเครื่องดนตรีไฟฟ้ามาประกอบการเล่นอีก การร้องเล่นดนตรีนาเสบกับชีวิตของชาวไทยมุสลิมที่สอดแทรกในเรื่องของพระเจ้าให้คนที่นับถือศาสนาอิสลามมีความรักในพระเจ้าตามที่ คำานวน นวลสนอง. (2540 : 19) กล่าวว่า ประเพณีของชาวไทยมุสลิม เชื่อว่าการกล่าวสรรเสริญพระเจ้าโดยใช้การอ่าน การร้อง มุสลิมเชื่อว่าคัมภีร์อัลกุรอานเป็นทั้งธรรมนูญของชีวิตและธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง ในหลักการที่ถือว่าคัมภีร์อัลกุรอานเป็นธรรมนูญแห่งชีวิต มุสลิมต้องเข้าใจในเรื่องของศาสนาเป็นอย่างดี ผู้ที่อ่านคัมภีร์ได้ถือว่าเป็นคนที่มีโชคและความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงประทานมาให้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คำานวน นวลสนอง. (2540 : 62) ที่กล่าวว่า ผู้ปกครองมี

ความประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะให้กุลบุตร กุลธิดา สามารถอ่านและเข้าใจหลักคำสอน หลักปฏิบัติ ตามสาระสำคัญในคัมภีร์อัลกุรอานได้ ทั้งยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้เรียนเกิดความมานะที่จะศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จ ผู้ทรงภูมิปัญญากล่าวว่า การพัฒนาดนตรีนาเสบจึงเป็นสิ่งจูงใจนำอิสลามิกชน ที่จะเข้าสู่ศาสนาด้วยความสนใจ ตามที่ กรรณิการ์ ไชยลังกา และคณะ. (2546 : 75 – 79) กล่าวว่า รูปแบบวิธีการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และลักษณะนิสัย โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีและเพลงพื้นบ้านนั้น ชุมชนต้องเกิดความตระหนกมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ค้นหาสาเหตุของปัญหา และแก้ไขปัญหามาประมวลผลและนำไปสู่หนทางแก้ไขปัญหา การเล่นดนตรีและการฝึกซ้อมดนตรีจะทำให้ผู้ที่ถูกถ่ายทอดเกิดความสนุกสนาน มีการแสดงออกทางพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี ชุมชนก็มีความชื่นชม ดีใจ ที่มีผู้นุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีไว้ ผู้ที่ถูกถ่ายทอดจะเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนเอง และดีใจที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ประชาชนเองก็ภาคภูมิใจเพราะเป็นความสามารถที่ได้ถ่ายทอดแก่เยาวชนรุ่นหลังได้ และยังช่วยอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านสืบต่อไป อีกส่วนผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานปฏิบัติเช่นนี้ตลอดไปตามที่ผู้ทรงภูมิปัญญากล่าวว่า เสียงของดนตรีจะทำให้เยาวชนห่างไกลจากยาเสพติดและเป็นคนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่ทำความเดือดร้อนให้สังคม

1.6 สาระภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม จำนวน 1 คน ผลการศึกษาเกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านภาษาและวรรณกรรม พบว่า มีการร้องลำตัด โดยใช้ภาษาเป็นสื่อผ่านท่วงทำนองเร้าใจ กลั่นกรองออกมาเป็นเสียงร้องที่มีเสียงสูงต่ำตามท่วงทำนองของดนตรี เสียงของดนตรีจะประมวลจากวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยที่สอดแทรกวัฒนธรรมไทยที่ดั่งงามไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชช สุขะโวหาร. (2539 : 31) พบว่า ลำตัดเป็นภาษาและวรรณกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวรรณกรรมชาวบ้านประเภทหนึ่งที่ใช้ร้องเล่นในสังคมท้องถิ่น ถ่ายทอดสืบกันต่อมาโดยใช้ความว่าเป็นวรรณกรรมปากเปล่าหรือวรรณกรรม มุขปาฐะ (Oral Poetry) หรือเรียกว่า เพลงพื้นบ้านลำตัด เพื่อสร้างสรรค์สังคมและยับยั้งในการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านสามารถใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ชมผู้ฟังในขณะที่กำลังมีการแสดงนั้นๆ นอกจากนี้จะได้รับความสนุกสนานและความบันเทิงเป็นหลักแล้ว ยังได้รับข้อมูลเนื้อหาสาระจากสื่อพื้นบ้าน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันตามที่ กล้า สมตระกูล. (2534 : 70) กล่าวว่า คุณค่าของสื่อพื้นบ้านที่สำคัญ คือ การช่วยกระจายข่าวสารข้อมูลให้แก่ชุมชน การช่วยให้บุคคลในชุมชนรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน และการรักษาทัศนคติของสังคม นอกจากนี้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2535 : 19) ที่ได้อธิบายไว้ว่า การศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมไว้เป็นไปตามจารีตประเพณีที่สังคมนั้นๆ กำหนด เพื่อเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมและการรื่นเริงที่สอดคล้องกับนิสัยคนไทยมีนิสัยชอบสนุกสนาน ชอบความเป็นอิสระ ไม่ชอบการทำงานรุ่มหรือทำงานเป็นทีม เมื่อมีเทศกาลจึงเปิดโอกาสให้คนได้ร่วมสนุกสนาน รื่นเริงเต็มที่และมีความเชื่อในเรื่องบุญบาปเวรกรรม นอกจากนี้ผู้ทรงภูมิปัญญายังกล่าวอีกว่า การร้องลำตัดยังเน้นการออกเสียงถูกต้อง การใช้คำพูดสองแง่สองง่ามแทนคำหยาบหรือกลอนแดง ใช้สำนวน ใช้การหักคอรองจังหวะ ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนุกสนาน เร้าใจ อยากติดตามดูการแสดงต่อจนจบ แต่ในบางครั้งก็มีการร้องซ้ำ ๆ อาจเพราะลืมเนื้อหาทางการแสดงสอดคล้องกับเนื้อหาที่ร้อง ถ้าผู้ชมเงียบไม่มีเสียงหัวเราะ ก็จะเปลี่ยนเนื้อร้องให้เป็นที่สนใจทันที ประชาชนที่มาดูการแสดงเพราะมีความเห็นว่าเมื่อดูการแสดงแล้วต้องเกิดความสนุกสนาน ทั้ง

เสียงดนตรีที่เร้าใจท่วงทำนองในการร้องลำตัด การแต่งกายที่สวยงาม มีเอกลักษณ์ ความเป็นไทยและโดยเฉพาะลีลาในการรำรำที่สวยงาม ประชาชนที่ชมการแสดงลำตัดก็สามารถรับรู้ความหมายการถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดีเพราะภาษาที่ใช้เป็นภาษากลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนุช สละโวหาร. (2539 : 232) ที่กล่าวว่า การร้องลำตัดจะต้องมีทักษะเชิงวจนะ (Verbal Skill) ทั้งการพูด การเขียน การอ่าน และการคิดหรือการใช้เหตุผล และมีทักษะเชิงอวัจนะ (Nonverbal Skill) ซึ่งเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารอื่นนอกจากใช้คำ สามารถใช้การสื่อสารทั้ง 2 ประการได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน จึงทำให้ผู้ชมการแสดงลำตัดสามารถเข้าใจในการสื่อความหมายได้ง่าย รวดเร็ว และกระจำจั่ง

1.7 สารະภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านปรัชญา ศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศาสนา จำนวน 1 รูป ผลการศึกษาเกี่ยวกับสาระของภูมิปัญญาทางศาสนา พบว่า มีการเทศน์มหาชาติที่มีการแสดงประกอบการเทศน์ ซึ่งมีความเชื่อว่าจะทำให้ผู้ฟังเทศน์เกิดจินตนาการมีความเข้าใจถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง และสามารถฟังเทศน์จนจบ นอกจากนี้ยังมีพิธีตักบาตรเทโว โดยใช้เรือหงส์เป็นสัญลักษณ์ เพื่อเป็นการสร้างความคิดและฝากชีวิตไว้กับยานพาหนะเมื่อตนเองหมดอายุขัย เรือหงส์จะนำพาตนไปสู่ยังที่สุดดี เป็นการส่งผลทางด้านจิตใจให้กับคน ในชุมชน ให้เกิดมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบด้านศาสนาของชุมชนทุ่งครุ เน้นภูมิปัญญาของการใช้สัญลักษณ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับจิตใจของมนุษย์ให้มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการแสดงประกอบการเทศน์มหาชาติ การใช้เรือหงส์ในพิธีตักบาตรเทโว ตามที่ พระณรงค์ คุ้มกลัด. (2546 : 4 – 6) กล่าวว่า สัญลักษณ์เป็นลักษณะของสิ่งใด ๆ ที่กำหนดให้ความหมายแทนอีกสิ่งหนึ่งอาจเป็นสิ่งของ วัตถุ หรือเหตุการณ์ที่สำคัญที่เป็นแบบตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปรากฏทางศาสนา ได้แก่ รูปบูชา เรื่องเล่า ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงถึงจุดสนใจ การสื่อสาร ความเข้าใจพื้นฐาน การสื่อสารถึงแม้จะมีภาษาในการสื่อสารแต่ก็ยังคงมีสัญลักษณ์ต่างๆ ใช้ประกอบด้วย เนื่องจากสังคมจะขาดสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ใช้พรรณนาหรือบรรยายวัตถุสิ่งของหรือเหตุการณ์ให้บุคคลต่อบุคคลเข้าใจตรงกัน เพื่อให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่บนการสื่อสารเดียวกัน สอดคล้องกับ ดิลลิสโตน (Dillistone, F.W. 1986 : 12) กล่าวว่า จิตมนุษย์คือหน้าที่ของสัญลักษณ์เป็นส่วนประกอบของประสบการณ์ที่แสดงออกถึงความคิด ความเชื่อ อารมณ์ และจินตนาการ สัญลักษณ์เป็นตัวแทนของความคิดสามารถแสดงได้มากกว่าความจริงเป็นการอ้างถึงสิ่งสูงสุดหรืออุดมการณ์ตามที่ ริง และแนนซี (Ring , Nancy C.1983 : 66 – 76) อธิบายไว้ว่า ความหมายของสัญลักษณ์ถูกกำหนดบริบทในสภาพแวดล้อมที่ตั้งอยู่ แต่ส่วนใหญ่แล้วสัญลักษณ์ถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมและสิ่งที่เกี่ยวข้องทางศาสนา สัญลักษณ์คือกระบวนการทางศาสนาที่สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่อยู่เหนือจิตใจ ความมีพลังแห่งชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยแสดงถึงโลกทัศน์และความเข้าใจในจุดมุ่งหมายสูงสุด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาให้ลึกซึ้งนั้น สามารถนำไปปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบๆ ตัว ซึ่งสอดคล้องกับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 84 – 92) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องคติ ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี นี่เป็นเรื่องของการดำเนินชีวิต ที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในชุมชนและท้องถิ่นนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพิศ วงษ์แหยม.(2535 : 85 – 101.), อังกุล สมคะเนย์. (2535 : 125 – 130) และ วิจิตร ไชยศิลป์. (2537 : 69 – 71) พบว่า มีการดำเนินพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะการปรับกิจกรรมหรือมีกิจกรรมเสริมและการพัฒนาสื่อทั้งนี้เป็น

เพราะการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสามารถดำเนินการปฏิบัติได้สะดวก และเห็นผลที่ปรากฏชัดเจน รวดเร็ว ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมีความรู้และทักษะในระดับเดียวกัน และเข้าใจพื้นฐานของภูมิปัญญา ด้านศาสนา อย่างมีประสิทธิภาพ

1.8 สาระภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านโภชนาการ จำนวน 1 คน ผลการศึกษาเกี่ยวกับสาระของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านโภชนาการ พบว่า สภาพทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่ในสภาพธรรมชาติได้มีการเลี้ยง วัว เลี้ยงแพะของชาวมุสลิม ซึ่งส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของอาหารคือนมที่ได้จากวัวและแพะที่มีมากในฤดู ร้อน จึงมีการถนอมอาหาร คือ นำนมวัวและนมแพะ แปรรูปเป็นเนย แล้วจึงคิดค้นวิธีทำขนมโบราณคือ ขนมบดิน เป็นขนมโบราณที่มีอายุมากกว่า 200 ปี (สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. 2545:49-50) และ ต้องมีการอบด้วยไฟ เพื่อเก็บขนมที่ไวเกินได้นาน การถนอมอาหารจึงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วคน จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการจัดการ ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชนในท้องถิ่นได้ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ จารุวรรณ ธรรมวัต (2531 : 63) ที่กล่าวว่าประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ได้ด้วยพืชและ สัตว์ ผลผลิตส่วนมากมีราคาถูกจึงดัดแปลงผลผลิตโดยวิธีการถนอมอาหารด้วยกรรมวิธีต่างๆ กัน เพื่อจะช่วย รักษาอาหารให้สภาพดีอยู่ได้นานและยังเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรได้อีกวิธีด้วย ตามที่ประชา บุญญสิริกุล. (2519:35) ได้อธิบายไว้ว่า การทำเนยแข็งเป็นวิธีการถนอมอาหารอย่างเก่าแก่วิธีหนึ่ง ที่ทำกันมาหลาย ศตวรรษแล้ว ในฤดูร้อนวัวให้นมมากกว่าฤดูหนาว มีนมวัวเหลือเพื่อผู้ที่เลี้ยงวัวจึงทำนมส่วนที่เหลือกินให้ เป็นเนยแข็ง โดยทำให้นมตกตะกอนโดยใช้กรดหรือ เรทเนท (rennet) คือ เอนไซม์เปปซิน (pepsin) ร่วมกับเรนิน ตะกอนนมซึ่งมีลักษณะเป็นลิ่ม (curd) ประกอบด้วยคัลเซียมเคซิเนท ไขมัน วิตามิน ที่ ละลายในไขมันและน้ำบางส่วน น้ำที่เหลือซึ่งมีแลคโตส วิตามินที่ละลายในน้ำ เกลือแร่ และแลคตัลบูมิน เรียกรวมว่า เวย์ (whey) ต่อจากนั้นก็แยกตะกอนนมออก นำไปผ่านความร้อนและบีบให้น้ำออกไปอีก แล้ว จึงเติมน้ำ เกลือ และกลิ่นที่ต้องการ สิ่งที่ได้คือเนยแข็งชนิดสด ผู้ทรงภูมิปัญญา กล่าวว่า เมื่อได้เนยสดคน ในชุมชนจึงคิดทำขนม เพื่อใช้ในพิธีสำคัญของชาวมุสลิม ได้แก่ ประเพณีวันตรุษอีดิลฟิฏริ ตามที่ คำนวน นอลสนอง.(2540 : 47 – 48) ชาวไทยมุสลิมมีความเชื่อในประเพณี วันตรุษอีดิลฟิฏริว่า พระนบีมุ ฮัมมัด (ศ็อลย) ได้กล่าวถึงวันตรุษอีดิลฟิฏรินั้น เป็นเทศกาลรื่นเริงที่อันลอฮ์ (ซุบฮาย) ได้กำหนดไว้แล้ว และการบริจาคฟิตวาฮ์ เนื่องในวันตรุษอีดิลฟิฏริ จะเป็นการบริจาคที่ได้ผลบุญมากที่สุด ชาวไทยมุสลิมจะมี การเตรียมอาหารหวานคาวที่จะนำไปร่วมทำบุญที่มีสยิด และใช้เลี้ยงแขกที่บ้าน นอกจากนี้ผู้ทรงภูมิปัญญา ยังกล่าวอีกว่า การทำขนมบดิน จะมีส่วนผสมของแป้งสาลี นมสดที่ได้จากวัว จากแพะ เนยที่ทำจากนมวัว นมแพะ ผู้ที่ทานขนมบดินจะทราบถึงความหอมหวาน เป็นขนมที่มีน้ำหนัก อิ่มทน มีผลต่อสุขภาพร่างกาย ทั้งภายในและภายนอก

2. หลักการการเรียนรู้ภูมิปัญญา

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ จำนวน 11 คน ถึงหลักการการเรียนรู้ ภูมิปัญญา พบว่า มีหลักการในการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากพ่อแม่ ครอบครัวยและผู้รู้ หลักการการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งต้องใช้เวลาในการเสริมสร้างประสบการณ์ของการ เรียนรู้ กว่าจะประสบความสำเร็จต้องใช้เวลาอันยาวนานซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ สัญญา สัญญา วิวัฒน์. (2526 : 203 – 207) และคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 156 – 157) ที่พบว่า

ประสบการณ์ตรงนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายทำให้บุคคลมีความรู้เพิ่มขึ้น หรือมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้นเป็นประสบการณ์ตรงที่ได้เห็นของจริงทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความคิดและได้เป็นแนวทางที่จะนำความรู้มาปรับปรุงงานของตนเองให้พัฒนาดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นยังให้ความคิดเห็นว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเองแล้ว ยังใช้วิธีการถาม จากเพื่อนหรือจากนักวิชาการเพื่อเป็นการหาแหล่งความรู้และข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมคิด อิศระวัฒน์. 2542 : 62) ที่พบว่า ผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองเมื่อมีปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจะใช้วิธีการคิดและการทดลองทำด้วยตนเองก่อน เมื่อหาคำตอบไม่ได้ ก็จะใช้วิธีการถามจากคนที่มีความรู้ในแต่ละเรื่อง รองลงไปจะถามเพื่อนที่มีความรู้มาช่วยทำงานหรือปรึกษากับคนในครอบครัวในการลงมือปฏิบัติตามคำบอกเล่าจากผู้รู้ ตามที่ตีวอ (กลุยา ดันติผลาชีวะ.2547 : 55 ; อ้างอิงจาก Dewey. 1939) ให้ความเห็นว่าการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรงด้วยการได้ลงมือกระทำ ซึ่งหมายความว่าต้องเรียนจากประสบการณ์จริง การกระทำจริง ค้นหาและมีปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อได้วางแผนร่วมกัน ได้ตัดสินใจและได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการและสามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้ทุกด้าน ตามที่ทรงศิริ สาประเสริฐ (2542 : 86) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่มีประสบการณ์จากบุคคลซึ่งประกอบอาชีพเดียวกันภายในท้องถิ่นและมีความเห็นว่าเป็นประสบการณ์จากบุคคลอื่น ซึ่งประกอบอาชีพเดียวกัน ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526 : 203-207) คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 156-157) ที่พบว่า ประสบการณ์ตรงเป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้เรียนและงานที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้น

3. การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ จำนวน 11 คน ถึงวิธีการสืบสานภูมิปัญญาจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง พบว่าอันดับแรกคือ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การลงมือกระทำ และพ่อแม่ผู้สอน ร้อยละ 90.91 รองลงมาคือ การสังเกตแบบแอบจําร้อยละ 63.64 น้อยที่สุดคือ การบอกเล่าโดยผ่านประเพณีร้อยละ 18.18 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พยุงพร ไตรรัตน์ สิงห์กุล (2537 : 103) และสุขสันต์ พ่วงกลัด(2539 : 84) ซึ่งพบว่า การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มจากการบอกด้วยปากเปล่า ให้จดจำ สาธิตให้ผู้เรียนใช้เทคนิคการสังเกต และให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติโดยนำประสบการณ์จริงของผู้สอนมาประกอบการถ่ายทอดความรู้ตามแนวคิดของสมคิด อิศระวัฒน์ (2542 : 84) ที่ว่าการเรียนรู้มักใช้วิธีการสืบสานด้วยการลงมือปฏิบัติหรือลองทำด้วยตนเอง ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 18) กล่าวว่า วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่ผู้สอนเป็นผู้บอกให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง พาดู พาทํา และมีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การลองผิดลองถูกตามที่ เบอควิน (Berqevin,et.al. 1966:112-172) กล่าวว่าวิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นมีด้วยกันหลายวิธี คือการบรรยาย การสาธิต และการปฏิบัติร่วมกัน นอกจากนั้นการถ่ายทอดความรู้ที่ผู้สอนทำให้อุ้แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตามจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้ ทักษะคติ สะสมนิสัยรักการเรียนรู้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ทาวน์เซนต์ คูลส์ (Townsend. 1976 : 94-95) สมิธ (Smith. 1982 : 28-44) โนลส์ (Knowles., 1984 : 55-61) โรเจอร์ (Rogers. 1986 : 69-72) เมอริแอม (Merriam, 1991 : 123-129) ซึ่งเสนอว่าวิธีการสืบสานให้ผู้เรียนควรจัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ดังที่บรันเดจันและแมคเกอร์เจอร์ (Baudage & Mackeracher. 1980 : 57-62) เสนอว่ารูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนควรมี 3 แบบ คือผู้ถ่ายทอดความรู้เป็น

ผู้ควบคุมชี้นำให้ความรู้ อำนวยความสะดวกเน้นทักษะ การปฏิบัติและทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงศิริ สาประเสริฐ (2542 : 89) พบว่า การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมจะทำให้ผู้เรียนได้ทำอะไรด้วยตัวเองเป็นกระบวนการให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะความรู้ ความเข้าใจในความรู้ นั้น ๆ ซึ่งลักษณะที่สำคัญของการเรียนที่ได้ลองปฏิบัติด้วยตนเองเป็นลักษณะที่สำคัญของการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะการที่คนเรามีโอกาสลงทำด้วยตนเองจะก่อให้เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคของการปฏิบัติ ซึ่งทำให้สามารถจดจำได้นานและสามารถปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้

3.2 วิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 11 คน ถึงวิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมมี 2 อันดับแรก คือ

1. ใช้วิธีการสังเกต ร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องตามความเชื่อของบันดูรา Bandura (สร้างค์ โค้วตระกูล 2544 : 235 – 236 ; อ้างอิงจาก Bandura.1963) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ เนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวอยู่เสมอ ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกันพฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้ด้วยการสังเกต (Observation Learning) หรือเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) จะทำให้ผู้เรียนเกิดความทรงจำระยะยาวและสามารถเรียกใช้ในขณะและผู้สังเกตต้องการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ ตามที่พัชรี สอนแก้ว (2536 : 37) กล่าวว่า การสังเกตก่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้สึกรู้สึกมีการพัฒนาเจตคติและพฤติกรรมที่ตามมา สอดคล้องกับแนวคิดของ สร้างค์ โค้วตระกูล (2544 : 81-82) ที่ว่า ตัวแบบในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น บิดา มารดา ครูและเพื่อนร่วมวัย รวมทั้งสิ่งที่เห็นจากโทรทัศน์จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กวัยนี้มาก เด็กวัยนี้จะได้รับการเรียนรู้โดยการสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่าง ๆ (Prosocial Behaviors) ทำให้เด็กกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเกิดจินตนาการหรือมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้สังเกต สามารถแสดงบทบาทของตนตามที่สังคมได้ตั้งความคาดหวังไว้

2. สาธิตให้เด็กทำตาม ร้อยละ 81.82 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกุลยา ดันติผลาชีวะ (2545 :73) ที่กล่าวว่า กิจกรรมที่จัดให้สำหรับเด็กปฐมวัยนั้นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เด็กควรได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง (Active Learning) เด็กจะเกิดการค้นพบด้วยความสนใจของตนเองและสนุกกับการเรียน เด็กมีส่วนร่วมในการคิดและเป็นการพัฒนาปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ตามที่ดิวอี้ Dewey (เยาพา เดเซคูปต์ 2540 : 72 ; อ้างอิงจาก Dewey.n.d) ที่ว่า เด็กเรียนรู้ได้ดีจากการกระทำ (Learning by doing) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง กล่าวคือ ได้สังเกต ค้นคว้า ทดลอง กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ร่วมคิดแก้ปัญหาและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ จะทำให้เด็กเกิดมโนทัศน์ในการเรียนสอดคล้องตามแนวคิดของ กุลยา ดันติผลาชีวะ (2547 : 57) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งการมองเห็น การจับต้อง การฟัง เมื่อเด็กได้ค้นคว้า สำรวจ ค้นพบ ความรู้ เด็กจะเป็นผู้รวบรวมความรู้ที่ได้รับนำมาเสนอต่อเพื่อนและครู เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับเด็กได้รับรู้โดยตรง ซึ่งการรับรู้ถือว่ามีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างดี

4. รายนามผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย จำนวน 11 คน ดังนี้

1. ด้านการเกษตร	นายไพศาล จันท์คำ ,
นายวิทยา เมื่อประแก้ว
นายประยุทธ์ เมืองประแก้ว
นายเกรียงศักดิ์ ปานเจริญ
2. ด้านหัตถกรรม	นางพเยาว์ แสงแสน
3. ด้านการแพทย์แผนไทย	นายแผ้ว ปานน้อย
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	นายณรงค์ เมืองประแก้ว
5. ด้านศิลปกรรม	นายสมศักดิ์ ฐนะชัยวิวัฒน์
6. ด้านภาษาและวรรณกรรม	นายสุธรรม หวังโഴ๊ะ
7. ด้านศาสนา	พระครูสุนทรจารุวรรณ
8. ด้านโภชนาการ	นางระพีพร อิสมาแอล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้มีลักษณะเป็นงานวิจัยนำร่อง เพื่อให้เห็นภาพรวมของภูมิปัญญาท้องถิ่นใน เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ว่ามีภูมิปัญญาอะไรบ้าง จำแนกได้เป็นกลุ่มต่างๆ อะไรบ้าง ซึ่งจากผลการศึกษาที่ได้ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์และเอื้ออำนวยต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ให้แพร่หลายและประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ดังนี้

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

1. สนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ โดยการนำข้อมูลจากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ไปจัดระบบข้อมูลสารสนเทศและเผยแพร่เกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ ประเภทของภูมิปัญญา ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุและกิจกรรมของภูมิปัญญาในเขตทุ่งครุ เพื่อหารูปแบบหรือแนวทางปฏิบัติในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน
2. กำหนดนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อวางแผนส่งเสริมพัฒนาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะยาวและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติงานยกย่องเชิดชูเกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่ภูมิปัญญานั้นทั้งในเขตของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและในเขตอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมและชุมชนสืบต่อไป
3. จัดประชุม อบรม สัมมนา ให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุกับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอื่นๆ

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ

1. กำหนดนโยบาย แผนงาน / โครงการ สนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัดเขตทุ่งครุ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พัฒนาหลักสูตรอย่างชัดเจน
2. จัดประชุม อบรม สัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน

3. จัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ ประเภทของภูมิปัญญาและกิจกรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา และวางแผนพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการใช้แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับเขตและระดับโรงเรียน
5. สำนักงานเขตทุ่งครุควรมีโครงการระยะยาวในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ โดยเป็นตัวกลางในการรวบรวมความรู้ จัดนิทรรศการ เสวนา แสดงผลงานหรือจัดสัปดาห์แห่งประเพณีและวัฒนธรรม แห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้รับช่วงการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อมิให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องสูญหายไป

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดเขตทุ่งครุ ผู้บริหาร

ก่อนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดการเรียนการสอน บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสถานศึกษาควรได้รับความรู้ ความเข้าใจถึงองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละประเภทก่อน โดยการอบรม สัมมนาถึงสาระการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนไปศึกษา ดูงานและเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ผู้บริหารประสานงานและอำนวยความสะดวกในการใช้แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา
3. สนับสนุน และร่วมมือระหว่างโรงเรียนในกลุ่มนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พัฒนาหลักสูตร และเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา โรงเรียนในกลุ่มอาจจะเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะ 1 โรงเรียน 1 ภูมิปัญญา ให้เด่นชัดเพื่อรักษาไว้ซึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. กระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยใช้กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติรอบตัวและภูมิใจในถิ่นกำเนิด

ครู

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้เรียนเป็นอันดับแรก ควรจะเป็นภูมิปัญญาที่ส่งเสริมเรื่องศาสนา วัฒนธรรม เพื่อปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็กปฐมวัย
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยควรสนับสนุนการทำ Cooking ในเรื่องการทำขนมบดิน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ขนมโบราณ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาพฤติกรรมความสนใจในการปฏิบัติกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ฐานการศึกษาภูมิปัญญา 8 ด้านของเด็กปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
2. ผลของการใช้การเรียนการสอนแบบโครงงานในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ
3. การศึกษาในเชิงสังคมวิทยาเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อชุมชนในด้านต่างๆ จากการที่โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ . กระทรวงศึกษาธิการ . (2539) . แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น .
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรณีการ์ ไชยลังกาและคณะ. (2546). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านดนตรีพื้นบ้าน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ลักษณะนิสัยของเยาวชน : ชุมชนบ้านร่องจิว
บ้านทุ่งหลวง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงาน
คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- เกษมา วรวรรณ ณ อรุณยา.(2532).สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการ
ศึกษาลดชีวิตและการศึกษานอกโรงเรียนในการศึกษาลดชีวิตและการศึกษานอกระบบ
หน่วยที่ 9 – 15 . นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กาญจนา สุขแก้ว.(2543).การบูรณาการการแพทย์แผนไทยเข้าสู่ระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน.ปริญญาโท
กศ.ด. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. (2535). รายงานสำรวจสภาพการใช้สื่อพื้นบ้านและสื่อบันเทิง.
กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- กิตติวรรณ จันทร์ฤทธิ์.(2542).การใช้บริการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลชุมชนของประชาชนในจังหวัด
นครสวรรค์. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาเอกบริหารสาธารณสุข). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ถ่ายเอกสาร.
- กรุงเทพมหานคร, สำนักนโยบาย . (2545) . แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 6 (2545 – 2549).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กล้า สมตระกูล. (2534). “การผลิตและการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการศึกษาอกระบบ”. ในเอกสารการสอนชุด
วิชา การพัฒนาและการใช้สื่อการศึกษาอกระบบ เล่ม 2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กุลจิตรา กังคานนท์.(2531). “นันทนาการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น”,วารสารการศึกษาแห่งชาติ.
ปีที่ 24 (ส.ค. – ก.ย. 2531) หน้า 60 – 68.
- กุลยา ดันดีผลาชีวะ. (2543) . การสอนแบบจิตปัญญา . กรุงเทพฯ : บริษัท เอดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด.
_____. (2545) . รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา . กรุงเทพฯ : บริษัท เอดิสันเพรส
โปรดักส์ จำกัด.
- _____. (2546).หลักสูตรท้องถิ่นกับการศึกษาปฐมวัย.วารสารการศึกษาปฐมวัย. ปีที่ 7) ฉบับที่ 2
(เมษายน 2546),หน้า 9
- _____. (2547) . การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ เอดิสัน เพรส
- คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ . (2543) . ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด . พิมพ์ครั้งที่ 5 .
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คำนวน นวลสนอง. (2540). ประเพณีท้องถิ่นของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดพัทลุง. สถาบันทักษิณคดีศึกษา
จ.สงขลา.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร . (2531) . ภูมิปัญญาแห่งอีสาน รวมบทความอีสานกรณีศึกษา . มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม .

- จินตนา รุกขชาติ. (2546). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องดินและธาตุอาหารหลักของพืชสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. ปรินญาณิพนธ์ กศม. (สาขาวิชาการมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา หมู่ผึ้ง . (2525) . *การอนุบาลศึกษา* . กรุงเทพฯ : วิทยอักษรการพิมพ์ .
- จิรวัดน์ พิระสันต์. (2535). *การวิเคราะห์ผลงานศิลปกรรมแนวประเพณีไทย*. ปรินญาณิพนธ์ กศม. (สาขาวิชาเอกศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ . (2533) . *นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอนระดับอนุบาลศึกษา* . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช .
- ชะลูด นิ่มเสมอ . (2542) . *องค์ประกอบของศิลปะ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาญ ดันดีสุกฤต.(2529).*ธรณีวิทยา เล่ม 2*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ณรงค์ คุ่มกลัด, พระ. (2546). *พระพุทธศาสนากับทฤษฎีสัญลักษณ์ : ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจและการใช้สัญลักษณ์ของพุทธศาสนิกชนไทยในเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาศาสนาเปรียบเทียบ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์. (2541). *ภูมิปัญญาทางวิทยาศาสตร์กับสังคมไทย : ประมวลบทความและทัศนะที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- _____. (2543). *การจัดผลการเรียนวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ : บริษัท เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอร์ จำกัด.
- ทรงศิริ สาประเสริฐ. (2542). *ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน*. ปรินญาณิพนธ์ กศม. (สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีพร ณ นคร.(2542).*หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย.ภาควิชาหลักสูตรและการสอน.คณะครุศาสตร์.สถาบันราชภัฏภูเก็ต .*
- ทีศนา แคมมณี และคณะ.(2536).*หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ทัศนีย์ ทองไชย. (2542). *สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสังคมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธวัช ปุณโณทก. (2526).*วรรณกรรมท้องถิ่น* . กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- _____. (2531).*ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานทัศนะของอาจารย์ปรีชาพิณทอง,กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน*.
- นพมาศ พระทอง. (2536). *การพัฒนาชนบทในรูปของเกษตรแบบผสมผสาน : กรณีศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและงานของมหาอยู่ สุนทรชัย เกษตรกรตัวอย่างแห่งจังหวัดสุรินทร์*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- นภดล ทองนพเนื้อ และคณะ. (2544). *รายงานการวิจัยกระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเป็นอาหารและยา โครงการชนบทศึกษา* . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.

- นิตยา ประพฤติกิจ . (2536) . การพัฒนาเด็กปฐมวัย . ฉบับที่ 66 . กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู .
- นิภา ศรีโพธิ์โรจน์ . (2543) . "เทคนิคการสัมมนาอย่าง", ในเอกสารประกอบการสอนวิชาวิธีการวิจัยทางการศึกษา .
กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา .
- นิภาภรณ์ คงบางพระ . (2542) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดพัฒนา
สิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนโดยการสอนด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมประกอบการวิเคราะห์
ภูมิปัญญาไทย. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ถ่ายเอกสาร.
- นิพนธ์ กินาวงศ์ . (2537) . เกิดความรู้เชิงการบริหารและการศึกษานานาชาติ . พิษณุโลก : ทรูกลุไทย .
- ประกาศิต หงษ์วิเศษ . (2545) . การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรบนพื้นที่
ที่สูง : กรณีศึกษาร้านหล้าโย ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. ปรินญาณินพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ถ่ายเอกสาร
- ประคอง นิมมานเหมินทร์ . (2538) . ภูมิปัญญาไทยในวิถีชีวิตไทยรายงานการสัมมนาเรื่อง ภูมิปัญญาไทย
ในภาษาและวรรณคดี. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และมหาวิทยาลัยสยาม .
- ประชา บุญญสิริกุล . (2519) . อาหาร. สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร. มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- ประมาณ เทพสงเคราะห์ . (2524) . การศึกษาวิธีการเพาะปลูกแบบเพิ่มผลผลิตที่หมู่บ้านโศกาวัด
จังหวัดสิงห์บุรี. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี . (2534) . การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา . กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- พงษ์พร ชยาตุลชาต และคณะ . (2545) . รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยรูปแบบการเกษตรยั่งยืนบน
ที่สูงของชาวอำเภอบ้านแม่เต๋อและบ้านแม่จันหลวงเพื่อการขยายผลการศึกษาการเกษตรแบบยั่งยืน.
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. (2525) . กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ .
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์ . (2540) . วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ :
สำนักทดสอบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) . (2539) . สืบสานวัฒนธรรมไทยบนฐานแห่งการศึกษาที่แท้จริง . กรุงเทพฯ :
มูลนิธิพุทธธรรม สหธรรม จำกัด.
- พยุ่งพร ไตรรัตน์สิงห์กุล . (2538) . ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนอง
ป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์. ปรินญาณินพนธ์
ค.ม (ภาควิชาสารัตถศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ถ่ายเอกสาร.
- พัชรี สวนแก้ว . (2536) . จิตวิทยาพัฒนาการและการดูแลเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- พัชรีลา พูลลาภ . (2541) . รายงานการวิจัย เรื่องเกษตรยั่งยืนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น. กองนโยบายและ
วางแผนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- เพ็ญนิภา ทวีชัยเจริญ และคนอื่นๆ . (2540) . การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการแพทย์แผนไทยในการให้บริการผู้ป่วย
ในระบบบริการสาธารณสุขของรัฐ. กรุงเทพฯ : สถาบันการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข.

- ยศ สันตสมบัติ.(2542).ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์.
- ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์.(2537).ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานการศึกษาออกโรงเรียน ภาคตะวันออก. ปรินญาณินพนธ์ ค.ม. การศึกษาออกโรงเรียน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ถ่ายเอกสาร.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2540). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2542ก) . การศึกษาปฐมวัย . กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด .
- _____. (2542ข) . การศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย . กรุงเทพฯ : เอพี กราฟฟิก ดีไซน์ .
- ระนิต ณ พัทลุง. (2539). ศึกษาภูมิปัญญาด้านเกษตรของหลน หมัดลี. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศศ.ม. (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , ถ่ายเอกสาร.
- รัชชช สละโวหาร.(2539).บทบาทผู้ส่งสารของหวังเต๊ะในการถ่ายทอดความรู้ โดยผ่านสื่อพื้นบ้านประเภทลำตัด. การศึกษาเฉพาะกรณี. วิทยานิพนธ์ ค.ม (ภาควิชาการศึกษาออกกระบบโรงเรียน) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ถ่ายเอกสาร.
- รัตนา ตันบุญเด็ก . (2530) . ปรัชญาการศึกษา . กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- รุ่ง แก้วแดง .(2541ก).การนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา.กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2541ข) . ปฏิวัติการศึกษาไทย . พิมพ์ครั้งที่ 5 . กรุงเทพฯ : มติชน .
- _____. (2546) . การสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย . กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์ .
- วิจิตร ไชยศิลป์. (2537). การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ถ่ายเอกสาร.
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. (2530).การเกษตรแบบผสมผสาน : โอกาสสุดท้ายของเกษตรกรรวมไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม , 2530.
- วิรัชิตรา (นามแฝง).(2530). “ศัพท์เกษตรกรรมทางเลือก”.เทคโนโลยีที่เหมาะสม. 6 (3 – 4) : 55 – 57 ; พฤษภาคม – สิงหาคม.
- วิสากุล กองทองนอก . (2543) . การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กำแพงเพชร : บัณฑิตวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร . ถ่ายเอกสาร.
- วีระพงษ์ แสง-ชูโต.(2544).การวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีพื้นบ้านในทางวิทยาศาสตร์ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย . ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (วิทยาศาสตร์ศึกษา) . กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร . ถ่ายเอกสาร .

- ศรีศักร วัลลิโภดม . (2535) . *การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสเปลี่ยนแปลง* . ในรายงานสัมมนาทางวิชาการเรื่องพัฒนาการทางวัฒนธรรม . กรณีศึกษา . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ .
- สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (2545). *ที่ศันวัฒนธรรมสำนักศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2545) หน้า 49 – 50.
- สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.(2543).*วิถีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เอิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2542). *ลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูของคนไทยซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมชัย ใจดี และ ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์.(2545). *ประเพณีและวัฒนธรรมไทย*.กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพิศ วงษ์แหยม. (2535). *สภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา (ภาควิชาบริหารการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2535 .* ถ่ายเอกสาร.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์.(2526).*การพัฒนาชุมชน*.กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- _____ . (2534) . *ภูมิปัญญาไทย* . กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- สามารถ จันทร์สุรย์.(2534).*ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไรอย่างไร*. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- _____ . (2536) . *“ภูมิปัญญาชาวบ้าน”* . ในภูมิปัญญากับการพัฒนาชนบท . กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา .
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน . (2538) โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เล่มที่ 19. กรุงเทพฯ : โครงการสารานุกรมสำหรับเยาวชนไทย , ม.ป.ป.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2545) . *การจัดและประเมินแนวใหม่เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : สาขาการศึกษาปฐมวัย สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุขสันต์ พ่วงกลัด. (2539).*การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในการบรรเลงซอสามสาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาพื้นฐานการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ถ่ายเอกสาร.
- สุเทพ ศรีระกึ่ง.(2546). *การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , ถ่ายเอกสาร .
- สุภางค์ จันทรวานิช.(2523). “สรุปผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะนิสัยพฤติกรรมและค่านิยมของคนไทยที่มีผู้วิจัยไว้แต่เดิม”,รายงานการสัมมนาเรื่องระบบค่านิยมไทยโครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตทุ่งครุ , (2542) . *เขตทุ่งครุ แหล่งไม่ผลการเกษตร* . กรุงเทพฯ : สำนักงานเขตทุ่งครุ .
- สำนักงานคณะกรรมการการพิจารณาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2540). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544*. กรุงเทพฯ : เศรษฐกิจ .
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2540).*แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____ . (2541).*แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

- _____ . (2545) . รายงานปฏิรูปการศึกษา ไทยปีที่ 4 ฉบับที่ 55 . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- _____ . (2546ก).คู่มือการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย.กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนภาพพิมพ์ จำกัด.
- _____ . (2546ข).ยงยุทธ ตริณชกร ประทีปทองส่องอีสาน.กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนอรุณการพิมพ์
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.(2542).ศูนย์วิชาการและภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร.กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ.
- สุรางค์ โค้วตระกูล.(2544).จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนนา พานิช . (2511) . การเตรียมความพร้อมเด็กเล็กโรงเรียนชุมชนเมืองราชบุรี . ราชบุรี .
- เสรี พงศ์พิศ . (2529) . คีนส์รักเหง้า ! ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน . กรุงเทพฯ :
เทียนวรรณ .
- _____ . (2536).บรรณาธิการ. ภูมิปัญญาชาวบ้านการพัฒนาชนบท . กรุงเทพมหานคร :
บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด .
- เสรี พงศ์พิศ และคนอื่น ๆ . (2534) . ปฏิรูปการศึกษาเพื่อปวงชน . กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
งานวิจัย .
- อภิชาติ ทองอยู่. (2528). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับปัญหาตามแบบพุทธปรัชญาในงานพัฒนา. วารสารสังคม
พัฒนา : 5 .
- อาคม วงศ์พงษ์คำ. (2546). สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน
วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อังกูล สมคะเนย์. (2535). สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ปริญญา
มหาบัณฑิต (ภาควิชาบริหารการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ถ่ายเอกสาร.
- อุดม หนูทอง. (2531). ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง . (2536) . ภูมิปัญญาชาวบ้านการพัฒนาชุมชน . กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- เอิบ เขียวรีนรมณ์.(2526).การสำรวจจิติน เล่ม 2. : เทคนิคในการสำรวจและจำแนกดิน. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาปฐพีวิทยา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Bergevin, P, Morris, D.8 Smith, R.M. (1996) *Adult Education Procedure : A Hand – book of tested
Patterns for Effective Participation*. New York : the Seabury Press.
- Dillistone, F.W. (1986). *The Power of Symbols*. New York : United States of America.
- Gerrard, A.L. *Soil and Landforms*. (1981). London : George Allen & Unwin (Publishers) Ltd.
- Hopkins , W.W. (1985). "A Case Study of Curriculum Planning under the 45.15 Plan and the
Traditional School Year Plan in the Velley View School District" . *Dissertation Abstracts
Internatinal* . 58(7) : 1668 – 1825 –A ; January .
- Knowles, M.S. (1984). *The Adult Learner : A Neglected Species*. (3rd ed). Houston, Tex : Gulf.
- Merriam, S.B. (1991).*Learning in adulthood*. San Francisco : Jossey – Bass.
- Reineck, Hans – Erichand and Indra Bir Singh. (1973). *Depositional Sedimentary Envirammnts*.

Berlin, Heide Iberge, New York : Springer – verlag,

Rogers,A.(1986). *Teaching Adults*. Milton Keynes : Open University Press.

Smith, R.M. (1982). *Learning How to Learn : Applied Theory for Adults*. New York : Cambridge.

Tawang , Vivian . (1995) “Curriculum Development and Cognitive Style : Cultural Competency
Ingenetic Counseling”, *Dissertation Abstracts International* . 56(6) : 2118 –A ; January .

Web site : <http://WWW.Pantee Thai.com>.

Web site : <http://WWW.Kmutt.ac.th/King MongKut's>

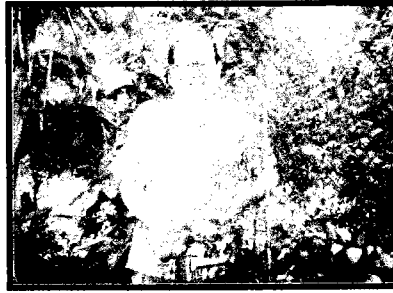
Web site : <http://WWW.Technology Thonburi>.

Web site : <http://WWW.202.11.15.19/Projects/Project 2003/ My-Scholl Tungkru.htm>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามและประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านเกษตรกร

- (1) ชื่อ – สกุล : นายไพศาล จันทร์คำ
- (2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ 76 หมู่ 5 ต.บางมด
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 – 4263818 กต 0
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา : อาชีพหลัก : ปลูกมะพร้าวน้ำหอม
อาชีพรอง : ปลูกส้มเขียวหวาน

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- 1.1 การเกษตรปลูกมะพร้าวน้ำหอม
- ❖ ไม่ควรปลูกมะพร้าวไทยไว้ใกล้ๆ จะทำให้มะพร้าวน้ำหอมกลายเป็นพันธุ์
 - ❖ ถ้าต้นมะพร้าวน้ำหอมมีลักษณะสูงขึ้นต้องตัดทิ้ง
 - ❖ เติตราดมายึดม ไบขยึดม ถึงความหอมของมะพร้าวน้ำหอม
- 1.2 การเกษตรปลูกส้มเขียวหวาน
- ❖ การใช้ปุ๋ยคอก
 - ❖ การถ่ายเทน้ำอย่างสม่ำเสมอ
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้จาก
- 2.1 การเกษตรปลูกมะพร้าวน้ำหอมเรียนรู้จากผู้ใหญ่ทองดี จันทร์คำ และนายไปล์ จันทร์คำ
การเกษตรปลูกส้มเขียวหวานเรียนรู้จากผู้ใหญ่ทองดี จันทร์คำ และนายไปล์ จันทร์คำ
- 2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน
- ❖ เป็นปู่และบิดา
- 2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน
- ❖ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว
- (3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้
- 3.1 การเกษตรปลูกมะพร้าวน้ำหอม ใช้เวลาการเรียนรู้ 2 เดือน

การเกษตรปลูกส้มเขียวหวาน ใช้เวลาการเรียนรู้ 1 ปี

3.2 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้

- ❖ การเกษตรปลูกมะพร้าวน้ำหอมและการเกษตรปลูกส้มเขียวหวาน เรียนรู้โดยปู่กับบิดา พาไปสอนและลงมือปฏิบัติจริงในสวนมะพร้าวน้ำหอมและสวนส้ม

(4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง

- 4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ คนเราถ้าได้เรียนรู้ ได้เข้าถึงองค์ความรู้ และสามารถปฏิบัติได้ อย่างที่รู้ ด้วยความคล่องแคล่วฉับพลันทันทีเป็นอัตโนมัติได้แล้ว เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหา ก็สามารถใช้ความรู้นั้นๆ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องพะวงว่าจะเอาความรู้อะไรมาใช้และ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองได้
- 4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย
 - ❖ พาไปดู แล้วสาธิตวิธีทำให้ดูในแปลงผลไม่จริง (มะพร้าว น้ำหอม , ส้มเขียวหวาน)
 - ❖ ให้ลงมือปฏิบัติจริงใช้ของจริงจากสวนผลไม่
 - ❖ สังเกตการใช้ปุ๋ยคอก
 - ❖ สังเกตการใช้อุปกรณ์อย่างง่าย ๆ และชื่ออุปกรณ์การเกษตร

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านเกษตรกร

- (1) ชื่อ – สกุล : นายวิทยา เมืองประแก้ว
- (2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา: บ้านเลขที่ 176 หมู่ 3 แขวงบางมด
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 – 8706218 , 01 – 5516206
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา :อาชีพหลัก : ปลุกส้มเขียวหวาน
อาชีพรอง : 1) ปลุกมะพร้าวน้ำหอม
2) ปลุกฝรั่ง
3) ปลุกดอกรัก

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- 1.1 ปลุกส้มเขียวหวาน
 - ❖ การใช้ปุ๋ยคอก
 - ❖ การถ่ายเทน้ำอย่างสม่ำเสมอ
 - 1.2 ปลุกมะพร้าวน้ำหอม
 - ❖ การเลือกพันธุ์มะพร้าว โดยนำรากและใบมาขยี้ดมความหอมก่อนนำมาปลุก
 - 1.3 ปลุกฝรั่ง
 - ❖ การดูแลตัดแต่งกิ่ง
 - ❖ การป้องกันจากแมลงวันทองเจาะกินลูกด้วยการห่อด้วยกระดาษและหุ้มด้วยพลาสติก
 - 1.4 ปลุกดอกรัก
 - ❖ การใช้ปุ๋ยคอก
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้อจาก
- 2.1 ปลุกส้มเขียวหวานเรียนรู้อจากนายเอี่ยม เมืองประแก้ว
ปลุกมะพร้าวน้ำหอมเรียนรู้อจากนายเอี่ยม เมืองประแก้ว

ปลูกฝรั่งเรียนรู้จากนายเกรียงศักดิ์ ปานเจริญ

ปลูกดอกกรักเรียนรู้จากนายชาติรี เมืองประแก้ว

2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน

- ❖ ปลูกส้มเขียวหวาน ผู้ถ่ายทอดเป็น บิดา
- ❖ ปลูกมะพร้าวน้ำหอม ผู้ถ่ายทอดเป็น บิดา
- ❖ ปลูกฝรั่ง ผู้ถ่ายทอดเป็น เพื่อนบ้าน
- ❖ ปลูกดอกกรัก ผู้ถ่ายทอดเป็น พี่ชาย

2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน

- ❖ ผู้ถ่ายทอดการปลูกส้มเขียวหวาน เสียชีวิตไปแล้ว 3 ปี
- ❖ ผู้ถ่ายทอดการปลูกมะพร้าวน้ำหอม เสียชีวิตไปแล้ว 3 ปี
- ❖ ผู้ถ่ายทอดการปลูกฝรั่ง ยังอยู่ในชุมชนเขตทุ่งครุ
- ❖ ผู้ถ่ายทอดการปลูกดอกกรัก ไปทำวังกุ้งแล้ว

(3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้

- 3.1 ปลูกส้มเขียวหวาน ใช้เวลาการเรียนรู้ 1 ปี
- ปลูกมะพร้าวน้ำหอม ใช้เวลาการเรียนรู้ 3 เดือน
- ปลูกฝรั่ง ใช้เวลาการเรียนรู้ 7 เดือน
- ปลูกดอกกรัก ใช้เวลาการเรียนรู้ 6 เดือน

3.2 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้

- ❖ การปลูกส้มเขียวหวาน เข้าสวนไปช่วยบิดาทำสวน
- ❖ การปลูกมะพร้าวน้ำหอม เข้าสวนไปช่วยบิดาทำสวน
- ❖ การปลูกฝรั่ง ไปเรียนรู้การปลูกที่สวนเพื่อน แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
- ❖ การปลูกดอกกรัก ได้รับการสอนโดยตรงจากพี่ชายที่สวนดอกกรัก พี่ชายยกสวนดอกกรักให้ปลูกต่อ

(4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนหลัง

4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ เป็นการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในยามที่ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ การถ่ายทอดองค์ความรู้จะเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้และสร้างอนาคต และยังช่วยให้บุคคลในชุมชนมีความรู้ สามารถช่วยเหลือ สนับสนุน แก้ไขปัญหาของการประกอบอาชีพซึ่งกันและกัน รวมถึงความเป็นอยู่ในสังคม เพราะจะเป็นการสร้างสมดุลระหว่างสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย

- ❖ พาไปดูของจริงที่ทำได้ และต้องพาไปสาธิตให้ดูที่ต้น เช่น ใช้กรรไกรตัดแต่งกิ่ง
- ❖ ดูรูปภาพที่ถ่ายขณะทำสวนให้ดูประกอบ
- ❖ ให้เด็กชิมผลไม้ต่างๆ ที่ปลูก เพื่อสร้างแรงจูงใจ และเป็นสิ่งเร้า เด็กจะเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านเกษตรกร

- (1) ชื่อ – สกุล : นายเกรียงศักดิ์ ปานเจริญ
- (2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ 10 หมู่ 6 แขวงบางมด
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 – 8966353
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา : อาชีพหลัก : ปลูกมะม่วง

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- ❖ การใช้ปุ๋ยชีวภาพ
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้จาก
- 2.1 การปลูกมะม่วงเรียนรู้จาก นายศิริ ปานเจริญ และนางสังเวียน ปานเจริญ
- 2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน
- ❖ การปลูกมะม่วง ผู้ถ่ายทอดเป็น บิดา มารดา
- 2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน
- ❖ ผู้ถ่ายทอดการปลูกมะม่วง ยังมีชีวิต อยู่ในเขตทุ่งครุ
- (3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้
- 3.1 การปลูกมะม่วง ใช้เวลาการเรียนรู้ 3 ปี
- 3.2 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้
- ❖ การปลูกมะม่วง เรียนรู้จากการเข้าสวนไปช่วยบิดา มารดา ปลูกผลไม้ต่างๆ
- (4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง
- 4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ ชนรุ่นหลังไม่ค่อยเก่งเรื่องการเกษตร อาจจะทำให้ผลผลิตต่ำลง ควรได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและมรดกของผลไม้ออกมาอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งส่งเสริมเศรษฐกิจในครัวเรือน
- 4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย
- ❖ พาไปดูที่สวน
 - ❖ สาธิตการตอนกิ่งมะม่วง
 - ❖ ให้เด็กชิม

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านโภชนาการ

- (1) ชื่อ – สกุล : นางระพีพร อีสมาแอล
- (2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา: บ้านเลขที่ 286 หมู่ 1 ซอยประชาอุทิศ 69
แขวงทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 06 – 3276131
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา : อาชีพหลัก : ทำขนมโบราณ
อาชีพรอง : ขายของชำ

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- ❖ สูตรการทำขนมบดิน
 - ❖ การร่อนแป้งหลายๆ ครั้ง
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้อะไรจาก
- 2.1 บรรพบุรุษ
- 2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน
- ❖ ปู่ย่า ตายาย
- 2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน
- ❖ เสียชีวิตไปแล้ว
- (3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้
- ❖ การทำขนมบดิน ใช้เวลาการเรียนรู้ 1 เดือน
- (4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดความรู้สู่ชนรุ่นหลัง
- 4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ ชนรุ่นหลังจะไม่ค่อยรู้จักขนมบดิน ต้องการเผยแพร่ความรู้วิธีการทำขนมบดินให้เป็นที่รู้จักในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ขนมโบราณให้คงอยู่ในชุมชนสืบต่อไป
- 4.2 วิธีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย
- ❖ สังเกตการทำขนมจากผู้ทรงภูมิปัญญา
 - ❖ สาธิตการใช้เครื่องปรุงอาหาร
 - ❖ ทดลองให้เด็กลงมือปฏิบัติ ด้วยการให้ใส่ส่วนผสมของอาหาร

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านหัตถกรรม

- (1) ชื่อ – สกุล : นางเพยาร์ แสงแสน
- (2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา: บ้านเลขที่ 177 หมู่ 3 แขวงบางมด
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 – 8960455
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา : อาชีพหลัก : รับราชการ
อาชีพรอง : ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- ❖ การเหลาก้านทางมะพร้าว
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้จาก
- 2.1 การสานด้วยไม้ไผ่และการสานชะลอมด้วยทางมะพร้าว เรียนรู้จาก นายบุญยั้ง คุ่มโกคา
- 2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน
- ❖ การสานด้วยไม้ไผ่และการสานชะลอมด้วยทางมะพร้าว ผู้ที่ถ่ายทอดเป็นบิดา
- 2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน
- ❖ ยังมีชีวิตอยู่ อยู่ในเขตทุ่งครุ
- (3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้
- 3.1 การสาน ใช้เวลาการเรียนรู้ 1 ปี
- 3.2 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้
- ❖ ได้รับการเรียนรู้จากการฝึกหัดด้านการสานต่างๆ จากบิดา บิดาให้สานเวลาว่างมีงานบุญต่างๆ
- (4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดความรู้สู่ชนรุ่นหลัง
- 4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ เป็นเอกลักษณ์ของชาวทุ่งครุ มีการสานมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ให้คงสืบทอดต่อชนรุ่นหลัง
- 4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย
- ❖ สังเกตการสานจากผู้ทรงภูมิปัญญาก่อน
 - ❖ สาธิตวิธีการจักสานด้วยไม้ไผ่และทางมะพร้าว
 - ❖ ให้เด็กลงมือปฏิบัติการสานทางมะพร้าวอย่างง่าย ๆ ก่อน

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านการแพทย์แผนไทย

- (1) ชื่อ - สกุล : นายแผ้ว ปานน้อย
- (2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา: บ้านเลขที่ 199/35 แขวงบางมด
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 - 8748324 กต 0 , กต 2
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา : อาชีพหลัก : หมอพื้นบ้าน

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- 1.1 สมุนไพรสำหรับรักษาโรคหรืออาการต่างๆ
 - ❖ รากไมยราบรักษาแก้หลอดลมอักเสบ
 - ❖ ขมิ้นชันรักษาแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้จาก
- 2.1 ผู้ถ่ายทอดความรู้
 - ❖ ใหญ่ สีตะวาทิน (นายกสมาคมแพทย์แผนไทยโบราณแห่งประเทศไทย)
 - 2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน
 - ❖ อาจารย์
 - 2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน
 - ❖ เสียชีวิตแล้ว
- (3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้
- ❖ การทำยาลูกกลอนจากสมุนไพรไทย ใช้เวลาการเรียนรู้ 3 - 4 ปี
 - ❖ การทำยารักษาร่างกายภายนอก ใช้เวลาการเรียนรู้ 3 - 4 ปี
 - ❖ การนำสมุนไพร เพื่อการดูแลสุขภาพ ผม , ร่างกาย ใช้เวลาการเรียนรู้ 1 ปี

(4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง

4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ เป็นการส่งเสริมการรักษาสุขภาพแบบองค์รวมให้คนในชุมชนมีชีวิตรอดปลอดภัย มีสุขภาพดี มีอายุยืนยาว เป็นวิธีการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ สามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้

4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย

- ❖ สังเกตพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่น
- ❖ สาธิตการทำยาลูกกลอนและวิธีการทวงยา

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1) ชื่อ – สกุล : นายณรงค์ เมืองประแก้ว

(2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา: บ้านเลขที่ 173 แขวงบางมด
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 – 8968159

(3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา : อาชีพหลัก : เกษตรกร
มีความเชี่ยวชาญ เรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
การรักษาน้ำ , การรักษาดิน

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

(1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่

- ❖ การรักษาสิ่งแวดล้อม : การปลูกต้นไม้ ผลิตสารเคมี
- ❖ การรักษาน้ำ : ขุดลอกกูกคลอง การกำจัดขยะ กำจัดพืชที่หล่นลงไปใต้น้ำ
- ❖ การปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อม : ช่วงฤดูแล้งปลูกพืชคลุมดิน พืชสีเขียวจะให้ความชุ่มชื้น
- ❖ การปรับสภาพให้เข้ากับน้ำเค็ม : ปิดท้องร่อง ขุดเลนขึ้นมาปิดน้ำเค็มจะตกตะกอน
- ❖ การเลี้ยงปลาตะเพียนในร่องสวน : ปลาจะเป็นตัวกวนน้ำได้ดี ฟอกอากาศในน้ำ การตีน้ำให้มีฟองจะทำให้เกิดออกซิเจน

(2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้อะไรจาก

2.1 ผู้ถ่ายทอดความรู้

- ❖ นายยง เมืองประแก้ว

2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน

- ❖ เป็นบิดา

2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน

- ❖ ยังมีชีวิตอยู่ อยู่ในเขตทุ่งครุ

(3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้

3.1 ระยะเวลา

- ❖ การรักษาสิ่งแวตล่อม , การรักษน้ำ , การปรับตัวเข้าหาสิ่งแวตล่อม , การปรับสภาพให้เข้ากับน้ำเค็ม , การเลี้ยงปลาตะเพียนในร่องสวน ใช้เวลาการเรียนรู้ 10 ปี

3.2 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้

- ❖ ตามบิดาไปช่วยงานในสวน
- ❖ ร่วมมือกับพัฒนากรในเขตทุ่งครุและเขตบางขุนเทียน

(4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง

4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ ให้ชนรุ่นหลังตระหนักถึงประโยชน์ของธรรมชาติรอบตัว ไม่ต้องการให้คนในชุมชนขายสวน เพื่อทำบ้านจัดสรร ซึ่งเป็นการเพิ่มมลพิษต่างๆ ให้ชุมชน ต้องการให้ชุมชนในเขตทุ่งครุคงสภาพความเป็นธรรมชาติของสวนให้มากที่สุด ตลอดจนการอนุรักษ์คลอง เพื่อการคมนาคม เพราะการสัญจรทางน้ำโดยใช้เรือ ใบพัดของเรือจะตีน้ำให้เป็นฟอง ทำให้เกิดออกซิเจนขึ้น

4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย

- ❖ นำเด็กไปสังเกตจากธรรมชาติที่ใกล้ตัว
- ❖ พาเด็กไปศึกษาจากแหล่งข้อมูลจริง สาธิตการรักษน้ำ
- ❖ เล่นิทาน

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านศิลปกรรม

- (1) ชื่อ – สกุล : นายสมศักดิ์ ณะชัยวัฒน์
- (2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา: บ้านเลขที่ 790 หมู่ 1 ซอยประชาอุทิศ 75 ถนนประชาอุทิศ
แขวงทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 09 – 3002771 , 09 - 3005997
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา :อาชีพหลัก : การเล่นเพลงพื้นเมือง ดนตรีนาเสบ

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- ❖ เนื้อร้อง เครื่องดนตรี
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้จาก
- 2.1 ผู้ถ่ายทอดความรู้
- ❖ ครูสอนศาสนาชื่อ อิสฮาก เต็นประภา เป็นคุณอาของทิวา เต็นประภา แต่งเพลง
เบื้องหลังภาพ
ครูคนที่ 2 ครูวงฉัตรฟ้า
- 2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน
- ❖ เป็นอาจารย์
- 2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน
- ❖ เสียชีวิตแล้ว
- (3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้
- 3.1 ระยะเวลา
- ❖ ช่วงแรกจำจังหวะ และเนื้อร้อง เช่น ศาสนา คัมภีร์ ประมาณ 1 อาทิตย์
- 3.2 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้
- ❖ ไปเรียนการร้องเพลง จังหวะ และเครื่องดนตรี กับอาจารย์โดยตรง เมื่อฝึกจนชำนาญแล้ว
อาจารย์ให้ออกงานแสดง เพื่อให้เกิดประสบการณ์มากขึ้น

- (4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง
- 4.1 มีความจำเป็นที่ควรถ่ายทอด เพราะ เนื้อร้องสอดแทรก เรื่องศาสนา ความดี ชนรุ่นใหม่ที่สนใจดนตรีสมัยใหม่ จนไม่ทราบว่ามีนาเสบคืออะไร เพราะฉะนั้นจึงต้องถ่ายทอดเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมโบราณของชุมชนให้คงสืบต่อไปในอนาคต
 - 4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย
 - ❖ สังเกตการเล่นดนตรีนาเสบจากผู้ทรงภูมิปัญญา
 - ❖ พาร้องเพลง

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านภาษาและวรรณกรรม

(1) ชื่อ – สกุล : นายสุธรรม หวังโษะ (เด่น หลานหวังเต๊ะ)

(2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา: บ้านเลขที่ 83/18 ซอยประชาอุทิศ 54 (มิตรไมตรี 13)
ถนนประชาอุทิศ แขวงทุ่งครุ เขตทุ่งครุ
กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 – 4262937 , 01 – 9011561 , 06 – 7776768

(3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา : อาชีพหลัก : เล่นลำตัด

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

(1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่

- ❖ เนื้อร้อง แผงคติธรรม
- ❖ เครื่องดนตรี

(2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้จาก

2.1 ผู้ถ่ายทอดความรู้

- ❖ นายหวังดี นิมา (หวังเต๊ะ) และนายบุญช่วย นิมา

2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับท่าน

- ❖ เป็นลุงและป้า

2.3 ปัจจุบันท่านยังอยู่หรือไม่ และอยู่ที่ไหน

- ❖ ลุง ยังมีชีวิตอยู่ อยู่ที่ลาดหลุมแก้ว
- ❖ ป้า ยังมีชีวิตอยู่ อยู่ที่วัดพระยาไกร เจริญกรุง เขตบางคอแหลม กรุงเทพฯ

(3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้

3.1 ระยะเวลา

- ❖ ตีกลองก่อนแล้วฝึกร้อง ฝึกรำ 3 ปี

3.2 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้

- ❖ ครั้งแรกแอบจำว่าลุงหวังเต๊ะ ร้องอย่างไร ก็ร้องตาม

- ❖ ครั้งแรกร้องเสียงหลง ลุงหวังเต๊ะจึงหัดให้ฝึกร้องเป็นประจำและให้รับงานแสดงหวังเต๊ะซุดเล็ก จนเกิดความชำนาญ

(4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง

- 4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ ต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทยในเรื่องลำตัดให้คงอยู่คู่ประเทศไทยอยู่ในความนิยมของเด็กรุ่นใหม่ ลำตัดจะได้ไม่สูญสูญ ลำตัดยังสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ต้องการให้คนในชุมชนสนับสนุน
- 4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย
 - ❖ สังเกตการเล่นลำตัด
 - ❖ ฝึกให้เด็กร้องเพลงตามที่ละประโยค
 - ❖ ฝึกให้เด็กทำท่าทาง ฝึกภาษามือ
 - ❖ เล่นปริศนาคำทาย โดยใช้ภาษาที่มีความสัมผัส เข้าใจง่าย

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านศาสนา

- (1) ชื่อ – สกุล : พระครูสุนทรจาวรรณ (เจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ)
- (2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา: วัดทุ่งครุ 9 หมู่ 5 แขวงทุ่งครุ เขตทุ่งครุ
กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 – 4641184
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา :เจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- ❖ ยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าจากพระไตรปิฎก
 - ❖ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน หรือการเจริญสติปัฏฐาน ๔
 - ❖ การเทศน์มหาชาติ (พระเวทสันดร ในเรื่องทานบารมี) โดยมีการแสดงประกอบการเทศน์
 - ❖ งานบุญเข้าพรรษาและงานบุญออกพรรษา (1) มีรถพระพุทธเจ้า (2) รถเรือหงส์ (3) รถเจ้าอาวาสประพรมน้ำพระพุทธมนต์
 - ❖ สงกรานต์ การสงฆ์น้ำพระ พิธีบูชาพระรัตนตรัย ขอศีล 5 ขอขมาลาโทษ กาย วาจา ใจ เป็นอโหสิกรรม พระสงฆ์ให้พรจึงเริ่มพิธีสงฆ์น้ำพระ
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้จาก
- 2.1 ผู้ถ่ายทอดความรู้
- ❖ พระครูพิพิธพัฒน์นอม (เจริญตามาพงษ์) อดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ
- 2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้อง
- ❖ เป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ
- 2.3 ปัจจุบันท่านยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ อยู่ที่ไหน
- ❖ มรณภาพแล้ว
- (3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้
- ❖ ตลอดที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดทุ่งครุ

3.1 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้

- ❖ สังเกตและดูการจัดประเพณีต่างๆ และรับประเพณีทางพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อมา

(4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง

- 4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอดอย่างยิ่ง เพราะ ศาสนาพุทธ เกี่ยวกับหลักในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในด้านศีลธรรม จิตใจ คติ เป็นการสร้างเสริม ปรับปรุงพัฒนา เจตคติ(ทัศนคติ) ค่านิยม ความคิดริเริ่ม ตลอดจนการแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น สังคมหรือประเทศจะดำรงอยู่ได้เป็นปึกแผ่น มั่นคง ปลอดภัย ก็เพราะคนในชาติมีความสามัคคี มีคตินิยมประจำใจที่ช่วยให้ทุกคนอยู่อย่างสงบสุข มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สับสนยุ่งเหยิง จนทำให้สังคมแตกแยก
- 4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย
 - ❖ สังเกต สานิตผ่านประเพณีโดยนำเด็กมาร่วมประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัด
 - ❖ นำเด็กร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่วัด

ก. ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านเกษตร

- (1) ชื่อ – สกุล : นายประยุทธ์ เมืองประแก้ว
- (2) ที่อยู่ตามภูมิสำเนา: บ้านเลขที่ 74 /2 หมู่ 3 แขวงทุ่งครุ
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
โทรศัพท์ 02 – 4263862
- (3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา :อาชีพหลัก : การปลูกกล้วยไม้
อาชีพรอง : การประดิษฐ์เศษวัสดุจากธรรมชาติ

ข. ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

- (1) ประเภทองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ยังใช้อยู่
- ❖ การขยายพันธุ์ทางหน่อ
 - ❖ การกางพื้นที่ให้โล่ง ปักฐานขึ้นหลังคา
 - ❖ การทำคั้นดิน
- (2) ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือท่านเรียนรู้จาก
- 2.1 ผู้ถ่ายทอดความรู้
- ❖ เห็นชาวบ้านในสมัยก่อนปลูกกันมาก จึงไปศึกษาตามสวนกล้วยไม้ต่างๆ ตั้งแต่เด็ก
- 2.2 ผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเกี่ยวข้อง
- ❖ เป็นผู้อาวุโสในชุมชนหลายท่าน
- 2.3 ปัจจุบันท่านยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ อยู่ที่ไหน
- ❖ เสียชีวิตไปหมดแล้ว
- (3) ช่วงระยะเวลาการเรียนรู้
- 3.1 ระยะเวลา
- ❖ การปลูกกล้วยไม้ใช้เวลา 1 – 2 เดือน
- 3.2 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้
- ❖ แอบลักจำบ้าง ได้รับการสอนโดยตรงบ้าง

(4) ข้อคิดที่มีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง

- 4.1 ควรที่จะมีการถ่ายทอด เพราะ ดอกกล้วยไม้เกี่ยวข้องในการใช้ทำบุญทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งมีขั้นตอนในการปลูกที่ง่าย เหมาะสมที่จะถ่ายทอดให้เด็กได้อนุรักษ์การปลูกดอกกล้วยไม้ อีกทั้งยังเป็นไม้ดอกเศรษฐกิจ ที่ส่งออกนอกของชุมชนเขตทุ่งครุ
- 4.2 วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กปฐมวัย
- ❖ สาธิต เตรียมอุปกรณ์การปลูกกล้วยไม้
 - ❖ ให้เด็กลงมือปฏิบัติจริงในการปลูกกล้วยไม้
 - ❖ สอนให้เด็กรู้ถึงวิธีการดูแลกล้วยไม้
 - ❖ สอนการประดิษฐ์เศษวัสดุจากธรรมชาติ (กาบมะพร้าว)

ภาคผนวก ข

รายนามกลุ่มทดลองใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง (Try Out)
และภาพประกอบการลงภาคสนามเพื่อการสัมภาษณ์

ที่	รูปภาพ	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	เชี่ยวชาญในด้าน
1		คุณสมทบ พรหมมาศ	191 หมู่ 2 ต.บางมด แขวงทุ่งครุ กรุงเทพฯ 01-8752769	เกษตรกรรม การปลูกกล้วยไม้
2		คุณจิตามา คำแหง	ร.ร.บางมด(ตันเปาว์ วิทยาคาร) ต.บางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 06-9081981 02-8180057	หัตถกรรม การสานด้วย ทางมะพร้าว
3		คุณสุรณี สมัยสุข	วัดพุทธบูชา ต.บางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 09-6159157	การแพทย์แผนไทย นวดแผนโบราณ
4		คุณณัฐวิภา สารโย	837 ม.1 ประชาอุทิศ 33 แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 02-4272367	พืชสมุนไพร
5		คุณวาสนา กิ่งตาล	532/1 หมู่ 1 ประชาอุทิศ 79 ต.ทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 02-8715720	ศิลปกรรม การแกะสลักพาน ถาด ใหลวดลายนูน ต่ำ

ที่	รูปภาพ	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	เชี่ยวชาญในด้าน
6		พระอาจารย์สุชาติ ฐมฺมสโร	วัดหลวงพ้อโสภาสี ต.บางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 06-9711627	ปรัชญา ศาสนา
7		คุณนงนุช บินฮาซัน	36/6 หมู่ 1 ซอยชมทรัพย์ 16 ประชาอุทิศ 69 ต.ทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 06-3345227	โภชนาการ ขนมแป้งขลิบ
8		คุณจำลอง วานิชเจริญนาน	252 หมู่ 3 ต.บางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 02-8707075	โภชนาการ ทำขนมไทย
9		คุณพจนา บุญบรรเทิง	หลัง ร.ร.บางมด ต.บางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 02-4264080	โภชนาการ ทำขนมทองม้วน
10		คุณสำเร็จ จันท์สงเคราะห์	177 หมู่ 3 ต.บางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 09-5657207	โภชนาการ ไวน์ผลไม้

สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญา

มะพร้าวน้ำหอม

เกษตรสวนส้ม

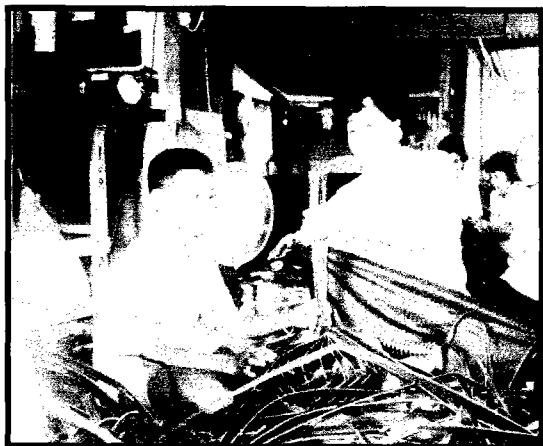
เกษตรสวนมะพร้าว

การเกษตร

เกษตรกล้วยไม้

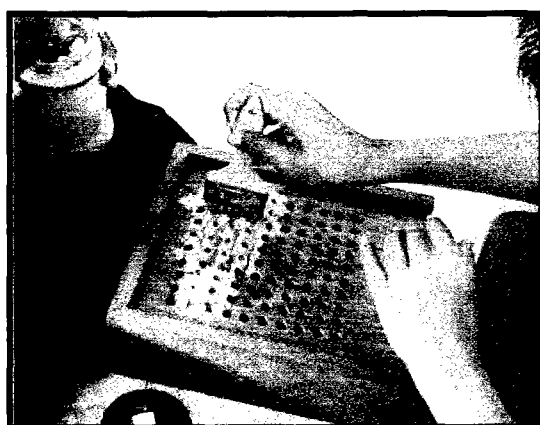
การจัดงาน

การจัดงาน

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บรรจุยาสมุนไพร (ขมิ้นชัน)

การแสดงลำตัด

สัมภาษณ์คุณเด่น (หลานหวังเต๊ะ)

การนวดแผนไทย

ดนตรีนาเสบ

เครื่องดนตรีนาเสบประยุกต์

ศิลปกรรมการแกะสลักถาด

ลายการแกะสลักถาดรูปต่างๆ

การทำทองม้วนจากน้ำตาลมะพร้าว

เตาอบขนมบดินในยุคปัจจุบัน

ขนมแบ่งขลิบ

สาธิตการทำขนมไทย

ไวน์ผลไม้

ดักบาตรเทโว

นิทรรศการสมุนไพรไทยในเขตทุ่งครุ

ภาคผนวก ค

หนังสือราชการขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5731, 5618

ที่ ทม 1012/ 4851

วันที่ ๖ มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายประถม)

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชนันท์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย ขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์วราภรณ์ รักวิชัย เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสาระภูมิปัญญาท้องถิ่น และ แบบบันทึกผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึก ให้ นางรุ่งนภา รทสา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(รองศาสตราจารย์วราภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ทม 1012/ (1744)

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนบางมด (ตันเป่าวิทยาการ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึก

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาโท เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชันย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสาระภูมิปัญญาท้องถิ่น และแบบบันทึกผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึก ให้ นางรุ่งนภา รทสา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ทม 1012/ 4๗๖๘

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒ มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึก

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชันย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในครั้งนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ นาง อธิภัทร สามนาค นักวิชาการศึกษา 6 ว. และ อาจารย์เพชรวิทย์ แสงแสน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสาระภูมิปัญญาท้องถิ่น และ แบบบันทึกผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึก ให้ นางรุ่งนภา รทสา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ทม 1012/ 4860

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน นายแฉ้ว ปานน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์รัชชัญญ์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสาระภูมิปัญญาท้องถิ่น และแบบบันทึกผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตทุ่งครุ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ให้ นางรุ่งนภา รทสา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ ระวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/5644

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๕/ กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ตำบลบางมด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์รัชชัยย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ ทะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/5684

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๕/ กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 ตำบลบางมด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชันย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ-01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/5644

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๑ กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนนาหลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชนันท์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 3 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชันทภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/5๕๘๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๗ กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนราษฎร์บูรณะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชนันท์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 3 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอกความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภกรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/5644

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๔/ กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทุ่งครุ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาโท เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชนันท์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 5 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท ซึ่งจะประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ ระวางนทร์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/ 5644

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๔๑ กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชนันท์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 1 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภกรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/5644

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒/ กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

นั้สการ เจ้าอาวาสวัดหลวงพ้อโอกาสี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานินพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ดันดิผลลาชีวะ และ อาจารย์รัชชัยย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานินพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษานานกว่า 10 ปี จำนวน 5 รูป เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปฏิญานินพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอนน้สการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์นภาภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.1215644

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๑ กรกฎาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดพุทธบูชา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์ราชันย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษานานกว่า 10 ปี จำนวน 5 รูป เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปฏิญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.121 6206

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลลาชีวะ และ อาจารย์ราชันย์ บุญริมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้พระภิกษุ จำนวน 90 รูป ผู้สูงอายุ จำนวน 100 คน พัฒนาการ จำนวน 17 คน กำนัน จำนวน 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 คน และประชาชนชุมชน จำนวน 20 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ตอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภาภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/ 6209

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนนาหลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา คันดิผลาชีวะ และ อาจารย์ราชันย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอน จำนวน 10 คน ตอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภกรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/ 6206

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดทุ่งครุ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลลาชีวะ และ อาจารย์ราชันย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอน จำนวน 10 คน ตอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/ 6206

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนราษฎร์บูรณะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์รัชชัยย์ บุญธิมาเป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอน จำนวน 10 คน ตอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอบความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/ 6206

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสามัคคีบำรุง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลลาชีวะ และ อาจารย์รชานันท์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอน จำนวน 4 คน ตอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปฏิญานิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.121 6206

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลลาชีวะ และ อาจารย์ราชันย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอน จำนวน 4 คน ตอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/ 6206

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนราชพฤกษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์รัชชัย บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอน จำนวน 2 คน คอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภาพรณี หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/ 6206

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนคลองรางจาก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ดันดีผลาชีวะ และ อาจารย์ราชนันท์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอน จำนวน 2 คน ตอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ที่ ศธ 0519.12/ 6206

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

19 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสุสันทองประคิมฐ์อนุสรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางรุ่งนภา รทสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” โดยมี รองศาสตราจารย์กุลยา ตันติผลาชีวะ และ อาจารย์รัชชัญญ์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอน จำนวน 2 คน ตอบแบบสอบถามภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางรุ่งนภา รทสา ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-4263899 มือถือ 01-8708019

ภาคผนวก ง

- แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย
- แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างที่ใช้ในการวิจัย
- แบบบันทึกประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

แบบสอบถาม

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่รู้จักในเขตทุ่งครุและชื่อผู้ทรงภูมิปัญญา เพื่อรู้ชื่อผู้ทรงภูมิปัญญา ดังนั้นจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่าน ได้ตอบแบบสอบถามตามความรู้ความสามารถของท่านอย่างแท้จริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยต่อไป

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ชื่อภูมิปัญญาที่ท่านรู้จักในเขตทุ่งครุ และคิดว่าเหมาะสมกับการเรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัยหรือไม่ ให้ท่านลงชื่อภูมิปัญญา แล้วบอกชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาที่คิดว่าจะถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีแก่เด็กปฐมวัยได้ หรือเหมาะที่จะสอนให้เด็กปฐมวัย (เด็กอายุ 5 – 6 ปี)

หมายเหตุ คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร เพราะข้อความรู้ที่ได้นี้จะนำไปจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กอนุบาลโดยทั่วไป

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นบุคคลผู้ทำหน้าที่ดังนี้ (ให้ขีด ✓ ใน หน้าข้อความนั้นๆ)

- ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล
- พระสงฆ์ที่จำพรรษานาน 10 ปีขึ้นไป
- พัฒนาการ
- กำนัน
- ผู้ใหญ่บ้าน
- ประธานชุมชน
- ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ให้ท่านอ่านหัวข้อต่อไป่นี้ แล้วเติมข้อความแต่ละข้อ กรุณาบอกรายละเอียดเพื่อ
การขยายผล

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เด็ก
ปฐมวัยอายุ 5 – 6 ปี สามารถเรียนรู้ได้

1. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิค
ด้านเกษตรบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในองสภาวะการณ์ต่างๆ ได้เช่นการทำ
การเกษตรสวนส้ม สวนมะม่วง เป็นต้น

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านเกษตรที่เด็กปฐมวัยอายุ 5 – 6 ปี สามารถเรียนรู้ได้ มี
อะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....
ผู้รู้คือ.....
ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

2. ชื่อภูมิปัญญา.....
ผู้รู้คือ.....
ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

3. ชื่อภูมิปัญญา.....
ผู้รู้คือ.....
ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป

2. ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม ได้แก่ ความรู้ความสามารถการประยุกต์ใช้ธรรมชาติสร้างสรรค์ผลผลิตด้านฝีมือ เพื่อให้เกิดคุณค่าของผลงานแห่งภูมิปัญญาถึงปัจจุบัน เช่น การสานทาง มะพร้าว

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมที่เด็กปฐมวัยอายุ 5 – 6 ปี สามารถเรียนรู้ได้ มีอะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

2. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

3. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป

.....

.....

.....

.....

3. ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพ
ของบุคคล ครอบครัว และชุมชนด้านยา การรักษาและการดูแลสุขภาพปกติ และเมื่อเจ็บป่วย

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยที่เด็กปฐมวัยอายุ 5 – 6 ปี
สามารถเรียนรู้ได้ มีอะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

2. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

3. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป

.....

.....

.....

.....

4. ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ได้แก่ การรักษาน้ำ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เด็กปฐมวัยอายุ 5 – 6 ปี สามารถเรียนรู้ได้ มีอะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

 โทรศัพท์
 2. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

 โทรศัพท์
 3. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

 โทรศัพท์
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป
-
-
-
-

5. ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น นาฏศิลป์ ดนตรี และนันทนาการ

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมที่เด็กปฐมวัยอายุ 5 – 6 ปี สามารถเรียนรู้ได้ มีอะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

2. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

3. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป

.....

6. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา ได้แก่ การร้อง การพูดและการเขียน

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรมที่เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปีสามารถเรียนรู้ได้ มีอะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

2. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

3. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

7. ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา ได้แก่ ความรู้ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ เช่น การถ่ายทอด คำสอน

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา ที่เด็กปฐมวัยอายุ 5 – 6 ปี สามารถเรียนรู้ได้ มีอะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

2. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

3. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. ภูมิปัญญาด้านประเพณี ได้แก่ ความรู้ความสามารถที่เป็นพื้นฐานของการจรรโลงประเพณีและการสืบสานจนถึงปัจจุบัน

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านประเพณีที่ได้กลุ่มวัยอายุ 5-6 ปี สามารถเรียนรู้ได้ มีอะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

2. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

3. ชื่อภูมิปัญญา.....

ผู้รู้คือ.....

ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

.....

โทรศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป

.....

.....

.....

.....

9. ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ ได้แก่ ความรู้ความสามารถความสามารถในการเลือกสรรประดิษฐ์และปรับปรุงแต่งอาหารพื้นบ้านที่มีผลต่อสุขภาพ

ท่านคิดว่าในเขตทุ่งครุของเรามีภูมิปัญญาด้านโภชนาการที่เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี สามารถเรียนรู้ได้มีอะไรบ้าง (บอกได้มากกว่า 3 รายการ)

1. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

2. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

3. ชื่อภูมิปัญญา.....
 ผู้รู้คือ.....
 ที่อยู่ (ถ้าทราบ).....

โทรศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสังเขป

.....

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับการเรียนรู้อัตนวิสัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระของภูมิปัญญาทั้ง 3 ด้าน คือ สาระ หลักการการเรียนรู้ของภูมิปัญญา การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้โปรดตอบตามความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ขั้นที่ 1 ชื่อของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ขั้นที่ 2 ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความเชี่ยวชาญภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
โดยแบ่งสาระออกดังนี้

2.1 สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 หลักการการเรียนรู้ของภูมิปัญญา

2.3 การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ให้เสนอชื่อผู้ทรงปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่พร้อมสอนระดับเด็กปฐมวัยได้

สาระของภูมิปัญญา	บันทึกคำตอบ
<p>3. การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>1) ท่านคิดว่าถ้าจะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ให้แก่คนรุ่นหลังควรใช้วิธีอะไรบ้าง</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>2) ท่านคิดว่าถ้าจะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ให้แก่เด็กปฐมวัยควรใช้วิธีอะไรบ้าง</p> <p>ท่านสามารถสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเด็กปฐมวัยได้หรือไม่</p> <p>☐ ได้ ☐ ไม่ได้</p> <p>เพราะ</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>3) เหตุผลในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กปฐมวัย</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

แบบบันทึกประวัติผู้ทรงภูมิปัญญา

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

แบบบันทึกรายนามผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย
ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา

ตอนที่ 2 ข้อมูลองค์ความรู้ที่มี

ตอนที่ 1 แบบบันทึกรายงานผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัย
ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

ข้อมูลประวัติส่วนตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา

(1) ชื่อ – สกุล

.....

(2) ที่อยู่ตามภูมิลำเนา

.....
.....

(3) อาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา

.....
.....

ภาคผนวก จ

ค่าสถิติแสดงดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
(Item – Objective Congruence)

ตาราง 23 ค่าสถิติแสดงดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
<ul style="list-style-type: none"> • สารงุมิปัญญาท้องถิ่น • หลักการการเรียนรู้งุมิปัญญา • การสืบสานงุมิปัญญาท้องถิ่น 							
สารงุมิปัญญาท้องถิ่น							
ข้อที่ 1	1	1	1	1	1	5	1
ข้อที่ 2	1	1	1	1	1	5	1
ข้อที่ 3	1	1	1	1	1	5	1
หลักการการเรียนรู้งุมิปัญญา							
ข้อที่ 1	1	1	1	1	1	5	1
ข้อที่ 2	1	1	1	1	1	5	1
ข้อที่ 3	1	1	1	1	1	5	1
การสืบสานงุมิปัญญาท้องถิ่น							
ข้อที่ 1	1	1	1	1	1	5	1
ข้อที่ 2	1	1	1	1	1	5	1
ข้อที่ 3	1	1	1	1	1	5	1
รวม	9	9	9	9	9	45	1.00

- ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1 คือ รองศาสตราจารย์วราภรณ์ รักวิจัย
ผู้อำนวยการ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
- ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2 คือ นางสาวบังอร ทองมอญ
ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมด(ตันเปาว์วิทยาการ)
อาจารย์ระดับ 8 สังกัดกรุงเทพมหานคร
- ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3 คือ อาจารย์อริภัทร สายนาค
นักวิชาการศึกษา 6ว. กองงานวิชาการ สำนักการศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร
- ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4 คือ นายแก้ว ปานน้อย
ผู้ทรงงุมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย
- ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 5 คือ อาจารย์พเยาว์ แสงแสน
อาจารย์ระดับ 7 สังกัดกรุงเทพมหานคร
ผู้ทรงงุมิปัญญาด้านหัตถกรรม

ภาคผนวก จ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์วราภรณ์ รักวิจัย
รองผู้อำนวยการ ฝ่ายการนิเทศวิจัย
โรงเรียนประถมสาริต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
2. นางสาวบังอร ทองมอญ
ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมด(ตันเป่าวิทยาคาร)
อาจารย์ระดับ 8 สังกัดกรุงเทพมหานคร
3. อาจารย์อริภัทร สายนาค
นักวิชาการศึกษา 6ว. กองงานวิชาการ สำนักการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
4. นายแก้ว ปานน้อย
ผู้ทรงคุณวุฒิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย
5. อาจารย์เพียววี แสงแสน
อาจารย์ระดับ 7 สังกัดกรุงเทพมหานคร
ผู้ทรงคุณวุฒิปัญญาด้านหัตถกรรม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางรุ่งนภา รทสา
วัน เดือน ปีเกิด	21 กันยายน 2503
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	27/1 ซอยตากสิน 46 ถนนตากสิน ต.บางค้อ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150
ตำแหน่ง	อาจารย์ 1 ระดับ 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบางมด(ตันเปาว์วิทยาคาร) เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
ประวัติการศึกษา	
ปี พ.ศ. 2534	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
ปี พ.ศ. 2547	ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร